

ΟΔΗΓΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ
ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ «ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ»
ΣΤΗ Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ**

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΑΘΗΝΑ 2022

Γνωστικό Πεδίο: Ανθρωπιστικές Επιστήμες
Γνωστικό Αντικείμενο/επίπεδο εκπαίδευσης: Αρχαία Ελληνικά (Γυμνάσιο)

Εμπειρογνώμονες Εκπόνησης του Προγράμματος Σπουδών

Επόπτρια

Φουντοπούλου Μαρία - Ζωή

Εκπονητής/Εκπρονήτριες

Ζήκα Βάγια, Κούκης Νικόλαος, Κωσταρά Ευφροσύνη, Λάζου – Μπαλτά Καλυψώ

Εισηγητική Επιτροπή

Δήμου Αλεξάνδρα, Μπίλλα Πολυξένη, Φραγκαλέξη Καλλιόπη

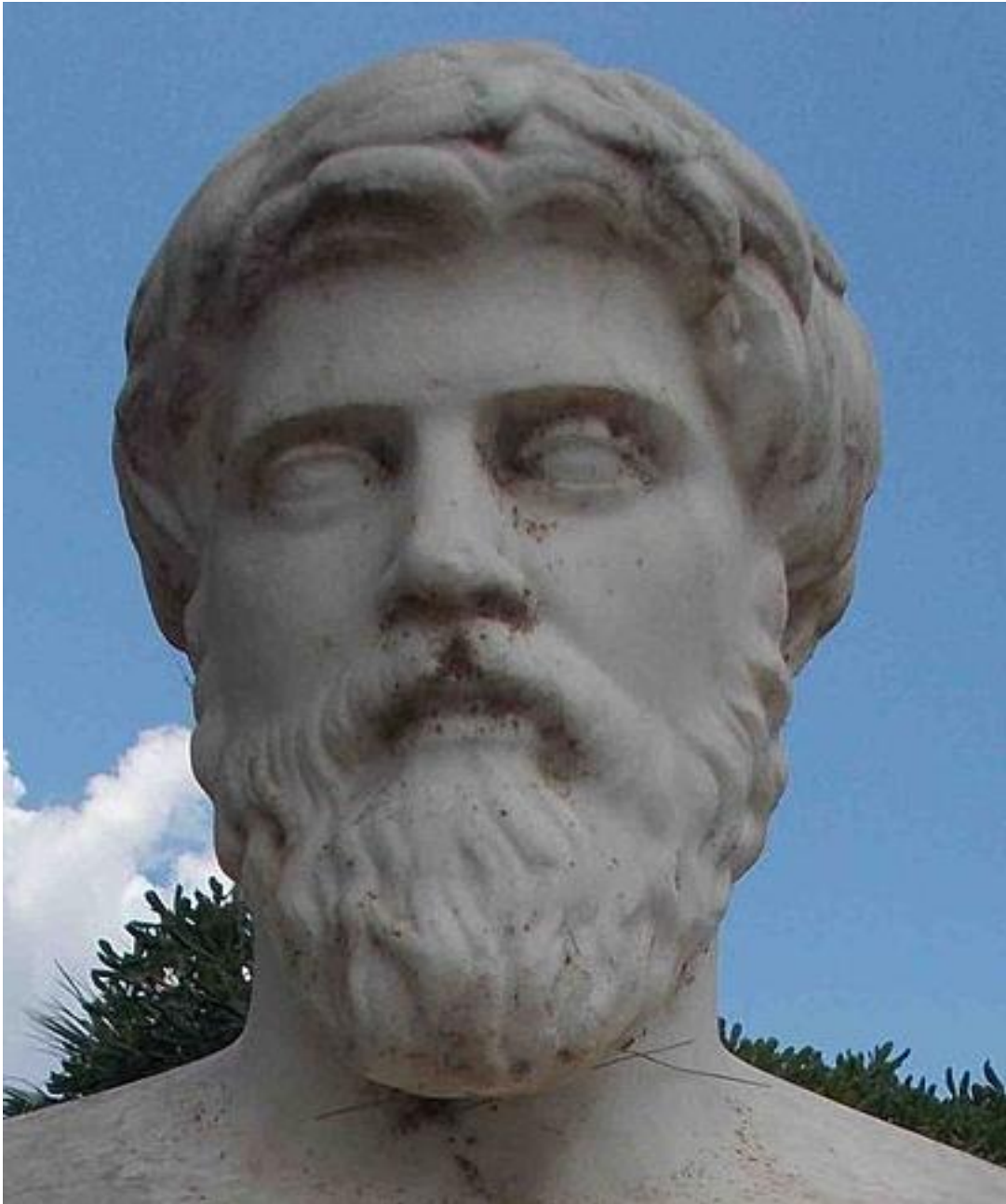
Υπεύθυνες Γνωστικού Πεδίου

Κατσαγάνη Γεωργία, Μπίλλα Πολυξένη

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014 -2020»	
	ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ Ιωάννης Αντωνίου, Πρόεδρος ΙΕΠ
Πράξη με τίτλο:	Πράξη «Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» - MIS: 5035542
Επιστημονική Ομάδα Έργου:	Αφεντουλίδου Άννα, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, Εμβαλωτής Αναστάσιος, Μέλος ΔΣ ΙΕΠ, Κατσαγάνη Γεωργία, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Μαστραπάς Αντώνιος, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Ματσούκας Παναγιώτης, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, Μπίλλα Πολυξένη, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Πετροπούλου Γεωργία, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Πήλιουρας Παναγιώτης, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Σαλπασαράνης Κωνσταντίνος, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Σταμούλης Ευθύμης, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Στυλιάρης Ευστάθιος, Προϊστάμενος Γραφείου Στρατηγικής και Πολιτικού Σχεδιασμού ΙΕΠ
Υπεύθυνος Πράξης:	Παναγιώτης Πήλιουρας, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ
Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.	
 Ευρωπαϊκή Ένωση Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο	 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

**Οδηγός Εκπαιδευτικού - Υποστηρικτικό Υλικό
«ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ» ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ (Γ΄ Γυμνασίου)**

Ανδριάντας του Πλουτάρχου στην πατρίδα του, τη Χαιρώνεια

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	5
1. Η φυσιognωμία του μαθήματος των αρχαιοελληνικών κειμένων από πρωτότυπο στη Γ΄ Γυμνασίου	6
2. Διδακτικές ιδιαιτερότητες του «Αλεξάνδρου» του Πλουτάρχου	9
2.1. Το βιογραφικό είδος	9
2.2. Πηγές και επιρροές στο έργο του Πλουτάρχου	10
2.3. Πλούταρχος: Ιστορικός ή Βιογράφος;	11
2.4. Η θεματική των έργων του Πλουτάρχου	12
2.5. Το βιογραφικό έργο του Πλουτάρχου	12
3. Πιθανές διδακτικές αποκλίσεις – Επισημάνσεις	14
4. Σκοποί και στόχοι διδασκαλίας της διδασκαλίας του «Αλεξάνδρου» του Πλουτάρχου	15
4.1. Γενικοί σκοποί	15
4.2. Γενικοί στόχοι	17
4.3. Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα	17
4.4. Ενδεικτικές δραστηριότητες	17
Β΄ ΜΕΡΟΣ: ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ	21
1. Διδακτική πλαισίωση – Σχεδιασμός	22
2. Αξιολόγηση	25
2.1. Η φυσιognωμία της αξιολόγησης	25
2.2. Η αξιολόγηση στο πλαίσιο της διδασκαλίας του «Αλεξάνδρου» του Πλουτάρχου	26
2.3. Καινοτόμες προτάσεις αξιολόγησης στο πλαίσιο της διδασκαλίας του «Αλεξάνδρου»	27
2.4. Τύποι αξιολόγησης για τον «Αλέξανδρο» του Πλουτάρχου (Γ΄ Γυμνασίου)	28
2.4.1. Ποικίλοι τύποι ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας.....	28
2.4.2. Φάκελος επιτευγμάτων μαθητή/τριας (portfolio), έντυπος ή ηλεκτρονικός (e-portfolio).....	30
2.4.3. Κλίμακες διαβαθμισμένων κριτηρίων (Ρουμπρίκες).....	32
2.4.4. Εννοιολογικοί χάρτες	33
2.4.5. Σχέδιο δράσης (project)	34
3. Ενδεικτικές εργασίες-ερωτήσεις για τον «Αλέξανδρο» του Πλουτάρχου	35
3.1. Δημιουργικές εργασίες	35
3.2. Διαθεματικές εργασίες	36
3.3. Προτεινόμενες ερωτήσεις	36
4. Ενδεικτικά διδακτικά σενάρια για τον «Αλέξανδρο» του Πλουτάρχου	38
4.1. Διδακτικό σενάριο στο πλαίσιο της ενότητας: Η διάβαση του Γρανικού ποταμού	38
4.2. Διδακτικό σενάριο στο πλαίσιο της ενότητας: Στις ανατολικές σατραπείες	51
5. Φύλλα εργασίας	63
5.1. Φύλλα εργασίας της ενότητας: Ο χαρακτήρας του Αλεξάνδρου	63
5.2. Φύλλα εργασίας της ενότητας: Εκστρατεία στην Ινδία	70
6. Βιβλιογραφία και δικτυογραφία	74
6.1. Βιβλιογραφία (ενδεικτική)	74
6.2. Δικτυογραφία (ενδεικτική).....	75

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

1. Η φυσιογνωμία του μαθήματος των αρχαιοελληνικών κειμένων από πρωτότυπο στη Γ' Γυμνασίου

Η διδασκαλία αρχαιοελληνικών κειμένων από πρωτότυπο είναι ταυτοποιημένη με τη Β/βάθμια Εκπαίδευση της χώρας μας, εφόσον η μελέτη της αποτελεί, ιστορικά διατρέχοντας την ελληνική εκπαίδευση, ένα από τα αδιαλείπτως διδασκόμενα γνωστικά αντικείμενα στο Γυμνάσιο. Πρόκειται για τη διδασκαλία και τη μάθηση κειμένων της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, ποικίλων γραμματειακών ειδών, τα οποία αναλύονται, αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας, κατανοούνται και ερμηνεύονται σε μορφή και περιεχόμενο, ώστε να αποτελέσουν «όχημα» σύντηξης των οριζόντων της διαχρονικής εξέλιξης της σκέψης και δράσης των Ελλήνων, του ελληνικού πολιτισμού και της ελληνικής γλώσσας σε μία ενιαία, ολιστική θεώρηση, με βασική επιδίωξη την υποστήριξη συμπεριφορών, τεχνικών σκέψης, δεξιοτήτων και συναισθημάτων στους μαθητές, θεωρούμενους ως ενεργούς πολίτες, της Ελλάδας και του κόσμου, της επόμενης εικοσαετίας.

Στη διαχρονική προσέγγιση της διδασκαλίας του μαθήματος δύο ήταν οι βασικοί τρόποι υποδοχής και προβολής των αρχαιοελληνικών κειμένων από πρωτότυπο στην ελληνική εκπαίδευση.

Ο πρώτος από αυτούς ήταν ο δογματικός, σύμφωνα με τον οποίο η διδασκαλία και μάθηση των αρχαίων ελληνικών κειμένων θεωρείται επιβεβλημένη με κριτήριο την ιστορική συνέχεια του ελληνισμού. Ωστόσο, η αντίληψη αυτή, η οποία ενισχύθηκε ιδιαίτερα όταν, στα Βυζαντινά χρόνια, ο Αλέξιος ο Α΄ παραχώρησε στην εκκλησία το δικαίωμα προσδιορισμού των διδακτικών αντικειμένων και του περιεχομένου τους στα σχολεία της αυτοκρατορίας και η εκκλησία με τη σειρά της προέβαλε τη διδασκαλία των εκκλησιαστικών κειμένων, η γλώσσα των οποίων βασίζεται στα δομικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά της αρχαίας ελληνικής, τυποποιεί το μάθημα. Τα κείμενα μελετώνται κυρίως γλωσσικά, δηλαδή σημασιολογικά, ετυμολογικά, γραμματικά και συντακτικά. Ο/η μαθητής/μαθήτρια μαθαίνει να κλίνει ρήματα και ουσιαστικά, να αναγνωρίζει γραμματικούς τύπους, να συντάσσει προτάσεις, να αποστηθίζει κανόνες μορφολογίας και σύνταξης.

Στον αντίποδα της παραπάνω αντιμετώπισης του μαθήματος βρίσκεται ο ιστορικός τύπος προβολής και υποδοχής των αρχαίων ελληνικών από πρωτότυπο στην εκπαίδευση. Η θεωρητική τεκμηρίωσή του απορρέει από την επίδραση, η οποία ασκήθηκε στον ελληνικό χώρο μέσω των ευρύτερων, ευρωπαϊκών εξελίξεων σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο. Οι Έλληνες λόγιοι έρχονται σε επαφή με τις ιδέες του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, ο οποίος προώθησε τόσο την αναπλασίωση του ανθρωπιστικού πνεύματος της Αναγέννησης όσο και την καλλιέργεια των ζωντανών γλωσσών έναντι των νεκρών και παρωχημένων. Η μεταφορά των ιδεών αυτών στον ελληνικό χώρο προκαλεί έντονες κοινωνικές και πνευματικές ζυμώσεις. Δημιουργείται το γλωσσικό ζήτημα, το οποίο ορίζεται ως αντίθεση ανάμεσα στους υποστηρικτές της καθιέρωσης της δημοτικής-καθομιλουμένης γλώσσας, όχι μόνο στην εκπαίδευση αλλά και σε κάθε επίσημη έκφραση του κράτους, και ανάμεσα στους λάτρεις του παραδοσιακού-καθαρευουσιάνικου επικοινωνιακού εργαλείου, το οποίο απορρέει αμεσότερα από την αρχαία ελληνική γλώσσα. Η σύγκρουση αυτή απεικονίστηκε στην πρόταση υιοθέτησης της διδασκαλίας των αρχαιοελληνικών κειμένων όχι μόνο σε πρωτότυπη γλωσσική μορφή αλλά και μέσω αποδόσεων στη νέα ελληνική (μεταφράσεις), σύμφωνα με το πρότυπο πολλών ευρωπαϊκών χωρών που αντικατέστησαν το παλαιότερο γλωσσικό όργανο με το σύγχρονο (η άποψη, σύμφωνα με την οποία η απόδοση στη νέα ελληνική των αρχαίων ελληνικών κειμένων έπρεπε να αντικαταστήσει την πρωτότυπη γλωσσική μορφή τους, θεμελιώθηκε θεωρητικά στις αρχές του 20^{ου} αι. από τον Φώτη Φωτιάδη και εφαρμόστηκε για πρώτη φορά από τον Αλέξανδρο Δελμούζο στο Ανώτερο Δημοτικό Παρθεναγωγείο του Βόλου).

Η αντιπαλότητα του ιστορικού και δογματικού τρόπου προσέγγισης του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών από πρωτότυπο στη χώρα μας συνόδευσε κάθε εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που το αφορούσε και το καταδίκασε σε παλινδρομικού τύπου εφαρμογή μέτρων για τη διδασκαλία του. Διαμορφώθηκε, στο πλαίσιο της παραπάνω παρουσίασης της πορείας του μαθήματος στην ελληνική εκπαίδευση, ένα «ψευδο» - πρόβλημα, στο οποίο εγκλωβίστηκε για χρόνια η διδασκαλία και μάθηση των αρχαίων ελληνικών από πρωτότυπο. Το κύριο θέμα συζήτησης, ανάμεσα στους επιστημονικούς, εκπαιδευτικούς και πολιτικούς παράγοντες που αποφάσιζαν κατά περιόδους για το πλαίσιο διδασκαλίας και μάθησης των αρχαίων ελληνικών, περιοριζόταν αποκλειστικά στη γλωσσική μορφή των προτεινόμενων για διδασκαλία κειμένων και δεν αφορούσε στη μεθοδολογία της διδασκαλίας, στην καταλληλότητα των κειμένων και στην ειδολογική ανάδειξη της φυσιογνωμίας του μαθήματος ως μορφωτικού αγαθού αλλά και εργαλείου καλλιέργειας ποικίλων και πολλαπλών δεξιοτήτων στους/στις μαθητές/μαθήτριες.

Το μάθημα των αρχαίων ελληνικών από πρωτότυπο έχει τη δική του σημαντικότητα και θέση σε μια εποχή τεχνοκρατική, στο πλαίσιο της οποίας οι ανθρωπιστικές επιστήμες μοιάζουν να είναι θεωρητικές μόνο, χωρίς πρακτικές εφαρμογές και άμεση ανταποδοτικότητα. Η **σημαντικότητά του** σχετίζεται:

- με την υποστήριξη της **ελληνικής γλώσσας στην ενιαία της μορφή** (προκύπτει από τη γλωσσική μελέτη των αρχαιοελληνικών κειμένων και αντιπαραβολική θεώρηση αρχαίας-νέας ελληνικής),
- με την υποστήριξη του **ελληνικού πολιτισμού ως ενιαίου διαχρονικά**, προσαρμοζόμενου, μεν, στα εκάστοτε κοινωνικά δεδομένα, αλλά πάντα συγκροτημένου, δε, σε ένα σύνολο αρχών, στάσεων και συμπεριφορών που λειτουργούν ως στοιχείο διακριτότητας με την έννοια της αναγνωρισιμότητας του «ελληνικού»,
- με την **προβολή ανθρώπινων συμπεριφορών και δράσεων** σε ποικίλες, ευχάριστες και δυσάρεστες, καταστάσεις, οι οποίες μπορεί να λειτουργήσουν **παραδειγματικά** για το παρόν και το μέλλον των παιδιών (προκύπτει από τη μελέτη της ανθρώπινης δράσης, όπως προβάλλεται στα κείμενα),
- με την **καλλιέργεια νοητικών δεξιοτήτων**, όπως η κριτική ικανότητα, η σύγκριση, η αφαιρετική σκέψη, η δημιουργική σκέψη, η ιεράρχηση εννοιών, οι οποίες συγκλίνουν και υποστηρίζουν συναφείς δεξιότητες των υπόλοιπων μαθημάτων (προκύπτει από τη μελέτη και της μορφής και του περιεχομένου των κειμένων),
- με την **καλλιέργεια συναισθηματικών δεξιοτήτων**, όπως η ενσυναίσθηση, η έκφραση συναισθημάτων, η συνειδητοποίηση του φυσιολογικού όλων των συναισθημάτων, ο έλεγχος των συναισθημάτων (προκύπτει από τη μελέτη της ανθρώπινης δράσης των προσώπων των κειμένων),
- με την **καλλιέργεια ψυχοκινητικών δεξιοτήτων**, όπως η παραγωγή κειμένων, προφορικών και γραπτών, η απόδοση ενός αρχαιοελληνικού κειμένου στη νέα ελληνική.

Επιπλέον στοιχεία, τα οποία αναδεικνύουν τη **σημαντικότητά** του μαθήματος ως **μορφωτικού αγαθού** είναι:

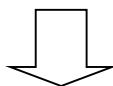
- η **δημιουργική σύνθεση** και αλληλόδραση του **γλωσσικού** και **ανθρωποκεντρικού** χαρακτήρα του μαθήματος στην προοπτική της **σύντηξης** των χρονικών οριζόντων της **διαχρονίας με τη συγχρονία** είναι ένα κύριο φυσιολογικό του στοιχείο, το οποίο λειτουργεί απόλυτα διακριτά ως προς την αυτόνομη θεώρησή του αλλά ταυτόχρονα και συνεκτικά ως προς τον ρόλο του στην εκπαίδευση,

- η διαχρονικά **διεπιστημονική-διαθεματική ταυτότητα του μαθήματος**, εφόσον αφορά σε τομείς της γλώσσας, της λογοτεχνίας, της ιστορίας, του πολιτισμού, της τέχνης, της κοινωνιολογίας, της θρησκείας. Ο **πολυδιάστατος αυτός χαρακτήρας των αρχαιοελληνικών κειμένων** πρέπει να αναδειχθεί, ώστε να μην εγκλωβιζόμαστε μόνο στη γλώσσα των κειμένων, όταν διδάσκουμε αρχαία κείμενα από το πρωτότυπο. Επιπλέον, εξάλλου, θα πρέπει να αναδειχθεί η **δυναμική σχέση** του μαθήματος με εκείνα των μαθηματικών, της φυσικής, της γεωμετρίας (κυρίως μέσω της δομής της γλώσσας, της συντακτικής ανάλυσης των κειμένων και της λογικής-μαθηματικής ακολουθίας των νοημάτων) αλλά και η προσαρμοστικότητά του σε νέα εργαλεία απεικόνισης της πληροφορίας, όπως είναι οι Ψηφιακές Τεχνολογίες,

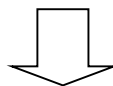
- η **χρηστική αξιοποίηση των κειμένων**, τα οποία δεν διδάσκονται για να αποστηθίζονται και δεν αποτελούν ζητούμενο της διδασκαλίας. Χρησιμοποιούνται ως «**όχημα**» για τη γνωριμία της αρχαίας ελληνικής περιόδου ως της εποχής που έθεσε τις αρχές **ταυτοποίησης και διακριτότητας του ελληνικού πολιτισμού**, όπως αυτός εξελίχθηκε διαχρονικά, φτάνει μέχρι σήμερα και εκφράζεται μέσω της **ανθρώπινης δράσης, των ανθρωπίνων θεσμών, συναισθημάτων, δομών και τρόπων έκφρασης στους τομείς της κοινωνικής δομής**. Αυτό σημαίνει ότι τα κείμενα πρέπει να μελετηθούν με σκοπό την **ανάδειξη των ιδεών, απόψεων, θέσεων και δράσεων που εκφράζουν και μάλιστα σε πολλαπλά χωροχρονικά επίπεδα**: τόσο στο συγχρονικό επίπεδο παραγωγής τους, όσο και στο συγχρονικό επίπεδο μελέτης τους. Ομοιότητες ή διαφορές που θα προκύπτουν, δεν θα ερμηνεύονται συγκριτικά αλλά θα αποδίδονται στη χρονική απομάκρυνση, στην εξέλιξη και διαφοροποίηση των κοινωνικών συνθηκών και αναγκών,

- η υποστήριξη της **κατάκτησης της νέας ελληνικής** ως μητρικής γλώσσας μέσω της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στη διδασκαλία της **αρχαίας ελληνικής γλώσσας**, η οποία για τους μαθητές και τις μαθήτριες δεν είναι ξένη γλώσσα αλλά παλαιότερη μορφή της νέας ελληνικής, που υιοθετεί τις βασικές δομές της αρχαίας ελληνικής στη μορφολογία και σύνταξη, χρησιμοποιεί το λεξιλόγιο προσαρμοσμένο, φυσικά, στις αρχές της κοινωνικής επιταγής για αποτελεσματική επικοινωνία, διασώζει το σύστημα γραφής και νοηματοδοτεί τις λέξεις άλλοτε με τον ίδιο τρόπο, άλλοτε με διεύρυνση (π.χ. βουλή) και άλλοτε με συρρίκνωση (π.χ. δράκος). Το μοντέλο που θα προταθεί, επομένως, για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας θα είναι η **αντιπαραβολική προσέγγιση** των δύο μορφών της γλώσσας μας ξεκινώντας από τα νέα ελληνικά, περνώντας στα αρχαία ελληνικά και επιστρέφοντας στα νέα ελληνικά.

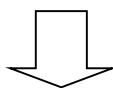
ΔΙΕΡΕΥΝΩ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΩ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΧΗ

ΕΝΤΟΠΙΖΟΥΜΕ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕ ΑΝΤΙΠΑΡΑΒΟΛΗ

ΔΙΝΟΥΜΕ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Η γλώσσα προσεγγίζεται ως ενιαία και ο τελικός σκοπός είναι η υποστήριξη της **επικοινωνιακής αποτελεσματικότητας των φυσικών ομιλητών**, οι οποίοι καλλιεργούν δεξιότητες και ασκούνται στο δομικό και λειτουργικό σύστημα της ελληνικής γλώσσας, που εμπεδώνεται και αναπαράγεται αυθόρμητα και με ορθό τρόπο, διευκολύνοντας όλες τις κοινωνικές δράσεις και δραστηριότητες,

- ο **εκλεκτικός/επιλεκτικός** τρόπος προσέγγισης των κειμένων. Αυτό σημαίνει ότι όλες οι μέθοδοι και οι τεχνικές θα πρέπει να αξιοποιούνται κατά τη διδακτική διαδικασία με έναν δημιουργικό τρόπο, ώστε να επιλέγονται οι κατάλληλες σε κάθε περίπτωση (τάξη, χαρακτηριστικά μαθητών, κείμενο), να συντίθενται αλληλοδραστικά μεταξύ τους και να προκύπτει το κατάλληλο για κάθε περίπτωση θεωρητικό πλαίσιο αναφοράς και άντλησης διδακτικών πρακτικών και τεχνικών. Καμία μέθοδος δεν θεωρείται ξεπερασμένη και καμία καλύτερη από τις υπόλοιπες. Επιλέγονται τα χρήσιμα και χρηστικά χαρακτηριστικά τους, προσαρμόζονται στη σχολική τάξη και αξιοποιούνται αποτελεσματικά, με τρόπο, ώστε να εθίζεται ο/η μαθητής/μαθήτρια στη συνδυαστική χρήση εργαλείων, τεχνικών, τρόπων και μέσων και να μην υιοθετείται η μία, μοναδική, απόλυτη οδός επιστημονικής ή ευρύτερης δράσης.

2. Διδακτικές ιδιαιτερότητες του «Αλεξάνδρου» του Πλουτάρχου¹

2.1. Το βιογραφικό είδος

Αν η αρχαία βιογραφία έχει τις ρίζες της στην προελληνική περίοδο, η ακμή της συμπίπτει αναντίρρητα με τους Ελληνιστικούς Χρόνους. Το βιογραφικό είδος οφείλει την ανάπτυξή του κυρίως στον 4^ο αι. π.Χ. κατά τον οποίο εκδηλώθηκε μια ιδιαίτερη προσοχή στη δοσμένη προσωπικότητα, στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά της. Θεωρείται ότι η μεγαλύτερη προσφορά στη βιογραφική φιλολογία έγινε από τους περιπατητικούς με την αγάπη που έτρεφαν στη συλλογή διαφόρων γεγονότων.

Ωστόσο, απαρχή του βιογραφικού είδους είναι μάλλον το ρητορικό εγκώμιο «Ευαγόρας» που δημιούργησε ο Ισοκράτης, για να υμνήσει τον βασιλιά της Σαλαμίνας (Κύπρου). Έχει στη βάση του στοιχεία βιογραφικά, που προσφέρονται με τις «πράξεις» μιας ισχυρής προσωπικότητας, η οποία είναι άξια κάθε επαίνου. Ο Ξενοφών, δημιούργησε, επίσης, σε υμνητικό τόνο τη βιογραφία του βασιλιά της Σπάρτης Αγησιλάου (περίπου 359 π.Χ.), για να τιμήσει τη μνήμη του σωτήρα του κατά τη διάρκεια της υποχώρησης των Ελλήνων μισθοφόρων από την Ασία.

Το βιογραφικό είδος αναπτύχθηκε με βάση τα ιστοριογραφικά έργα. Κύριο χαρακτηριστικό του ήταν η περιέργεια για τις ιδιωτικές πλευρές της ζωής των βιογραφούμενων προσώπων. Οι βιογραφίες μπορούσαν να περιέχουν στοιχεία εγκωμίου ή ψόγου. Οι ήρωές τους ήταν μονάρχες, τύραννοι, ρήτορες, φιλόσοφοι. Ιδρυτής του βιογραφικού είδους είναι ο Αριστοξένος ο Ταραντίνος (τέλη 4^{ου} αι. π.Χ.), οι βιογραφίες του οποίου υπήρξαν σοβαρή πηγή μελέτης της πυθαγόρειας διδασκαλίας.

Οι *Βίοι* του Πλουτάρχου αποτελούν ιδιομορφία και διαφέρουν από τα προγενέστερα είδη βιογραφίας. Ο Πλούταρχος γνώριζε τα περισσότερα από τα έργα των προκατόχων του και δανείστηκε στοιχεία και μεθόδους για τη διαχείριση του υλικού του, κάτι για το οποίο δεν μπορεί κανείς να τον κατακρίνει. Έκανε αυστηρή επιλογή του υλικού για κάθε βίο, στεκόταν στα σημεία που ο ίδιος

¹ Για το σύνολο της ενότητας αυτής αξιοποιήθηκαν και συντέθηκαν στοιχεία από τα έργα των Δ. Τσιμπουκίδη (1987), Ch. Chrystathou (2012) και C. Pelling (2002). Αναλυτικά οι αναφορές στη Βιβλιογραφία του παρόντος Οδηγού του Εκπαιδευτικού. Παράλληλα, αξιοποιήθηκαν στοιχεία και από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/encyclopedia/istoriografia/page_019.html)

θεωρούσε σημαντικά, παραλείποντας «ενοχλητικές» λεπτομέρειες. Ο Πλούταρχος επιθυμούσε το είδος της βιογραφίας να συντείνει στην τελειοποίηση του ανθρώπου.

Αν επιχειρήσουμε να συγκρίνουμε τους *Βίους* με τη βιογραφική παράδοση πριν τον Πλούταρχο, ιδιαίτερα με τις βιογραφίες των Ελληνιστικών Χρόνων, θα προσκρούσουμε σε πολλές δυσκολίες με πιο βασική το ότι δεν έφτασαν ως εμάς τα κείμενα των ελληνιστικών βιογραφιών. Ωστόσο, υπάρχουν αρκετά αποσπάσματα που δείχνουν τα θέματα που πραγματεύονται και οι τίτλοι των βιογραφιών. Αυτό δίνει τη δυνατότητα για μια σύγκριση των *Βίων* με τους εκπροσώπους της προγενέστερης ελληνιστικής βιογραφικής παράδοσης.

Η προσωπικότητα του Αλεξάνδρου έπαιξε σοβαρό ρόλο στην ανάπτυξη του είδους της αρχαίας βιογραφίας. Μετά τον θάνατό του εμφανίστηκε μια τεράστια βιογραφική φιλολογία αφιερωμένη στη ζωή και στους άθλους του. Οι βιογραφίες αυτές συνεχονται από πλήθος ανέκδοτων και μύθων που λίγο πολύ μετέτρεψαν τη μορφή του Μακεδόνα μονάρχη σε θρυλικό πρόσωπο. Ενδεικτικά, αναφέρονται τα έργα *Πώς Αλέξανδρος ήχθη* του Ονησίκριτου, *Αλεξάνδρου Αγωγή* του Μαρσούα από την Πέλλα, *Περί Αλεξάνδρου* του Αθηναίου Αντικλείδη, ενώ υπάρχουν κι αρκετά ακόμη. Οι βίοι αυτοί άσκησαν επίδραση στο βιογραφικό είδος. Κάτι αντίστοιχο συνέβη και με τα γλυπτά πορτρέτα του Αλεξάνδρου, πορτρέτα δημιούργησε ο Λύσιππος και κατόπιν αποτέλεσαν πρότυπα για τους μεταγενέστερους καλλιτέχνες. Έτσι, όταν ο Πλούταρχος ασχολήθηκε με τη συγγραφή της βιογραφίας του Μακεδόνα στρατηλάτη, δεν ήταν κάτι νέο, απλώς συνέχισε την παράδοση του βιογραφικού είδους των προκατόχων του, με νέα, βέβαια, μορφή.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο Πλούταρχος δεν ασχολήθηκε με τη βιογράφιση του Φιλίππου του Β΄. Όπως φαίνεται, απέφευγε να ασχολείται με «αποκρουστικά», κατά τη γνώμη του, πρόσωπα. Οι μαρτυρίες που είχε στη διάθεσή του ο Πλούταρχος επαρκούσαν για να δώσει την προσωπικότητα του Φιλίππου. Κι όμως δεν το έκανε, γιατί ο Φίλιππος δεν ήταν για τον Πλούταρχο ήρωας αλλά στραγγαλιστής της ελληνικής ελευθερίας. Μια μόνο εξαίρεση υπάρχει στους *Βίους*, η δυάδα των βίων *Δημήτριος – Αντώνιος*, που τους κατέταξε στην κατηγορία του Φιλίππου. Πιθανώς ο Πλούταρχος επέλεξε να τους συμπεριλάβει, γιατί ήθελε να αντιπαραθέσει τους ενάρετους στους φαύλους, και να προβληθούν έτσι πιο ανάγλυφα οι «άριστοι και δοκιμώτατοι». Στους βίους αυτούς ο βιογράφος ψάχνει να βρει «πράξεις κακές» ενώ στους άλλους βίους, όπως στον *Αλέξανδρο*, ψάχνει να βρει κυρίως αρετές και καλές πράξεις.

Αναφορικά με τη βιογραφική παράδοση στη ρωμαϊκή φιλολογία, στα μέσα του 2^{ου} αι. π.Χ., έκανε στη Ρώμη την εμφάνισή του ένα νέο είδος ιστορικού έργου, η αυτοβιογραφία με τον Σύλλα πρώτο να γράφει την αυτοβιογραφία του. Το ρωμαϊκό βιογραφικό είδος εκφράστηκε αρχικά με επιστολική μορφή, με πρόδρομο μάλλον τον Σκιπίωνα τον Αφρικανό, που, κατά τον Πολύβιο, έγραψε επιστολή στον Φίλιππο τον Ε΄ και τον πληροφορούσε για την εκστρατεία στην Ισπανία και την πολιορκία της Καρχηδόνας. Ιδρυτής, όμως, του βιογραφικού είδους υπήρξε ο Κορνήλιος Νέπως (2ος-1ος αι. π.Χ.), που εκτός από τα *Χρονικά* του έγραψε σε 16 βιβλία για τους *Επιφανείς άνδρες* (*De viris illustribus*), έργο που δε σώθηκε. Φαίνεται ότι ο Πλούταρχος είχε μελετήσει τους βίους αυτούς. Με το είδος αυτό ασχολήθηκαν ακόμη ο Μάρκος Ουάρων, ο Κορνήλιος Τάκιτος και ο Σουητώνιος. Ο τελευταίος έγραψε βίους αυτοκρατόρων χωρίς να κάνει επιλογή, αλλά με χρονολογική σειρά κάνοντας κριτική εκτίμηση της ζωής των ηρώων του και περιγράφοντας τα ελαττώματά τους.

2.2. Πηγές και επιρροές στο έργο του Πλουτάρχου

Το βιογραφικό είδος σαν φιλολογική μορφή δεν εμφανίστηκε από μόνο του. Λίκνο του ήταν η κλασική ιστοριογραφία, που τις βάσεις της έθεσε ο Ηρόδοτος, ο οποίος άντλησε το υλικό του από τις

μυθικές παραδόσεις, την αρχαιότητα ιστορία και τους λογογράφους. Ο Πλούταρχος στους *Βίους*, και γενικά στο έργο του, αξιοποίησε την ελληνική γραπτή ιστορία, η οποία αρχίζει από τα μεγάλα έπη του Ομήρου. Είχε γοητευθεί από τα ομηρικά έπη για αυτό και δεν είναι τυχαίο ότι στα έργα του αξιοποιεί τις ελληνικές μυθικές παραδόσεις. Πέρα από τον Όμηρο, ο Πλούταρχος θα αναφερθεί στον Ησίοδο, τον Ηρόδοτο, τον Θουκυδίδη, τον Ξενοφώντα, τον Κτησία, τον Αντιφώντα, τον Θεόπομπο, κ.ά.. Ο Πλούταρχος γνώριζε τα ιστορικά και φιλολογικά έργα της κλασικής και ελληνιστικής εποχής, ενώ άντλησε στοιχεία και από διάφορα βιβλία ελαφρού περιεχομένου, καθώς και ανεκδοτολογικό υλικό. Το έργο του αποκαλύπτει σχέσεις με τις αντιλήψεις όλων σχεδόν των φιλοσοφικών σχολών της μετακλασικής περιόδου. Την πρώτη θέση φαίνεται να κατέχει πάντως ο Πλάτων και οι οπαδοί του που αποτέλεσαν ιδεολογικούς δασκάλους του βιογράφου, ο οποίος έχει σύμφυτα δύο στοιχεία, αφενός ενδιαφέρον αφετέρου υπερβολική περιέργεια για τις τύχες και τους χαρακτήρες των «μεγάλων ανδρών».

Αναφορικά με τις πηγές του, καταγράφεται ότι στο έργο του αξιοποίησε πληροφορίες, μεταξύ άλλων, από τον φιλόσοφο Ονησίκριτο, τον Διόδωρο τον Περιηγητή, τον Έλληνα ιστορικό Κρατερό, τον φιλόσοφο Ερατοσθένη, τον Διονύσιο των Αλικαρνασσεύ, τον Πολύβιο, κ.ά. Αυτά είναι μόνο μερικά παραδείγματα αναφοράς του Πλουτάρχου σε προγενέστερους και άλλους συγγραφείς.

2.3. Πλούταρχος: Ιστορικός ή Βιογράφος;

Ως τα τέλη του 19^{ου} αιώνα οι φιλολογικές και ιστορικές έρευνες θεωρούσαν μονόπλευρα τον Πλούταρχο μόνο ως ιστορική πηγή και για αυτό ορισμένες βιογραφίες του έγιναν αντικείμενο έρευνας από την άποψη του ελέγχου των ιστορικών στοιχείων και της προσήλωσης στις μαρτυρίες κάποιας προγενέστερης πηγής. Μερικοί ιστορικοί αντιμετώπισαν τον Πλούταρχο ως ηθικολόγο βιογράφο, που απομακρύνθηκε από την ιστορική αλήθεια για να εδραιώσει μερικές φιλολογικές του θέσεις, ενώ άλλοι επιχείρησαν να αποδείξουν τη σημασία του έργου του για τη μελέτη της αρχαιολογικής ιστορίας. Ο ίδιος ο Πλούταρχος υπογραμμίζει πως το είδος της βιογραφίας διαφέρει από την ιστορική έρευνα. Αντισταμάχεται ότι είναι άλλο πράγμα η συγγραφή ιστορικού έργου κι άλλο το βιογραφικό είδος. Έτσι, πολλά πράγματα που θα ήταν αδιάφορα για τον ιστορικό συγγραφέα, αποτελούν μερικές φορές σοβαρό υλικό για την εξιστόρηση του βίου κάποιου δημόσιου άνδρα. Μια ασήμαντη πράξη, μια λέξη, κάποιο αστείο, αναφέρει ο Πλούταρχος στη βιογραφία του *Αλεξάνδρου* (1.2), συντελούν στο να αποκαλυφθεί το ήθος μιας προσωπικότητας περισσότερο από τις μεγάλες μάχες και τις πολιορκίες πόλεων.

Ο Πλούταρχος δεν είχε την ευθύνη να δώσει την ιστορική εξέλιξη και διαδοχή των γεγονότων, κάτι που ο αναγνώστης μπορούσε να εντοπίσει σε άλλες πηγές. Το ενδιαφέρον του επικεντρώνεται στον χαρακτήρα, στο ήθος. Και πάλι ο Πλούταρχος διατυπώνει καθαρά τους λόγους αυτής του της επιλογής. Στόχος του είναι μέσα από παραδείγματα αρετής να βοηθήσει τους ανθρώπους να γίνουν καλύτεροι. Την ίδια στιγμή, παραδείγματα κακίας και φαυλότητας, αν παρουσιάζονται με προσοχή, μπορούν να βοηθήσουν το κοινό να απομακρυνθεί από το λάθος και την αστοχία. Στο προοίμιο του *Αιμίλιου Παύλου* (1.5) αναφέρει ότι η μελέτη του βίου μεγάλων προσωπικοτήτων μπορεί να συμβάλει θετικά στη διαμόρφωση του χαρακτήρα των αναγνωστών. Ακόμα και για τα πρόσωπα αμφίβολης ηθικής ο παιδευτικός του στόχος δεν εγκαταλείπεται. Στο προοίμιο του *Δημητρίου* (1. 5-6) εξηγεί ότι δεν περιλαμβάνει τέτοια πρόσωπα στο έργο για να τέρψει τους αναγνώστες αλλά γιατί η υπόμνηση εσφαλμένων συμπεριφορών βοηθά τον αναγνώστη να κατανοεί τι είναι σωστό να επιδιώκει και τι λάθος. Ακόμα και ο ίδιος ο Πλούταρχος προσπάθησε να γίνει καλύτερος άνθρωπος, αξιοποιώντας την ιστορία ως καθρέφτη, με στόχο τη βελτίωση της δικής του ζωής και

προσωπικότητας, μιμούμενος τις αρετές ιστορικών προσώπων. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι περισσότεροι βίοι του Πλουτάρχου ξεκινούν κατά τρόπο που τους κάνει να μοιάζουν περισσότερο με ηθικές και φιλοσοφικές πραγματείες, ή ακόμα και με εγκώμια σε κάποιες περιπτώσεις.

Στους *Βίους* του, εκτός από το ηθικό στοιχείο, διαφαίνονται και οι κοινωνικές τάσεις των ηρώων του. Πιστεύει στον ρόλο που μπορεί να παίξει στην ιστορία η προσωπικότητα, η οποία κατά τη γνώμη του είναι σε θέση να δημιουργεί και να αλλάζει την πορεία των ιστορικών γεγονότων. Ο βιογράφος, για να διεισδύσει στον χαρακτήρα και το ήθος του ήρωά του, χρειάζεται στοιχεία που ως έναν βαθμό έχουν σχέση με την ιστορία: κοινωνικό φόντο, ιστορικές συνθήκες μέσα στις οποίες έζησε και έδρασε το βιογραφούμενο πρόσωπο. Για αυτό νομίζουμε ότι το πλουτάρχειο έργο αποτελεί ταυτόχρονα ιστορική και φιλολογική πηγή. Ωστόσο, οι μαρτυρίες του Πλουτάρχου δεν παύουν να είναι πολύτιμες για τον ιστορικό, γιατί η διασταύρωσή τους με άλλες πηγές συντελεί στη σωστή ερμηνεία πολλών ιστορικών γεγονότων.

2.4. Η θεματική των έργων του Πλουτάρχου

Ο Πλούταρχος αντλεί τα θέματά του από την κληρονομιά του ελληνικού παρελθόντος και επιδιώκει να ενσαρκωθούν τα αρχαιοελληνικά ιδεώδη στην εποχή του, να γίνουν κτήμα κάθε ανθρώπου, κάθε οικογένειας και συνολικά της πολιτείας. Όλα τα συγγράμματά του είναι διαποτισμένα με ηθικές παραινήσεις. Στο επίκεντρο της ηθικής του βρίσκονται οι έννοιες «παιδεία» και φιλανθρωπία, που έχουν τις ρίζες τους στην εποχή των Ελληνιστικών χρόνων, γιατί την περίοδο εκείνη οι ηθικές έννοιες, γενικά, και οι ηθικές υποχρεώσεις του ατόμου, ιδιαίτερα, αποκτούν ευρύτερο χαρακτήρα σε σχέση με την κλασική περίοδο, όπου οι ηθικοί κανόνες καθορίζονταν από τη ζωή και τους θεσμούς που ίσχυαν στο σύστημα της πόλης. Στα πρώτα του έργα, ο Πλούταρχος προσπάθησε κυρίως να υπογραμμίσει τη σημασία της αρετής και της τύχης. Υψηλό χρέος του ανθρώπου είναι η συμμετοχή στα κοινά, εφόσον το «ευ ζην» σημαίνει κοινωνική προσφορά, ανεξάρτητα από την ηλικία.

Το υλικό που επιλέγει να αξιοποιήσει δεν είναι πάντα διαδεδομένο, αλλά, αντίθετα, στοιχεία και περιστατικά λιγότερο ή καθόλου γνωστά κατάλληλα όμως να υπηρετήσουν τον στόχο του που είναι η αποτύπωση της φύσης του ανθρώπου και του χαρακτήρα του. Ακόμα και σε περιπτώσεις που το υλικό του δεν επαρκεί, ο Πλούταρχος δεν επινοεί γεγονότα ή δεδομένα αλλά, αντίθετα, ανακατατάσσει και αναδομεί τις πληροφορίες του και προβαίνει σε εξαγωγή συμπερασμάτων με βάση τα δεδομένα που ήδη έχει. Ποτέ δεν απομακρύνεται από την αλήθεια ακόμα και σε εκείνες τις περιπτώσεις που μπορεί να συνάγει συμπεράσματα χωρίς επαρκή τεκμήρια. Η μεθοδολογία του είναι τέτοια που ακόμα και σε αυτή την περίπτωση των ελλιπών τεκμηρίων θα πείσει τον αναγνώστη του να ισχυριστεί τελικά ότι «ναι, μάλλον κάπως έτσι πρέπει να έγιναν τα πράγματα».

2.5. Το βιογραφικό έργο του Πλουτάρχου

Οι ήρωες του Πλουτάρχου μπορούν συμβατικά να διαιρεθούν σε δύο κατηγορίες: υπερβολικά φιλόδοξοι και μέτρια φιλόδοξοι. Οι πρώτοι, κατά κανόνα, έχουν αριστοκρατική προέλευση και προσπαθούν να κρατούν το προβάδισμα, ενώ, οι δεύτεροι είναι έντιμοι και αδέκαστοι, βάζουν το καλό του δήμου πάνω από τα ατομικά τους συμφέροντα. Ωστόσο, οι πρώτοι δεν στερούνται ευσυνειδησίας και πατριωτισμού. Έρχεται μια κρίσιμη στιγμή στη ζωή τους και μετανώνουν ή τιμωρούνται από τους θεούς ανάλογα με τις πράξεις τους. Τους επιτρέπονται τα πάντα, γιατί θέλουν να έχουν τα πρωτεία στις δημόσιες υποθέσεις και για αυτό μεταχειρίζονται οποιεσδήποτε μεθόδους: εξαγορά, ατομικό πλουτισμό, μυστικές συνομιλίες με τον εχθρό, κ.ο.κ. Η αντίληψη αυτή του

Πλουτάρχου μοιάζει να περιορίζει το ιστορικό υλικό που διαθέτει και να το μετατρέπει σε αφήγηση σχετικά με την ατομική σταδιοδρομία των μεγάλων ανδρών ή των διασημοτήτων της εποχής του. Έτσι, η βιογραφία υποκαθιστά ως έναν βαθμό την ιστορία και γίνεται πεδίο πάλης «φιλόδοξων ανδρών».

Οι περισσότεροι βίοι γράφτηκαν όταν ο Πλούταρχος ήταν γνωστός ως συγγραφέας, μάλλον στα τελευταία δέκα χρόνια της ζωής του. Κατά τον Πλούταρχο, καμιά από τις βιογραφίες του δεν αποτελεί ολοκληρωμένο σύνολο, παρά μόνο η δυάδα τους. Ο συνδυασμός των ηρώων σε ζεύγη μπορεί να γίνεται και με βάση την ομοιότητα των ηθών, τον ιστορικό τους ρόλο και τα κοινά στοιχεία της τύχης τους. Παρά τη φανερή ποικιλομορφία των μεθόδων του Πλουτάρχου, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι οι *Βίοι* δεν είναι σκόρπιες προσωπογραφικές σημειώσεις ή αφηγήσεις, αλλά σοβαρό έργο στο οποίο τηρούνται αυστηρά οι βασικές φιλολογικές αρχές του βιογραφικού είδους. Η σειρά των *Βίων* μας είναι άγνωστη και σύμφωνα με τις παρατηρήσεις του ίδιου του Πλουτάρχου δεν υπήρχε χρονολογική αρχή. Η βιογραφία του *Θησέα* που κατέχει την πρώτη θέση σε όλες τις εκδόσεις γράφτηκε από τον Πλούταρχο ύστερα από πολλές άλλες.

Στη δυάδα των βίων *Αλέξανδρος – Καίσαρ*, ο βιογράφος δίνει μερικά στοιχεία για τη ζωή και τη δράση του Αλεξάνδρου, εξυμνεί το έργο του, αλλά και σε ορισμένα σημεία κατακρίνει τις πράξεις του. Ο βιογράφος θέλει να διεισδύσει στα χαρακτηριστικά που εκφράζουν την ψυχή του ανθρώπου και με βάση αυτά να βιογραφήσει τους ήρωές του. Τα περιστατικά που εκτυλίσσονται όταν οι δύο βιογραφούμενοι είναι εκτός καθήκοντος, είναι τότε που όσα διαδραματίζονται ενδιαφέρουν ιδιαίτερα τον Πλούταρχο, ακριβώς γιατί από αυτά αναδεικνύονται η προσωπικότητα και ο χαρακτήρας τους. Παραλληλίζει μάλιστα τη μέθοδό του με αυτήν την οποία ακολουθεί ο καλλιτέχνης ενός πορτραίτου που εστιάζει στο πρόσωπο και τα μάτια του μοντέλου του, αφού σε αυτά ο χαρακτήρας αναδεικνύεται καλύτερα σε σχέση με το υπόλοιπο σώμα. Αυτά τα γεγονότα είναι που επικυρώνουν και τη συγγραφή βιογραφίας και όχι ιστορίας, όπως αναφέρει στο προοίμιο του *Αλεξάνδρου*.

Κατά τον Πλούταρχο ο Αλέξανδρος είναι φιλόσοφος, τρέφει σεβασμό στον Αριστοτέλη και γενικά στις ελληνικές παραδόσεις και συνέχεται από περηφάνια. Ωστόσο, οι αρετές του δεν τον εμποδίζουν να επιτελεί και κακές πράξεις, οι οποίες όμως δεν αμαυρώνουν τη μεγαλοσύνη του, γιατί με τα έργα του, όπως λέει ο Πλούταρχος, επιδίωξε συνειδητά να διαδώσει τον ελληνικό πολιτισμό στην Ανατολή.

Από τα στοιχεία που δίνει ο Πλούταρχος στον βίο αυτό πολλά έχουν μυθικό χαρακτήρα. : Ανάμεσα στους θρύλους αυτούς είναι και η γέννηση του Αλεξάνδρου, που συνοδεύτηκε τάχα από την πυρπόληση του ναού της Αρτέμιδας στην Έφεσο. Η καταστροφή του συμβόλιζε, σύμφωνα με την πρόβλεψη των εκεί ιερέων, τη γέννηση του μελλοντικού διοικητή της Ασίας.

Στοιχεία της προσωπικότητας του Αλεξάνδρου συντίθενται σε όλο το έργο. Το κρασί του άρεσε λιγότερο από όσο συνήθως νόμιζαν και στο τραπέζι έμενε περισσότερο για να συζητήσει. Ήταν ευγενικός, αλλά στα συμπόσια ο κομπασμός του γινόταν ενοχλητικός, ειδικά όταν είχε τριγύρω κόλακες. Απέναντι στους βαρβάρους κρατούσε περήφανη στάση, στους Έλληνες όμως συμπεριφερόταν πιο συγκρατημένα. Η ασυνήθιστη γενναιοδωρία του άρχισε να εκδηλώνεται ακόμα περισσότερο όταν μεγάλωσε η δύναμή του. Μετά την Υρκανία ο Αλέξανδρος όλο και περισσότερο άρχισε να προσαρμόζει τον τρόπο ζωής του στις περσικές συνθήκες και σε αυτό βοήθησε η Ρωξάνη.

Συμπερασματικά, ο Πλούταρχος θέλει τον Αλέξανδρο «διαλλακτή» των λαών, επειδή, ως έναν βαθμό, ο Μακεδόνας στρατηλάτης συνειδητοποίησε τη σημασία που είχε η πολιτική της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπροσώπους της ελληνομακεδονικής άρχουσας τάξης της Ανατολής. Παρά τον συγκυριακό χαρακτήρα των σχεδίων του, πρέπει να παραδεχτούμε ότι η πολιτική αυτή,

αντικειμενικά, άσκησε επίδραση στην πρόοδο, αφού αποτέλεσε ένα από τα κίνητρα της αλληλεπίδρασης του ελληνικού και του ανατολικού πολιτισμού.

Η αρχή της βιογραφίας του Καίσαρα δεν έφτασε ως εμάς. Ο Καίσαρ ήταν ζηλωτής του Μακεδόνα στρατηλάτη. Για αυτό, ίσως, ο Πλούταρχος βιογραφεί τους δύο αυτούς άνδρες μαζί, αν και οι βίοι τους δεν έχουν ούτε προοίμιο ούτε σύγκριση.

3. Πιθανές διδακτικές αποκλίσεις – Επισημάνσεις

Κατά τη διδασκαλία του Αλεξάνδρου ο/η φιλόλογος προτείνεται να λαμβάνει ιδιαίτερα υπόψη του/της τα εξής, ώστε η διδασκαλία να είναι περισσότερο αποτελεσματική και σύμφωνη με τις αρχές και τις κατευθύνσεις του Προγράμματος Σπουδών:

- Η γλωσσική μορφή του κειμένου συχνά μπορεί να παρασύρει τη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία σε μονομερή εξέταση, μελέτη και προσφορά του λεξιλογίου, της γραμματικής και του συντακτικού χωρίς ανάδειξη του περιεχομένου, των νοημάτων και των ιδεών. Μορφή και περιεχόμενο καλό είναι να συν-εξετάζονται χωρίς το ένα να ακυρώνει το άλλο.

- Σε ό,τι αφορά τη μετάφραση/απόδοση του κειμένου στη νέα ελληνική καλό είναι να λαμβάνεται υπόψη ότι αυτή:

i. έπεται της ανάλυσης, επεξεργασίας, κατανόησης και ερμηνείας του κειμένου και δεν θεωρείται αυτοσκοπός, αρχικό, δηλαδή, ζητούμενο,

ii. έχει προσωπικό χαρακτήρα, ώστε μπορεί να υπάρχουν και περισσότερες της μιας δόκιμες και «σωστές» μεταφράσεις/αποδόσεις,

iii. υπακούει σε κάποιες βασικές αρχές, όπως η υιοθέτηση της φωνής, της διάθεσης, του χρόνου, του προσώπου του/της ρήματος/απαρεμφάτου/μετοχής, του αριθμού, της πτώσης και του γένους του ουσιαστικού, του είδους των προτάσεων, της χρονικής ακολουθίας, τα οποία ο/η μαθητής/μαθήτρια πρέπει να μάθει να τηρεί,

iv. συνδέει την εποχή του κειμένου με τη σύγχρονη του/της μαθητή/μαθήτριας εποχή με τρόπο, ώστε να προκύπτει ένα κείμενο, ρέον στη νέα ελληνική αλλά με σεβασμό στο ύφος και το είδος του πρωτοτύπου. Για παράδειγμα, η έκφραση «ὄ ἄνδρες Ἀθηναῖοι» δεν είναι δόκιμο να αποδοθεί στη νέα ελληνική όπως αναφέρεται αλλά είναι δυνατόν να αποδοθεί ως «Αθηναίοι» απλώς,

v. διδάσκεται σταδιακά ξεκινώντας με λέξεις και προχωρώντας σε εκφράσεις, προτάσεις, περιόδους, παραγράφους,

vi. μπορεί να αποτελέσει πεδίο γόνιμου προβληματισμού για τον/τη μαθητή/μαθήτρια μέσω της σύγκρισης, αντιπαραβολής, κριτικής προσέγγισης περισσότερων της μιας μεταφράσεων/αποδόσεων του ίδιου κειμένου.

- Το κείμενο του Αλεξάνδρου αποτελεί ένα ιδιαίτερο και μοναδικό γραμματειακό είδος, αυτό της βιογραφίας, με το οποίο οι μαθητές/τριες ενδεχομένως έρχονται για πρώτη φορά σε επαφή. Είναι, συνεπώς, σημαντικό ο/η εκπαιδευτικός να αντιμετωπίσει και να προσπελάσει το κείμενο με τους/τις μαθητές/μαθήτριες του/της υπό αυτήν την οπτική και όχι ως ένα αμιγώς ιστορικό κείμενο. Προφανώς, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, τα ιστορικά γεγονότα αποτελούν επίσης στοιχεία ενδεικτικά της προσωπικότητας και του χαρακτήρα του Αλεξάνδρου.

Επομένως, προτείνεται ο/η εκπαιδευτικός να μην χάσει, αλλά, αντίθετα, να αξιοποιήσει τον παιδευτικό χαρακτήρα του βιογραφικού είδους και τα γεγονότα από τη ζωή του Αλεξάνδρου, τα οποία επέλεξε ο Πλούταρχος να αναδείξει, προσφέροντας στους/στις μαθητές/μαθήτριες τη

δυνατότητα να κατανοήσουν την πολυσύνθετη και πολυεπίπεδη προσωπικότητα του μεγάλου αυτού Έλληνα του παρελθόντος. Η θετική προσέγγιση των αρετών και των προτερημάτων του Αλεξάνδρου, από τη μια, καθώς και η κριτική προσέγγιση των αδυναμιών και των ελαττωμάτων του, από την άλλη, αναμένεται να επηρεάσει τις αντιλήψεις, τη στάση ζωής και τη συμπεριφορά των μαθητών/μαθητριών στο σήμερα και να τους «παιδεύσει», μετατρέποντάς τους σε ενεργούς πολίτες. Η προστιθέμενη αξία της διδασκαλίας του συγκεκριμένου κειμένου έγκειται, κυρίως, στο γεγονός ότι ένα σημαντικό ιστορικό πρόσωπο γίνεται αντικείμενο μελέτης όχι για την πολιτική και στρατιωτική του δράση και για τα γεγονότα της ζωής του που σηματοδότησαν τη διαχρονική αναφορά στο όνομά του, αλλά για την καθημερινή και ανθρώπινη πλευρά του, κάτι που η μονοεπίπεδη ιστορική μελέτη αφήνει συχνά στο περιθώριο. Πρωταρχική επιδίωξη, λοιπόν, της διδασκαλίας του «Αλεξάνδρου» για τον/την εκπαιδευτικό, πρέπει να είναι η αναγωγή του σε ένα πρότυπο υπεύθυνης, μεγαλόψυχης, αλτρουϊστικής, ευγενικής και αντιρατσιστικής συμπεριφοράς με το οποίο οι μαθητές/μαθήτριες θα ταυτιστούν.

4. Σκοποί και στόχοι διδασκαλίας της διδασκαλίας του «Αλεξάνδρου» του Πλουτάρχου

Στο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών από πρωτότυπο στο Γυμνάσιο η ιεράρχηση των όρων, που περιγράφουν το «γιατί» της διδασκαλίας του, ακολουθεί την παραγωγική συλλογιστική με κατεύθυνση από το γενικότερο στο ειδικότερο και από το περισσότερο αφηρημένο στο πιο απτό. Περιλαμβάνονται σε αυτό οι «γενικοί σκοποί», οι «γενικοί στόχοι» και τα «προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα», τα οποία υλοποιούνται μέσω «ενδεικτικών δραστηριοτήτων». Η καθεμία από τις έννοιες είναι απόλυτα διακριτή από τις άλλες ενώ, ταυτόχρονα, βρίσκονται σε συνεχή και αμοιβαία αλληλόδραση μεταξύ τους.

4.1. Γενικοί σκοποί

Οι γενικοί σκοποί διδασκαλίας του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών από πρωτότυπο, άρα και μέσω του «Αλεξάνδρου» του Πλουτάρχου, είναι πέντε:

i. Ο ανθρωπογνωστικός σκοπός. Άξονας αναφοράς είναι ο άνθρωπος και η δράση του. Κύρια επιδίωξη είναι η μελέτη των ιδεών και συναισθημάτων του ανθρώπου στον άξονα της διαχρονίας και συγχρονίας. Εδώ εντάσσονται η ηθογραφία των προσώπων, η αιτιολόγηση και ερμηνεία των πράξεών τους, οι σχέσεις τους με το θείο, με τους θεσμούς, με τις κύριες αρχές και απαιτήσεις της εποχής τους και, επιπλέον, η σύγκριση του χθες με το σήμερα, χωρίς αναζήτηση του καλού ή του κακού, του σωστού ή του λάθους.

ii. Ο πολιτιστικός σκοπός. Άξονας αναφοράς και κύρια επιδίωξη είναι η μελέτη των ιδεών και αξιών που διέπουν ιστορικά και διαχρονικά, μέχρι τη συγχρονία, τον ελληνικό πολιτισμό, ώστε να αναδειχθεί η συνέχεια και η ενιαία φυσιογνωμία του. Η ανάδειξη στοιχείων πραγματολογικών, πολιτιστικών, ιστορικών, γεωγραφικών, πολιτειακών εντάσσεται εδώ.

iii. Ο ειδολογικός σκοπός. Άξονας αναφοράς και κύρια επιδίωξη είναι η διαχείριση του γνωστικού αντικείμενου ως μοχλού ανάπτυξης δεξιοτήτων και καλλιέργειας των ικανοτήτων των μαθητών/μαθητριών. Ο/η μαθητής/μαθήτρια αναπτύσσει τις ικανότητές του/της σε δεξιότητες, τις οποίες εξελίσσει περαιτέρω, όπως, για παράδειγμα, η κριτική και αφαιρετική σκέψη. Το σύνολο αυτών των ικανοτήτων και δεξιοτήτων είναι αξιοποιήσιμο στο «εδώ» και το «τώρα» για τον/τη μαθητή/μαθήτρια, αποκτά νόημα στο πλαίσιο της καθημερινότητάς του/της αλλά, ταυτόχρονα, λειτουργεί ως μία τεχνική-μοντέλο για κάθε μελλοντική κατάσταση, περισσότερο ή λιγότερο συναφή, την οποία πρόκειται να αντιμετωπίσει και να κληθεί να διαχειριστεί (μετα-γνώση). Εδώ εντάσσονται

η ολιστική προσέγγιση και μελέτη του κειμένου ως ενιαίου όλου μορφής και περιεχομένου αλλά και οι διαθεματικές-διεπιστημονικές προσεγγίσεις, τα σχέδια δράσης (projects), οι συνεργατικές τεχνικές, οι ρητορικοί αγώνες, η δημιουργική γραφή, η κριτική σκέψη κ.ά.

iv. Ο γλωσσικός σκοπός. Άξονας αναφοράς είναι η προσέγγιση και μελέτη της ελληνικής γλώσσας ως ενιαίου, στη διαχρονική εξέλιξή του, επικοινωνιακού μέσου. Κύρια επιδίωξη είναι η συνεχής και συστηματική αντιπαραβολή της αρχαίας προς τη νέα ελληνική ακολουθώντας μια πορεία, η οποία θα ξεκινά από τη νέα ελληνική, ανιχνεύοντας το γνωστό, θα περνά στην αρχαία ελληνική, ανιχνεύοντας την προέλευση και την ερμηνεία ομοιοτήτων και διαφορών, και θα επανέρχεται στη νέα ελληνική προς επίρρωση και υποστήριξη της καλλιέργειας του γλωσσικού αισθήματος στους μαθητές. Εδώ εντάσσεται, σε ό,τι αφορά τον Αλέξανδρο του Πλουτάρχου η αναγνώριση των σημασιολογικών, γραμματικών και συντακτικών αντιστοιχιών της αρχαίας με τη νέα ελληνική, ώστε η αρχαία ελληνική γλώσσα να μη θεωρείται «ξένη».

v. Ο κοινωνικο-λειτουργικός σκοπός. Άξονας αναφοράς και κύρια επιδίωξη είναι η καλλιέργεια και ανάδειξη πολλαπλών και ποικίλων γραμματισμών² μέσω της διδασκαλίας του «Αλεξάνδρου» του

² Η έννοια «γραμματισμός» αφορά τη δυνατότητα του ατόμου να λειτουργεί αποτελεσματικά σε διάφορα περιβάλλοντα και καταστάσεις επικοινωνίας, χρησιμοποιώντας κείμενα γραπτού και προφορικού λόγου αλλά και μη γλωσσικά κείμενα (λ.χ. εικόνες, σχεδιαγράμματα, χάρτες κλπ.). Η ανάπτυξη κάποιου βαθμού γραμματισμού γίνεται με τρόπο φυσικό στο οικογενειακό και το κοινωνικό μας περιβάλλον, καθώς μαθαίνουμε τη μητρική μας γλώσσα και, έτσι, κατορθώνουμε να επικοινωνούμε με διαφορετικά πρόσωπα σε διάφορες κοινωνικές καταστάσεις μέσω διαφόρων ειδών λόγου και τύπων κειμένων. Παράλληλα, όμως, είναι απαραίτητη και κάποιου τύπου συστηματική καλλιέργεια του γραμματισμού. Και τούτο επειδή οι κοινωνικές συνθήκες εξελίσσονται, η επικοινωνία των μελών μιας κοινωνίας προσαρμόζεται στις νέες ανάγκες, τα κείμενα που παράγονται στο πλαίσιο της λειτουργίας των κοινωνικών θεσμών είναι πολύμορφα, οι πιέσεις και οι απαιτήσεις στην αγορά εργασίας γίνονται όλο και πιο ισχυρές με τρόπο, ώστε να αυξάνονται οι απαιτήσεις για συστηματική εκπαίδευση σε είδη γραμματισμού, άρα σε ενσωμάτωση αυτής της επιδίωξης στο Πρόγραμμα Σπουδών του σχολείου, το οποίο καλείται να βοηθήσει τους νέους ανθρώπους να αναπτύξουν, ποσοτικά και ποιοτικά, τα είδη γραμματισμού που απαιτεί η κοινωνία για το παρόν και το μέλλον.

Μία πρώτη διάκριση των γραμματισμών είναι ανάμεσα στον κοινωνικό και το σχολικό. Στον κοινωνικό γραμματισμό εντάσσονται η ανάγνωση και κατανόηση μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων ποικίλου, εξειδικευμένου και υψηλού, συχνά, βαθμού δυσκολίας, η παραγωγή κειμένων με τρόπο, ώστε να αξιοποιούνται τα κατάλληλα μέσα και να μεταφέρεται αποτελεσματικά το μήνυμα, οι επικοινωνιακές, λεκτικές και μη λεκτικές, συμπεριφορές, η χρήση των Ψηφιακών Τεχνολογιών. Στον σχολικό γραμματισμό εντάσσονται τα είδη γραμματισμού τα οποία είναι απαραίτητα για να αποδώσουν οι μαθητές/μαθήτριες επιτυχώς στα μαθήματα που περιλαμβάνει το πρόγραμμα σπουδών. Εδώ ανήκουν παραδοσιακά είδη γραμματισμού, όπως η διδασκαλία ανάγνωσης και γραφής, η ανάπτυξη γνωσιακών δεξιοτήτων, όπως η καλλιέργεια λογικής σκέψης, η κατανόηση γραμματικών κανόνων, η ικανότητα διαχείρισης αφηρημένων εννοιών και υποθετικών ερωτήσεων, η ανάπτυξη επικοινωνιακών και άλλων διανοητικών δεξιοτήτων αλλά και πιο σύγχρονα είδη γραμματισμού, όπως ο ψηφιακός γραμματισμός και οι απαιτήσεις της δια βίου εκπαίδευσης. Είναι εμφανές και κατανοητό ότι η αποτελεσματικότητα στην καλλιέργεια των ποικίλων τύπων σχολικού γραμματισμού προετοιμάζει για τους κοινωνικούς γραμματισμούς (το σχολείο μικρογραφία της κοινωνίας).

Μία άλλη διάκριση των γραμματισμών είναι ανάμεσα σε λειτουργικό και σε κριτικό γραμματισμό. Λειτουργικός γραμματισμός λέγεται ο εφοδιασμός με όλα τα προσόντα που θεωρούνται απαραίτητα για τη διασφάλιση θέσης εργασίας. Κριτικός γραμματισμός λέγεται εκείνος που αποσκοπεί στην κριτική θέαση και προσέγγιση των κυρίαρχων γραμματισμών, ώστε ο/η αυριανός/αυριανή πολίτης να «κοιτάζει» κριτικά τα προβαλλόμενα και κυρίαρχα πρότυπα και μοντέλα γραμματισμών και να μην τα υιοθετεί είτε άκριτα είτε χωρίς να τα προσαρμόζει στην προσωπικότητά του, τις δυνατότητές του και τα όριά του.

Πλουτάρχου. Εδώ θα εντάξουμε γραμματισμούς, όπως η αισθητική καλλιέργεια, το θέατρο, η απόδοση των κειμένων, η πολύ-επίπεδη ερμηνεία των κειμένων, η καλλιέργεια και ο εμπλουτισμός του προφορικού λόγου, η διαφοροποιημένη και διαβαθμισμένη χρήση της γλώσσας, οι Ψηφιακές Τεχνολογίες, η διαχείριση του υλικού, η κατανομή του χρόνου, η επιλεκτική ανάγνωση κ.ά.

4.2. Γενικοί στόχοι

Ο κάθε στόχος απορρέει αλλά και υπηρετεί έναν γενικό σκοπό, συνδέεται κάθετα με τους αντίστοιχους των προηγούμενων και των επόμενων τάξεων, έχει θεματικό και διαθεματικό χαρακτήρα και προσαρμόζεται κάθε φορά στα δεδομένα και τις ανάγκες των μαθητών/μαθητριών, της ύλης, της επιστήμης, των μέσων και των διδασκόντων/διδασκουσών. Ο κάθε γενικός σκοπός μπορεί να αναλυθεί σε περισσότερους του ενός γενικούς στόχους, όπως απεικονίζεται στον Πίνακα που ακολουθεί, νοούμενους ως «επιδιωκόμενες κατακτήσεις» των μαθητών/μαθητριών, εφόσον μεσολαβήσει η διδακτική και μαθησιακή διαδικασία.

4.3. Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα περιγράφουν την αλλαγή συμπεριφοράς που προσδοκούμε να εκδηλώσουν οι μαθητές/μαθήτριες είτε σε γνωστικό, είτε σε συναισθηματικό, είτε σε ψυχοκινητικό επίπεδο, ως αποτέλεσμα της προσφοράς και πρόσληψης του κειμένου. Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα απορρέουν από τους γενικούς στόχους. Συνδέονται κάθετα με αντίστοιχα μαθησιακά αποτελέσματα των προηγούμενων και των επόμενων ενότητων, έχουν θεματικό και διαθεματικό χαρακτήρα και προσαρμόζονται κάθε φορά στα δεδομένα και τις ανάγκες των μαθητών/μαθητριών, της ύλης, της επιστήμης, των μέσων και των διδασκόντων. Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα της διδασκαλίας του «Αλεξάνδρου» του Πλουτάρχου στη Γ' Γυμνασίου καταγράφονται στο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος.

4.4. Ενδεικτικές δραστηριότητες

Οι ενδεικτικές δραστηριότητες που προτείνονται για τον Αλέξανδρο του Πλουτάρχου καταγράφονται στο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος, συνδέονται με συγκεκριμένα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, των οποίων την υλοποίηση υποστηρίζουν, και έχουν χαρακτήρα εφαρμοσμένο, εφόσον αποτελούν δράσεις που «δυνάμει» μπορούν να ανατεθούν στους/στις μαθητές/μαθήτριες .

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ		Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
		ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ
A. Ανθρωπογνωστικός σκοπός	ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ	<p>Οι μαθητές/μαθήτριες μέσω της γνωριμίας τους με το αρχαιοελληνικό κείμενο, να είναι σε θέση:</p> <p>i. να προσλαμβάνουν το κείμενο, να το κατανοούν και να εμβαθύνουν ερμηνευτικά σε αυτό μελετώντας το όχι ως «άψυχο» προϊόν αλλά ως απεικόνιση της δράσης, των συναισθημάτων και των σκέψεων των ανθρώπων (<i>Το κείμενο ως περιεχόμενο</i>),</p> <p>ii. να διαχειρίζονται σταδιακά το κείμενο ως πηγή διαχρονικής ανθρωπογνωστικής μελέτης και να αναδεικνύουν τυχόν επιβιώσεις παλαιότερων ιδεών και αντιλήψεων σε τομείς της σύγχρονης ανθρώπινης δράσης, όπως η καλλιτεχνική παραγωγή, οι πολιτειακοί θεσμοί, οι δομές και οι αρχές οργάνωσης των κοινωνιών (<i>Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου</i>).</p>
B. Πολιτιστικός σκοπός	ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ	<p>Οι μαθητές/μαθήτριες μέσω της γνωριμίας τους με το αρχαιοελληνικό κείμενο, να είναι σε θέση:</p> <p>i. να αναδεικνύουν τις σχέσεις του γραμματειακού είδους στο οποίο ανήκει το κείμενο με τον χωροχρόνο αναφοράς/παραγωγής του, να αιτιολογούν κειμενικά στοιχεία μορφής και περιεχομένου με βάση τον χωροχρόνο αυτό και, περαιτέρω, να ερμηνεύουν το κείμενο ενταγμένο στην εποχή συγγραφής/αναφοράς του (<i>Κείμενο και περικείμενο</i>),</p> <p>ii. να διακρίνουν βασικές εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού, όπως αυτές αποτυπώνονται στο κείμενο, να καταγράφουν και να μελετούν τα χαρακτηριστικά τους και τον κοινωνικό τους ρόλο, με τη βοήθεια κειμενικών και εξωκειμενικών πληροφοριών, και να αναζητούν διαφοροποιήσεις στη διαχρονική εξέλιξη των πολιτιστικών στοιχείων που μελετούν, από την αρχαία στη σύγχρονη Ελλάδα (<i>Το κείμενο ως περιεχόμενο</i>),</p> <p>iii. να οικειοποιούνται, σταδιακά, με αφορμή και ζητούμενο τη μελέτη των κειμένων, γραμματισμούς συνδεδεμένους με τον σύγχρονο πολιτισμό, ελληνικό και παγκόσμιο, και απαραίτητους για τον/τη σημερινό/σημερινή πολίτη, όπως η επικοινωνιακή ικανότητα, η συνεργασία, η κριτική και αφαιρετική σκέψη, η χρήση των Ψηφιακών Τεχνολογιών κ.ά. (<i>Το</i></p>

		κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου).
Γ. Ειδολογικός σκοπός	ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ	<p>Οι μαθητές/μαθήτριες μέσω της γνωριμίας τους με το αρχαιοελληνικό κείμενο, να είναι σε θέση:</p> <p>i. να προσεγγίζουν το κείμενο ως προϊόν της εποχής του, να το μελετούν σε αλληλεπίδραση με το κοινωνικό πλαίσιο ένταξής του και να διαμορφώνονται σταδιακά ως κριτικοί αναγνώστες (<i>Κείμενο και περικείμενο</i>),</p> <p>ii. να μελετούν το κείμενο ως «πρόβλημα προς επίλυση» αναζητώντας τα κύρια στοιχεία δομής και περιεχομένου, να εμβαθύνουν στο κείμενο κατανοώντας τις σχέσεις αιτιακής και χρονικής ακολουθίας που συνδέουν τα στοιχεία δομής και περιεχομένου του και να αναδομούν το κείμενο ως αποτέλεσμα της ερμηνευτικής προσέγγισής του (<i>Το κείμενο ως περιεχόμενο</i>),</p> <p>iii. να προσεγγίζουν τη γλώσσα του κειμένου ως ένα «όχημα» μεταφοράς νοημάτων, να καλλιεργούν νοητικές διεργασίες επιδιώκοντας την ανάδειξη των σχέσεων μορφής και περιεχομένου του κειμένου και να διακρίνουν ποικίλες επικοινωνιακές ανάγκες στο πλαίσιο των οποίων η γλώσσα λειτουργεί διαφορετικά,</p> <p>iv. να οικειοποιούνται το αρχαίο κείμενο ως ένα «όλο» στοιχείων που υπερβαίνουν την αρχαιομάθεια, να καλλιεργούν βάσει του κειμένου πολυγραμματισμούς, όπως ο ψηφιακός, ο επικοινωνιακός και ο νοητικός, και σύγχρονες δεξιότητες, όπως η δημιουργική σκέψη και η συναισθηματική νοημοσύνη και να συνειδητοποιούν τη χρηστικότητα των γραμματισμών και δεξιοτήτων αυτών για την ανταπόκρισή τους στις ανάγκες της εποχής.</p>
Δ. Γλωσσικός σκοπός	ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ	<p>Οι μαθητές/μαθήτριες μέσω της γνωριμίας τους με το αρχαιοελληνικό κείμενο, να είναι σε θέση:</p> <p>i. να γνωρίζουν, να κατανοούν και να κατακτούν, σταδιακά και με δυναμικό τρόπο, τη μητρική τους γλώσσα ως ενιαίο, διαχρονικό τρόπο έκφρασης της ανθρώπινης δράσης και σκέψης (<i>Το κείμενο ως μορφή</i>),</p> <p>ii. να καλλιεργούν και να εμβαθύνουν σε πολυγραμματισμούς, ως μελλοντικοί ενεργοί πολίτες, προσλαμβάνοντας και μελετώντας ολιστικά την ελληνική γλώσσα (<i>Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου</i>).</p>

<p>Ε. Κοινωνικο-λειτουργικός σκοπός</p>	<p>ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ</p>	<p>Οι μαθητές/μαθήτριες μέσω της γνωριμίας τους με το αρχαιοελληνικό κείμενο, να είναι σε θέση:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. να διαμορφώνουν σταδιακά, την ταυτότητά τους ως κριτικών αναγνωστών προσλαμβάνοντας το κείμενο σε αλληλεπίδραση με το περιβάλλον αναφοράς του (<i>Κείμενο και περικείμενο</i>), ii. να ασκούνται στην πολυτροπική και πολυεπίπεδη ερμηνεία του περιεχομένου του κειμένου (<i>Το κείμενο ως περιεχόμενο</i>), iii. να κατακτούν σταδιακά τη μητρική τους γλώσσα, ως μέσο επικοινωνίας και όχι ως σύνολο χρηστικών κανόνων και αρχών, ώστε να εξελίσσονται, σταδιακά, σε όλο και επαρκέστερους φυσικούς ομιλητές της (<i>Το κείμενο ως μορφή</i>), iv. να προσαρμόζονται και να εμβαθύνουν, με αφορμή το κείμενο, σε πολυγραμματισμούς, με τρόπο, ώστε να καλλιεργείται και να παγιώνεται στη συνείδησή τους ο επίκαιρος και σύγχρονος χαρακτήρας του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (<i>Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου</i>).
--	--	---

Β΄ ΜΕΡΟΣ: ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

1. Διδακτική πλαισίωση – Σχεδιασμός

Κατά τη διδασκαλία του «Αλεξάνδρου» του Πλούταρχου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα εξής, όπως απορρέουν από το Πρόγραμμα Σπουδών:

➤ Το κείμενο **επιδιώκεται να ολοκληρωθεί** μέχρι τη λήξη του σχολικού έτους προκειμένου οι μαθητές/μαθήτριες να το προσλάβουν στην ολότητά του, δεδομένου ότι για πρώτη φορά μελετάται από το πρωτότυπο ενιαίο έργο. Για να υποστηριχθεί και να επιτευχθεί η ολοκλήρωση της διδασκαλίας προτείνεται να αποφεύγονται οι λεπτομέρειες κατά την επεξεργασία του έργου τόσο σε επίπεδο μορφής όσο και σε επίπεδο περιεχομένου. Προς την κατεύθυνση της εξοικονόμησης διδακτικού χρόνου, θεωρείται υποστηρικτική η συμβολή της *πρώτης, αρχικής ανάγνωσης* του κειμένου, από τον/τη φιλόλογο. Ιδιαίτερα όταν η πρώτη ανάγνωση συνοδεύεται από *σαφή αναγνωστική οδηγία* προς τους/τις μαθητές/μαθήτριες, είτε στο σύνολό τους είτε ανά ομάδες, εξοικονομείται διδακτικός χρόνος, καθώς οι μαθητές/μαθήτριες εντοπίζουν κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης τα σημεία που ζητούνται και ξεκινά αμέσως η επεξεργασία του κειμένου χωρίς ερωτήσεις (π.χ. Τι καταλάβατε; Ποιος θα πει το νόημα;), οι οποίες συχνά δεν κινητοποιούν τους/τις μαθητές/μαθήτριες και δεν προάγουν τη διδακτική διαδικασία.

➤ Οι **σκοποί και στόχοι** της διδασκαλίας του «Αλεξάνδρου», όπως καταγράφονται στον παρόντα Οδηγό Εκπαιδευτικού (σελ. 15-17), είναι **κατευθυντήριοι** για τη διδασκαλία του μαθήματος και **προτείνεται να υιοθετούνται** κατά τη διδακτική διαδικασία, ώστε να διασφαλίζεται, κατά το δυνατόν, κοινή θεώρηση και αξιοποίηση του έργου αλλά και επίτευξη των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, όπως αυτά περιγράφονται στο Πρόγραμμα Σπουδών ως απορρέοντα από τους σκοπούς και στόχους. Ο/η φιλόλογος έχει την **ευχέρεια να προσαρμόζει** τις κατευθύνσεις του Προγράμματος Σπουδών μέσω των **δραστηριοτήτων** που ο/η ίδιος/ίδια θα επιλέγει και θα αναθέτει στους/στις μαθητές/μαθήτριες με κριτήριο τη δυναμική της ομάδας και τις διαφοροποιήσεις της, τη θεματική ενότητα, τον εαυτό του/της και τις υλικοτεχνικές δυνατότητες. Σε επίπεδο δραστηριοτήτων, το Πρόγραμμα Σπουδών μόνο προτείνει κάποιες ως ενδεικτικές και ο/η ίδιος/ίδια **ο/η φιλόλογος επιλέγει, συνδυάζει, παράγει, απορρίπτει, αποδέχεται** την/τις εκάστοτε κατάλληλη/κατάλληλες. Ειδικά σε ό,τι αφορά στο κείμενο του «Αλεξάνδρου» και δεδομένου ότι για πρώτη φορά μελετάται από τους μαθητές/τριες το γραμματειακό είδος της βιογραφίας, είναι σημαντικό να αναδειχθεί από τον/την εκπαιδευτικό ο βασικός στόχος του παρόντος Προγράμματος Σπουδών αναφορικά με την προσέγγιση της προσωπικότητας του Αλεξάνδρου όχι μόνο ως μεγάλου στρατηλάτη (στοιχείο που έχει επικρατήσει κατά τη μελέτη της Αρχαίας Ιστορίας της Α' Γυμνασίου, σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών) αλλά και ως ιδιαίτερης και μοναδικής προσωπικότητας, με δυνατά στοιχεία αλλά και ανθρώπινες αδυναμίες, έτσι όπως αυτά αναδεικνύονται από τα επιμέρους περιστατικά και γεγονότα που ο βιογράφος Πλούταρχος παρουσιάζει.

➤ Το **κείμενο** προσεγγίζεται βάσει τεσσάρων κύριων θεματικών πεδίων, **ολιστικά**, και αποτελεί σταθερό δείκτη αναφοράς για τον/τη φιλόλογο και τον/τη μαθητή/μαθήτρια (κειμενοκεντρικότητα). Το *πρώτο* από αυτά είναι το **περικείμενό** του, ο χρόνος και ο χώρος παραγωγής του αλλά και αναφοράς της βιογραφίας. Η παράμετρος αυτή θεωρείται σημαντική γιατί μόνο αν ο/η μαθητής/μαθήτρια, με τη βοήθεια του/της φιλόλογου, κατανοήσει τα χαρακτηριστικά, για παράδειγμα, του ηγέτη, σύμφωνα με τα δεδομένα της εποχής, θα μπορέσει βάσει αυτών να κρίνει τον Αλέξανδρο και την πολιτική που ακολούθησε προς τους κατακτημένους λαούς.

Το *δεύτερο* είναι η **μορφή** του κειμένου. Αφορά στη γλώσσα του κειμένου, η οποία μέσω των κατάλληλων παραθεμάτων είναι δυνατόν να αναδείξει τον ενιαίο χαρακτήρα της γλώσσας μας. Για παράδειγμα, η λέξη «βάρβαρος» συναντάται στον Πλούταρχο, στην τραγωδία αλλά και στο σήμερα.

Επομένως, θα είχε ενδιαφέρον να διαπίστωναν οι μαθητές/μαθήτριες αν και κατά πόσο ο όρος αυτός σήμερα διατηρεί παρόμοια ή διαφορετική σημασία.

Το τρίτο είναι το **περιεχόμενο** του κειμένου. Αφορά σε όλα τα πρόσωπα και την ηθογραφία τους, τις ιδέες, τις απόψεις, τα στοιχεία φυσιογνωμίας της εποχής της βιογραφίας, τα εκφραστικά μέσα, τη δομή του έργου, τη συνοχή και συνεκτικότητα που χαρακτηρίζει το κείμενο, τις αφορμές για ερμηνεία εκ μέρους του/της μαθητή/μαθήτριας στην προσπάθεια της πρόσληψης και της οικειοποίησης του κειμένου.

Το τέταρτο είναι η θεώρηση του κειμένου ως **πεδίου συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου**. Αφορά στην υποστήριξη και ανάδειξη του επίκαιρου και σύγχρονα λειτουργικού χαρακτήρα του κειμένου ως τρόπου καλλιέργειας ποικίλων γραμματισμών, αισθητικής, πολιτιστικής ταυτότητας, επικοινωνιακών δεξιοτήτων, νοητικών διεργασιών, διαμόρφωσης ατομικής και συλλογικής προσωπικής θεωρίας. Πρόκειται για σημαντική διάσταση μελέτης του αρχαιοελληνικού κειμένου, νέα στη σύλληψη και την εφαρμογή, η οποία θα συμβάλλει σταδιακά και συστηματικά στην **υπέρβαση της χρονικής απόστασης** ανάμεσα στον χρόνο παραγωγής του έργου και το παρόν του/της μαθητή/μαθήτριας. Κύρια επιδίωξη είναι να εξερευνώνται και να αναδεικνύονται όχι οι διαφοροποιήσεις αλλά οι συγκλίσεις της δράσης, των έργων, των απόψεων, των συναισθημάτων και των ιδεών των ανθρώπων προς την κατεύθυνση της διαμόρφωσης ενός/μίας ενεργού πολίτη του μέλλοντος.

➤ **Η ελληνική γλώσσα είναι ενιαία** και το μάθημα των **Αρχαίων Ελληνικών από πρωτότυπο υποστηρίζει τη διαμόρφωση επαρκών φυσικών ομιλητών της ελληνικής γλώσσας**.

Με αφετηρία την παραπάνω παραδοχή, το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών αναδεικνύει τον ενιαίο χαρακτήρα της ελληνικής γλώσσας και προτείνει την αντιπαραβολική διδασκαλία της αρχαίας με τη νέα ελληνική, με αφετηρία τη νέα ελληνική. Η προτεινόμενη πορεία προσέγγισης της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, λεξιλογικά, μορφολογικά και συντακτικά, είναι η ανίχνευση της κεκτημένης γνώσης του/της μαθητή/μαθήτριας σχετικά με το εκάστοτε προς διδασκαλία και μάθηση γλωσσικό φαινόμενο, από τα προηγούμενα χρόνια μαθητείας του/της, ώστε να διαπιστωθεί ο βαθμός κατάκτησης στοιχείων του γλωσσικού συστήματος. Η ήδη κεκτημένη γνώση, οικεία στον/στη μαθητή/μαθήτρια, χρησιμοποιείται ως εφαλτήριο για την αναλογική και επαγωγική προσέγγιση της αρχαίας ελληνικής, ώστε να μην θεωρείται από τα ελληνόπουλα «ξένη» γλώσσα. Η επιστροφή στη νέα ελληνική, αφού εντοπιστούν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στις δύο μορφές, και αφού εξηγηθεί το εκάστοτε γλωσσικό φαινόμενο, κρίνεται βοηθητική, ώστε να υποστηριχθεί, επιπλέον, η συνειδητοποίηση του ενιαίου χαρακτήρα της ελληνικής γλώσσας.

➤ **Η επιλογή και ο συνδυασμός περισσότερων της μιας μεθόδου ή/και τεχνικής για τη διδασκαλία του μαθήματος**, είναι η κύρια κατεύθυνση της μεθοδολογικής πλαισίωσης του μαθήματος.

Το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών δεν απορρίπτει καμία επιστημονική άποψη, ενώ, παράλληλα, δεν εξιδανικεύει καμία. Δεδομένων των ποικίλων χαρακτηριστικών και αναγκών των μαθητών/μαθητριών, των διαφορετικών κλίσεων και επιλογών τους, της πολύ-πολιτισμικής σύγχρονης κοινωνικής σύνθεσης, της ανάγκης για καλλιέργεια στους/στις μαθητές/μαθήτριες πλήθους δεξιοτήτων, οι οποίες θα υποστηρίξουν τους νέους γραμματισμούς, της απαίτησης για διδακτική και μαθησιακή εξισορρόπηση του «τι» της πληροφορίας, του «πώς» της κατάκτησής της και του «πού» της αξιοποίησής της, συμβατικά ή μετα-γνωστικά, και της προβληματικής γύρω από την επικαιροποίηση της διδακτικής και μαθησιακής προσέγγισης των αρχαιοελληνικών κειμένων, η μονομέρεια και η «αυθεντία» της μίας θέσης έναντι των άλλων κρίνεται ακατάλληλη. Ο/η εκπαιδευτικός δεν δεσμεύεται και δεν του/της επιβάλλεται κάποια άποψη. Του/της προτείνεται, όμως να συνθέσει, να συνδυάσει, να απορρίψει, να κρίνει, να διαμορφώσει, να εφαρμόσει, να

δοκιμάσει και τελικά να επιλέξει εκείνα τα στοιχεία από καθεμία από τις επιστημονικές προτάσεις για τη διδασκαλία του μαθήματος που ταιριάζουν περισσότερο στους/στις μαθητές.μαθήτριές του/της, στον/στην ίδιο/ίδια, στο μάθημα και στις συνθήκες της σχολικής μονάδας. Ο/η εκπαιδευτικός αναδεικνύεται σε ρυθμιστή της διδασκαλίας του αυτενεργώντας σε ένα ευρύ πλαίσιο καθοδήγησης και πλαισίωσής του.

➤ **Η παροχή πληροφορίας και η καλλιέργεια δεξιοτήτων προτείνεται να αλληλοσυμπληρώνονται δημιουργικά** κατά τη διδασκαλία και μάθηση του μαθήματος, **χωρίς ακύρωση της μιας έναντι της άλλης**. Η άσκηση των μαθητών/μαθητριών στους κανόνες μορφής και σύνταξης της αρχαίας ελληνικής γλώσσας αποτελεί τμήμα του μαθήματος χωρίς αυτό να σημαίνει ότι πρέπει να παρέχεται στείρα χωρίς παράλληλη καλλιέργεια δεξιοτήτων, οι οποίες θα υποβοηθήσουν την παγίωση της πληροφορίας. Ανάλογα, η καλλιέργεια δεξιοτήτων στους/στις μαθητές/μαθήτριες δεν κρίνεται ως αποτελεσματική χωρίς την προϋπόθεση της πληροφορίας, εφόσον αυτό που καλούνται τις περισσότερες φορές να διαχειριστούν αποτελεσματικά οι μαθητές/μαθήτριες είναι η ίδια η πληροφορία, η οποία πρέπει να κατακτάται και να εδραιώνεται ως γνώση, ώστε να εξελίσσεται σε δεξιότητες.

➤ **Η αξιοποίηση αρχαιοελληνικών κειμένων είτε σε πρωτότυπη γλωσσική μορφή είτε σε μετάφραση/νεοελληνική απόδοση, στο πλαίσιο του μαθήματος, δεν αποτελεί λόγο διάκρισης του μαθήματος σε δύο διαφορετικά και διακριτά πεδία αναφοράς**, σαν να πρόκειται για δύο ανεξάρτητα μεταξύ τους μαθήματα. Το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών επιδιώκει να αναδείξει το ενιαίο του μαθήματος και την κοινή πορεία μεθοδολογικής και διδακτικής προσέγγισης των κειμένων, ανεξάρτητα από τη γλωσσική μορφή τους. Το αρχαιοελληνικό κείμενο, και στις δύο μορφές του, μελετάται και ως μορφή και ως περιεχόμενο. Το κείμενο σε πρωτότυπη μορφή, το οποίο έχει ταυτοποιηθεί με τη μελέτη της γλώσσας, ανιχνεύεται και ως περιεχόμενο αναδεικνύοντας τα θεματικά του κέντρα, τη δράση των προσώπων, τον τόπο, τη σχέση του με το περικείμενό του με τη βοήθεια κατάλληλων εργαλείων και τεχνικών. Αποφεύγεται, έτσι, η ταυτοποίηση του αρχαίου ελληνικού κειμένου με το γλωσσικό σύστημα της αρχαίας ελληνικής.

➤ **Η ανάγνωση των κειμένων**, συνεχής ή διακοπτόμενη, θεωρείται σημαντική τεχνική διδασκαλίας και μάθησης καθώς εξοικειώνει τον/τη μαθητή/μαθήτρια με το κείμενο συμβάλλοντας στην επικοινωνία και τον διάλογο μαζί του. Για το πρωτότυπο κείμενο, πρόταση ανάγνωσης θα μπορούσε να είναι η «κατά σύνταξη» ανάγνωση, η οποία με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού συμβάλλει στην κατανόηση των νοημάτων και των σχέσεων που συνδέουν τις λέξεις. Συμπληρωματικά της αποτελεσματικότητας της ανάγνωσης, προτείνεται να δίνεται εξαρχής είτε μία αναγνωστική οδηγία προς τους/τις μαθητές/μαθήτριες, κοινή για το σύνολο των μαθητών/μαθητριών, είτε περισσότερες από μία, ανά ομάδες μαθητών/μαθητριών, ώστε η ανάγνωση να μην αποτελεί παθητική διαδικασία αλλά μέσο ανάδειξης των θεματικών αξόνων του κειμένου.

➤ **Η μετάφραση/απόδοση των αρχαιοελληνικών κειμένων στη νέα ελληνική προτείνεται να υποστηρίζει τη μελέτη τους και όχι να αποτελεί αυτοσκοπό** της διδασκαλίας. Η νεοελληνική απόδοση υποβοηθεί το έργο του/της εκπαιδευτικού και δεν πρέπει να αποτελεί άλλοτε εμπόδιο για την ερμηνεία των κειμένων και άλλοτε εξαρχής ζητούμενο κατά τρόπο, ώστε να δυσχεραίνεται ή να εμποδίζεται η προσέγγιση του περιεχομένου, στο όνομα μιας τεχνοκρατικής γλωσσικής απόδοσης, η οποία ούτε τα νοήματα αποδίδει ούτε τη βίωσή του επιτρέπει. Στο Γυμνάσιο, η μετάφραση/απόδοση των αρχαιοελληνικών κειμένων στη νέα ελληνική αναδεικνύεται από το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών σε μια **γόνιμη, δημιουργική διαδικασία**, η οποία θα μας δείξει ότι ο/η μαθητής/μαθήτρια κατανόησε τα κύρια νοήματα του κειμένου σεβόμενος/σεβόμενη, παράλληλα, τα βασικά μορφολογικά και συντακτικά χαρακτηριστικά της γλώσσας.

- Τα κείμενα αντιμετωπίζονται **ολιστικά** και μελετώνται **κειμενοκεντρικά**. Η ολιστική προσέγγιση αφορά στην απαραίτητα ισομερή μελέτη και της μορφής και του περιεχομένου (γλώσσα και νοήματα). Η κειμενοκεντρική προσέγγιση αφορά στην άσκηση του/της μαθητή/μαθήτριας να κατανοεί το κείμενο με βάση τις πληροφορίες που δίνει το ίδιο το κείμενο και όχι με ό,τι ο/η αναγνώστης/αναγνώστρια νομίζει, υποθέτει, ξέρει από αλλού ή άκουσε από άλλον/άλλη.
- **Σύγχρονες τεχνικές διδασκαλίας και μάθησης**, όπως η **συνεργατική**, η **χρήση ψηφιακών μέσων**, η **διαθεματικότητα/διεπιστημονικότητα** αξιοποιούνται, χωρίς να αποτελούν αυτοσκοπό. Αυτό σημαίνει ότι προτείνονται όταν και εφόσον ταιριάζουν με το κείμενο, τις συνθήκες, τις ανάγκες των μαθητών/μαθητριών και του/της εκπαιδευτικού, χωρίς να θεωρούμε απαραίτητη σε κάθε μάθημα τη χρήση τους και υιοθέτησή τους. Επιπλέον, τα κείμενα είναι καλό να μελετώνται με χρήση **παράλληλων κειμένων, πηγών, ψηφιακών μέσων, βιβλίων αναφοράς** (γραμματική, συντακτικό, λεξικό), **εποπτικού υλικού** και **ασκήσεων** που ακόμα και ο/η ίδιος/ίδια ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να δημιουργήσει, ώστε η διδασκαλία να είναι **εμπλουτισμένη**.
- Η τριμερής πορεία «**όλο-μέρη-όλο**», η οποία απορρέει από την ερμηνευτική μέθοδο διδασκαλίας και μάθησης, ενδείκνυται προκειμένου να διασφαλίζουμε κάθε φορά, σε μεγάλο βαθμό, την πλήρη προσέγγιση των κειμένων. Με την έννοια του «όλου» μπορεί να θεωρηθεί στην έναρξη της διδασκαλίας η συνολική ανάγνωση του κειμένου και στην ολοκλήρωσή της η αποτίμηση της αξίας και σημασίας της ενότητας για το συνολικό έργο, η χρησιμότητα του/των φαινομένου/φαινομένων που μελετήθηκαν ακόμα και η ανάδειξη των νέων στοιχείων που προσέφερε το εκάστοτε διδαχθέν κείμενο. Με την έννοια του μέρους εννοούμε είτε τους τομείς κειμενικής ανάλυσης (γλωσσική, πραγματική, αισθητική) είτε ακόμα και τις ενότητες των κειμένων (αν κρίνεται απαραίτητο να διακρίνονται). Η προσέγγιση των κειμένων ολοκληρώνεται μετά την κειμενική **ανάλυση** με την **επεξεργασία**, την **κατανόηση** και τελικά την **ερμηνεία**.
- Το κείμενο του «Αλεξάνδρου» καλό είναι να εντάσσεται πάντοτε στο **χωροχρονικό πλαίσιο αναφοράς και παραγωγής του**, ώστε να ερμηνεύεται με δόκιμα κριτήρια. Καλό είναι, επίσης, να προσεγγίζεται με το επιπλέον κριτήριο της ιδιαιτερότητας του γραμματειακού του είδους, το οποίο υποχρεώνει αλλά και επιτρέπει στον/στη φιλόλογο να υιοθετεί διαφορετικές τεχνικές και να ιεραρχεί τη σημαντικότητα των κειμενικών χαρακτηριστικών.
- Χρήσιμο είναι να επιδιώκονται **οι συνδέσεις** των γλωσσικών φαινομένων, των ιδεών, απόψεων, δράσεων, συναισθημάτων και σκέψεων των προσώπων με **όσα βιώνουν ή/και γνωρίζουν οι μαθητές/μαθήτριες**, ώστε να τηρούνται οι αρχές επικαιρότητας και βιωματικότητας, οι οποίες, μεταξύ άλλων, θα αναδείξουν τη χρησιμότητα του μαθήματος σήμερα.

2. Αξιολόγηση

2.1. Η φυσιογνωμία της αξιολόγησης

Η αξιολόγηση του/της μαθητή/μαθήτριας, ως πρακτική άρρηκτα συνδεδεμένη με την εκπαίδευση που αποβλέπει στην αποτίμηση της προσπάθειάς του/της για επίτευξη των μαθησιακών στόχων, έχει πολυπαραγοντικό χαρακτήρα. Βρίσκεται σε σχέση αλληλόδρασης με πλήθος παραγόντων, όπως ο/η εκπαιδευτικός, ο/η μαθητής/μαθήτρια, το εκάστοτε διδασκόμενο γνωστικό αντικείμενο και το εκάστοτε επιμέρους ιδιαίτερο πεδίο αυτού, το θεσμικό πλαίσιο, το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, και παράλληλα, οφείλει να υιοθετεί και να εφαρμόζει τις σχετικές επιστημονικές εξελίξεις. Με βάση

την παραπάνω παραδοχή, το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών από πρωτότυπο στο Γυμνάσιο πλαισιώνει τη διαδικασία της αξιολόγησης του/της μαθητή/μαθήτριας λαμβάνοντας υπόψη του και θεωρώντας, σε ευρεία θεώρηση, ότι αυτή:

- έχει σαφώς υποστηρικτικό χαρακτήρα και δεν αποτελεί σκοπό, πολύ, δε, περισσότερο, αυτοσκοπό της διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας.
- αφορά και στον/στην εκπαιδευτικό, εφόσον πρόκειται, μεταξύ άλλων, και για την προσπάθεια που γίνεται εκ μέρους του/της, στο πλαίσιο μιας διαδικασίας αυτο-εκτίμησης, να διαμορφώσει πλήρη, σαφή και πραγματική εικόνα για το αποτέλεσμα ανταπόκρισης του/της μαθητή/μαθήτριας στα εκάστοτε ζητούμενα, τα οποία ο/η ίδιος/ίδια ο/η εκπαιδευτικός έχει παράσχει χρησιμοποιώντας ποικίλες τεχνικές, διάφορα μέσα και διαφοροποιημένες πρακτικές.
- καλό είναι να ιδωθεί από τον/την εκπαιδευτικό ως ευκαιρία ανατροφοδότησης του έργου του/της, ώστε να επανέλθει, να συμπληρώσει, να αναδείξει, να διορθώσει,
- συνδέεται με όλα τα δομικά τμήματα του Προγράμματος Σπουδών αλλά και με όλα τα στάδια διδασκαλίας και μάθησης, εφόσον επαναπροσδιορίζει τους σκοπούς και στόχους διδασκαλίας, στο πλαίσιο ενός αναστοχασμού του/της εκπαιδευτικού, και αλληλεπιδρά με τη μεθοδολογία της διδασκαλίας, την οποία υποστηρίζει αλλά και στην οποία προσαρμόζεται ανάλογα με το διδακτικό μοντέλο που έχει επιλεγεί.
- σε σύγχρονη παιδαγωγική θεώρηση, παραπέμπει στην «αποποινικοποίηση» του λάθους του/της μαθητή/μαθήτριας αποδίδοντας στο λάθος μια θεμιτή φυσιογνωμία, ώστε από εκεί να ξεκινήσει η συμπλήρωση των «κενών» στη γνωστική αλυσίδα.
- για τον/τη μαθητή/μαθήτρια είναι ένας τρόπος αυτοαξιολόγησης και ανατροφοδότησης που μπορεί να τον/την βοηθήσει να αποκτήσει μεταγνωστικές ικανότητες.
- δεν ωφελεί να λειτουργεί ως πεδίο ιδεολογικής αντιπαράθεσης και επίδειξης ισχύος μιας θεώρησης έναντι μιας άλλης αλλά, για να είναι αποτελεσματική, καλό είναι να υιοθετεί, με έναν τρόπο επιλεκτικό και συνδυαστικό, ανά περίπτωση, όλες τις προτάσεις, όλους τους τρόπους και όλες τις τεχνικές σε ένα πλαίσιο παιδαγωγικής τεκμηρίωσης, σεβασμού της επιστημονικότητας του γνωστικού αντικειμένου και με κριτήριο την εξέλιξη του/της μαθητή/μαθήτριας και την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας και της μάθησης.

2.2. Η αξιολόγηση στο πλαίσιο της διδασκαλίας του «Αλεξάνδρου» του Πλουτάρχου

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά τη διδασκαλία του «Αλεξάνδρου» του Πλουτάρχου, οι κατευθύνσεις του παρόντος Προγράμματος Σπουδών για την αξιολόγηση του/της μαθητή/μαθήτριας επιδιώκουν:

- την προσαρμογή της διαδικασίας στα στοιχεία ταυτότητας και φυσιογνωμίας του μαθήματος, τα οποία υπαγορεύουν την ανάγκη υιοθέτησης και εφαρμογής ποικίλων τεχνικών αξιολόγησης καθώς το κείμενο, ενδεικτικά, άλλοτε παρέχεται σε πρωτότυπη γλωσσική μορφή και άλλοτε σε μετάφραση/νεοελληνική απόδοση, ανήκει σε ποικίλα γραμματειακά είδη, είναι κράμα μορφής και περιεχομένου, μπορεί να αναγνωσθεί με πολλούς τρόπους, επιδέχεται και ελεγχόμενη προσωπική ερμηνεία, ακολουθεί τυποποιημένους κανόνες και, παράλληλα, υπερβαίνει τα συμβατικά όρια της μορφολογίας και σύνταξης, προσεγγίζεται συγχρονικά και διαχρονικά και παρήχθη σε διαφορετικό χωροχρονικό πλαίσιο από εκείνο της μελέτης του,
- την τήρηση των αρχών διασφάλισης, κατά το δυνατόν, των αποτελεσμάτων της διαδικασίας, ώστε αυτή να είναι έγκυρη (να αξιολογείται, κάθε φορά, ικανό ποσοστό περιεχομένου που έχει διδαχθεί χωρίς εκτός αυτού ζητούμενα), αξιόπιστη (να ανακαλείται το ίδιο επιτυχώς η όποια

ζητούμενη προηγούμενη πληροφορία, σε παρόμοιες συνθήκες, ώστε το αποτέλεσμα της αξιολόγησης να είναι κάθε φορά το ίδιο με λογικές, μη ανατρεπτικές, αποκλίσεις), *αντικειμενική* (να διενεργείται βάσει σαφών κριτηρίων, ώστε το αποτέλεσμα να είναι πραγματικό) και *πρακτική* (να διεξάγεται εύκολα και εύχρηστα),

- την *πλήρη εναρμόνιση με τους γενικούς σκοπούς διδασκαλίας του μαθήματος* (ανθρωπογνωστικός, πολιτιστικός, ειδολογικός, γλωσσικός, κοινωνικο-λειτουργικός), ώστε να ανιχνεύονται και να αξιολογούνται όλες οι παραπάνω επιδιώξεις,
- την *ανάδειξη και της ποιοτικής έναντι της ποσοτικής αξιολόγησης*, ώστε να αποτυπώνεται ο βαθμός επιτυχούς καλλιέργειας και οικειοποίησης *γραμματισμών και δεξιοτήτων* που περιλαμβάνουν, ενδεικτικά, τη σύγκριση, την περιλήψη, την παρατήρηση, την εξήγηση, τη διατύπωση κρίσεων, αναλύσεων και αποτιμήσεων, τη δημιουργικότητα, τη συλλογή και οργάνωση δεδομένων, τη διατύπωση υποθέσεων, την εφαρμογή κεκτημένων κανόνων και αρχών σε νέες καταστάσεις, την ανάληψη διερευνητικών εργασιών, τη διατύπωση παραγωγικών και επαγωγικών συλλογισμών, την υιοθέτηση συνεργατικών τεχνικών, την αποτελεσματική επικοινωνία σε ποικίλα και διαφορετικά περιβάλλοντα, την ανάγνωση και παραγωγή μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων, την καλλιέργεια και τον εμπλουτισμό του προφορικού λόγου, τη διαφοροποιημένη και διαβαθμισμένη χρήση της γλώσσας, τη διαχείριση του υλικού, την κατανομή του χρόνου, τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών, τη διαθεματική/διεπιστημονική διερεύνηση του εκάστοτε προς «επίλυση προβλήματος», την πρόσληψη και αξιοποίηση ποικίλων μορφών και ειδών τέχνης κ.ά.,
- τη *συν-αξιοποίηση παραδοσιακών και σύγχρονων αρχών*, ανάλογα με την εκάστοτε διδασκόμενη θεματική ενότητα. Μορφές και είδη αξιολόγησης, όπως, ενδεικτικά, είναι η αρχική/διαγνωστική, η συνεχής/διαμορφωτική και η τελική/συνολική, η ποσοτική και ποιοτική αποτίμηση της προσπάθειας του/της μαθητή/μαθήτριας, οι προφορικές, ανοιχτού και κλειστού τύπου, ερωτήσεις, η ανάθεση εργασιών, η αυτοαξιολόγηση, η ετερο-αξιολόγηση, οι θεματικές και διαθεματικές εργασίες, τα σχέδια δράσης, οι συνεργατικές τεχνικές κ.ά.

2.3. Καινοτόμες προτάσεις αξιολόγησης στο πλαίσιο της διδασκαλίας του «Αλεξάνδρου»

Οι *καινοτόμες προτάσεις* του παρόντος Προγράμματος Σπουδών του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών από πρωτότυπο στο Γυμνάσιο για την αξιολόγηση του/της μαθητή/μαθήτριας αφορούν:

- Στην αξιοποίηση των κατευθύνσεων της «αυθεντικής αξιολόγησης» του/της μαθητή/μαθήτριας αλλά και της αξιολόγησης της «διαδικασίας εκτέλεσης έργου» εκ μέρους του/της. Αυτές οι έννοιες παραπέμπουν σε σύγχρονους τύπους αξιολόγησης των μαθητών/μαθητριών, οι οποίοι αίρουν τη θεώρηση του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών από πρωτότυπο ως γνώσης στείρας και μη εμφανώς χρηστικής για τον/τη σημερινό/σημερινή μαθητή/μήτρια, εφόσον, πλέον της εξοικείωσης με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, επιδιώκεται, με αφορμή το κείμενο, η διαρκής συσχέτιση με το παρόν και η εκκίνηση από την πραγματικότητα του/της μαθητή/μαθήτριας προς τη γνωριμία με το αρχαίο κείμενο. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο αξιολόγησης αποτιμώνται τόσο οι γνώσεις όσο και η ικανότητα του/της μαθητή/μαθήτριας να τις ανασύρει και να τις χρησιμοποιεί σε αυθεντικές καταστάσεις, με κύρια ζητούμενα:
 - την επιλογή ασκήσεων και εργασιών, οι οποίες καλλιεργούν έναν κριτικό και δημιουργικό τρόπο σκέψης, ώστε ο/η μαθητής/μαθήτρια να δείχνει ότι μπορεί να χρησιμοποιήσει τις γνώσεις που απέκτησε στο σχολείο για να αντιμετωπίσει αυθεντικές καταστάσεις της καθημερινότητάς του,
 - την υπέρβαση της απλής καταγραφής και παρουσίασης της πληροφορίας,

- την παρότρυνση του/της μαθητή/μαθήτριας να αναζητεί τις αιτιακές σχέσεις των δεδομένων, να διατυπώνει υποθέσεις και συμπεράσματα, να εφαρμόζει ερμηνευτικές τεχνικές,
 - την ενασχόληση όχι μόνο με το αποτέλεσμα της προσπάθειας του/της μαθητή/μαθήτριας αλλά και με τη διαδικασία που αυτός/αυτή ακολούθησε,
 - την ανάδειξη όχι μόνο του «τι ξέρει» ο/η μαθητής/μαθήτρια αλλά και «τι μπορεί να κάνει»,
 - την καλλιέργεια μεταγνωστικών δεξιοτήτων με τις οποίες ο/η μαθητής/μαθήτρια παρακολουθεί και αναπροσαρμόζει συνεχώς τις διαδικασίες μάθησης.
- Στις δημιουργικές εργασίες, οι οποίες:
- δεν επαναλαμβάνονται με συχνότητα που μπορεί να τις μετατρέψει σε τυπική διαδικασία (για παράδειγμα, δεν χρειάζεται να χαρακτηρίζουμε σε κάθε ενότητα τον Αλέξανδρο. Αρκεί ο χαρακτηρισμός του κάθε φορά που ένα νέο χαρακτηριστικό στοιχείο προκύπτει και πρέπει να επισημανθεί),
 - είναι εκτός σχολικού εγχειριδίου, ώστε ο/η μαθητής/μαθήτρια να μην μπορεί από διάφορα βοηθήματα να βρει έτοιμες, προκατασκευασμένες και πανομοιότυπες απαντήσεις
 - δεν απαιτούν απλή και μηχανική αναπαραγωγή των πληροφοριών του κειμένου, αλλά επιδιώκουν να ωθήσουν τον/τη μαθητή/μαθήτρια σε περαιτέρω σκέψη, σύγκριση, πρόταση, (για παράδειγμα, ζητώ να εντοπίσουν σημεία στο αρχαίο ελληνικό κείμενο, όπως επίθετα, μετοχές, ολόκληρες φράσεις, που αναδεικνύουν τον χαρακτήρα του Αλεξάνδρου και επιπλέον ζητώ να συνθέσουν μια παράγραφο, αξιοποιώντας όσα εντόπισαν, για να αποτυπώσουν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του που ενεργοποιήθηκαν κατά το συγκεκριμένο περιστατικό/γεγονός της ζωής του),
 - προκαλούν την έρευνα του/της μαθητή/μαθήτριας ή/και την παρουσίαση της εργασίας σε ομάδες των δύο τουλάχιστον,
 - συχνά έχουν αντίστροφο της συμβατικής εργασίας μορφή και τρόπο επεξεργασίας (για παράδειγμα, δίνω προτάσεις με λάθη για να τα διορθώσουν τα παιδιά, αντί να τους ζητήσω να γράψουν σωστά έναν τύπο).

2.4. Τύποι αξιολόγησης για τον «Αλέξανδρο» του Πλουτάρχου (Γ' Γυμνασίου)

Οι κύριες τεχνικές αξιολόγησης του/της μαθητή/μαθήτριας, οι οποίες προτείνονται, είτε ως αρχική, είτε ως συνεχής είτε ως τελική αξιολόγηση, από το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών από πρωτότυπο στο Γυμνάσιο, είναι οι πολλαπλοί και ποικίλοι τύποι ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας, ο φάκελος επιτευγμάτων μαθητή/μαθήτριας (portfolio), έντυπος ή ηλεκτρονικός (e-portfolio), οι κλίμακες διαβαθμισμένων κριτηρίων (Ρουμπρικές), οι εννοιολογικοί χάρτες, το φύλλο εργασίας, οι διαθεματικές εργασίες, το σχέδιο δράσης (project).

2.4.1. Ποικίλοι τύποι ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας

Εδώ περιλαμβάνονται ποικίλοι τύποι ασκήσεων που ενδείκνυνται για τον Αλέξανδρο του Πλουτάρχου:

- **Σύγκρισης:** «Με σημείο αναφοράς το κείμενο να συγκρίνετε την προσωπικότητα του Αλεξάνδρου με την προσωπικότητα του πατέρα του και να συνθέσετε μια παράγραφο, στην οποία θα αναδεικνύονται οι ομοιότητες και οι διαφορές τους»

- **Περίληψης:** «Σε μια παράγραφο 100 λέξεων να παρουσιάσετε τις ενέργειες του Αλεξάνδρου πριν και μετά τη μάχη στα Γαυγάμηλα».
- **Παρατήρησης:** «Να παρακολουθήσετε στον χάρτη την πορεία της εκστρατείας του Αλεξάνδρου και να καταγράψετε τους βασικότερους σταθμούς της».
- **Εξήγησης:** «Να περιγράψετε και να αιτιολογήσετε τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρθηκε ο Αλέξανδρος στα αιχμάλωτα μέλη της βασιλικής οικογένειας».
- **Διατύπωσης κρίσεων, αναλύσεων και αξιολογήσεων:** «Πώς κρίνει ο Πλούταρχος τον χαρακτήρα του Αλεξάνδρου (39.1 κ. εξής); Πώς τον κρίνετε εσείς με βάση τα σημερινά δεδομένα; Τι αποκλίσεις και τι συγκλίσεις παρατηρείτε και πού οφείλονται;»
- **Δημιουργικότητας:** «Να δημιουργήσετε έναν εννοιολογικό χάρτη με όλα τα είδη των δευτερευουσών προτάσεων προσθέτοντας και τον τρόπο με τον οποίο εισάγονται και τι δηλώνει αυτός κατά περίπτωση και στη νέα και στην αρχαία ελληνική. Να καταγράψετε τις παρατηρήσεις και τις σκέψεις σας σε μια παράγραφο 200 λέξεων που θα αναρτηθεί στο e-portfolio των Αρχαίων Ελληνικών, με θέμα «Δευτερεύουσες προτάσεις: από το παρόν στο παρελθόν».
- **Συλλογής και οργάνωσης δεδομένων:** «Να εντοπίσετε στο κείμενο παραδείγματα ουσιαστικών α', β' και γ' κλίσης και να δημιουργήσετε σχετικό πίνακα παραθέτοντας τα ουσιαστικά αυτά και στη νέα ελληνική».
- **Διατύπωσης υποθέσεων:** «Αν υποθέσουμε ότι ο Αλέξανδρος δεν είχε λύσει τον γόρδιο δεσμό, θεωρείτε ότι το γεγονός αυτό θα είχε επηρεάσει τη μετέπειτα πορεία της εκστρατείας του;».
- **Εφαρμογής κανόνων και αρχών σε νέες καταστάσεις:** «Έχοντας γνωρίσει τη στρατηγική του Αλεξάνδρου για την αντιμετώπιση στη μάχη εχθρού με μεγαλύτερη στρατιωτική δύναμη, θεωρείτε ότι θα είχε προστιθέμενη αξία η διδασκαλία της στρατηγικής αυτής στο πλαίσιο των σπουδών σε στρατιωτικές σχολές σήμερα;».
- **Ανάληψης διερευνητικών εργασιών:** «Πραγματοποιώντας αναζήτηση στο διαδίκτυο να εντοπίσετε αγάλματα, πίνακες ζωγραφικής, προτομές κ.ά. που εικονίζουν τον Αλέξανδρο και να επιλέξετε το καλλιτεχνικό έργο που κατά τη γνώμη σας αποτυπώνει επιτυχημένα και την προσωπικότητά του. Να συνθέσετε τις παρατηρήσεις σας σε μια παράγραφο που θα δημοσιευτεί στο Blog, wiki, E-class κ.ά. του τμήματός σας».
- **Διατύπωσης παραγωγικών και επαγωγικών συλλογισμών:** «Να κλίνετε σε πίνακες τον Παθητικό Αόριστο Α' και Β' του ρήματος «γράφομαι» σε όλες τις εγκλίσεις και να γράψετε το απαρέμφατο και την ονομαστική ενικού των τριών γενών της μετοχής με τη βοήθεια της γραμματικής σας. Στη συνέχεια, να διατυπώσετε τις παρατηρήσεις σας σχετικά με τον τρόπο κλίσης τους. Ο Παθητικός Αόριστος του ίδιου ρήματος στη νέα ελληνική κλίνεται με αντίστοιχο τρόπο;».
- **Διόρθωσης του λάθους:** «Τώρα που διδαχθήκατε τον Αόριστο Β' της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και είδατε πόσο συχνά χρησιμοποιούμε τύπους του στη νέα ελληνική να εντοπίσετε και να διορθώσετε τα λάθη στις πιο κάτω προτάσεις αιτιολογώντας την επιλογή σας με βάση τις Γραμματικές της Νέας Ελληνικής και της Αρχαίας Ελληνικής: α) Προβάλει αντιρρήσεις κάθε φορά που του ζητώ βοήθεια. β) Αν προβάλεις τώρα αντιρρήσεις, θα θυμώσω. γ) Οι δημοσιογράφοι με ευκολία διαβάλουν όποιον δε συμπαθούν. δ) Χθες για πρώτη φορά με κατέβαλε η κούραση».
- **Συμπλήρωσης κενών:** «Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης του πρωτότυπου κειμένου να συμπληρώσετε τα κενά στη νεοελληνική απόδοση του κειμένου που σας δόθηκε».

2.4.2. Φάκελος επιτευγμάτων μαθητή/τριας (portfolio), έντυπος ή ηλεκτρονικός (e-portfolio)

Πρόκειται για έναν σύγχρονο τρόπο, αυθεντικής αξιολόγησης του/της μαθητή/μαθήτριας αλλά και αξιολόγησής του/της βάσει της διαδικασίας εκτέλεσης έργου, ο οποίος υιοθετεί ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια καθώς ο/η μαθητής/μαθήτρια καλείται να συγκεντρώσει οτιδήποτε απεικονίζει την προσπάθεια, την πρόοδο, τις σκέψεις, τις απόψεις, τα επιτεύγματα του/της αναφορικά με το μάθημα (εργασίες, φύλλα εργασίας, ερωτηματολόγια, διερευνητικές εργασίες, εικαστικό υλικό, ηλεκτρονικές πηγές, αναστοχασμοί, ημερολόγιο δραστηριοτήτων κ.α.).

Ο φάκελος επιτευγμάτων του/της μαθητή/μαθήτριας λειτουργεί ως κίνητρο μάθησης και συμμετοχής του/της μαθητή/μαθήτριας και, ειδικότερα με ζητούμενο την αξιολόγηση, είναι ένα μέσο: α) αυτο-αξιολόγησης, εφόσον ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να παρακολουθεί, να τροποποιεί, να βελτιώνει, να διευρύνει, να κρίνει και το είδος και τα μέσα και τον χρόνο και το/τα αποτέλεσμα/αποτελέσματα της ενασχόλησής του/της με το μάθημα, β) ετερο-αξιολόγησης, εφόσον το υλικό του φακέλου διαμοιραστεί στα μέλη της ομάδας, νοούμενης είτε ως το σύνολο της σχολικής τάξης είτε ως μικρότερης ομάδας εργασίας, τα οποία και θα μπορούν να διατυπώσουν κρίσεις και τοποθετήσεις επί του σχετικού, εκάστοτε υλικού, γ) καλλιέργειας σύγχρονων γραμματισμών, και άρα ποιοτικής αξιολόγησης, όπως μεταγνωστικού τύπου δεξιότητες (για παράδειγμα, η έρευνα υλικού και η διαχείρισή του και η διαχείριση χρόνου), η συνεργασία, η επικοινωνία, οι ψηφιακοί γραμματισμοί, εφόσον ο/η μαθητής/μαθήτρια οφείλει να συμπληρώσει τον εκάστοτε φάκελο και, άρα, να δραστηριοποιηθεί και δ) συνεχούς ποιοτικής αλλά και τελικής ποσοτικής αποτίμησης, εκ μέρους του/της εκπαιδευτικού, της συμμετοχής και ανταπόκρισης του/της μαθητή/μαθήτριας στους επιδιωκόμενους σκοπούς και στόχους του μαθήματος, εφόσον ο φάκελος επιτευγμάτων του/της μαθητή/μαθήτριας αποτελεί τόπο αλληλόδρασης του/της εκπαιδευτικού με το μαθητή/μαθήτρια.

Το portfolio του/της μαθητή/μαθήτριας μπορεί να έχει και ηλεκτρονική μορφή (e-portfolio), η οποία επιτρέπει μέσω της ψηφιοποίησης, της διασύνδεσης και του διαμοιρασμού την επιλογή, την επεξεργασία και τροποποίηση/μετασχηματισμό του υλικού, ενώ διευκολύνει, χρονικά και διαδικαστικά, και την ανατροφοδότηση που δέχεται ο/η μαθητής/μαθήτρια από τον/την εκπαιδευτικό, σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, και από όποιον/όποια άλλον/άλλη ο/η ίδιος/ίδια επιθυμεί. Ο ηλεκτρονικός φάκελος επιτευγμάτων του/της μαθητή/μαθήτριας συμβάλλει περαιτέρω στην εξοικείωση με την τεχνολογία, προάγει τη μαθητοκεντρική διδασκαλία και μάθηση, αναδεικνύει τη διαρκή ανατροφοδότηση, ενισχύοντας την αλληλεπίδραση, την επικοινωνία, τη διαδικασία ανταλλαγής απόψεων, ώστε να βελτιώνεται συνεχώς το προφίλ του/της μαθητή/μαθήτριας που δημιουργεί το portfolio, πετυχαίνει καλύτερη οπτικοποίηση της πληροφορίας και των εν γένει παραγόμενων προϊόντων μέσω της αξιοποίησης των ψηφιακών αντικειμένων, επικαιροποιείται εύκολα, όταν μεταβάλλονται οι ανάγκες, είναι εύχρηστος στη διαχείριση, εφόσον το περιεχόμενό του οργανώνεται, αποθηκεύεται και προσπελάζεται ανεξάρτητα από τον χώρο και τον χρόνο, το κόστος του είναι μηδενικό ή ελάχιστο, μπορεί να δημιουργηθεί, σε οποιονδήποτε ιστοχώρο, όπως τα ιστολόγια (Blogs), οποιαδήποτε υπηρεσία επιτρέπει διαμοιρασμό κειμένων και συνδιαμόρφωση Google Drive), τα κοινωνικά δίκτυα (Facebook και LinkedIn), τα συστήματα διαχείρισης περιεχομένου (Content Management Systems) που επιτρέπουν στον χρήστη να διαχειρίζεται το δικτυακό του περιεχόμενο, όπως κείμενα, εικόνες, πίνακες κ.λπ., με εύκολο τρόπο, πολλές εφαρμογές διαμοιρασμού φωτογραφιών (π.χ. Photobucket) και video, όπως το Vimeo. Ενδεικτικές προτεινόμενες εφαρμογές για τα παραπάνω:

α) για ιστολόγια:

<https://blogs.sch.gr/>, <https://blogs.e-me.edu.gr/>, <https://www.blogger.com/about/?bpli=1>,

β) για διαμοιρασμό κειμένων και αποθήκευση στο σύννεφο:

https://www.google.com/intl/el_gr/drive/, <https://www.microsoft.com/el-gr/microsoft-365/onedrive/download>,

γ) για συστήματα διαχείρισης περιεχομένου:

<https://moodle.org/?lang=el>, <https://eclass.sch.gr/>,

δ) για εφαρμογές διαμοιρασμού φωτογραφιών:

<https://www.flickr.com/>, <https://www.instagram.com/>, <https://app.photobucket.com/explore>,

ε) για εφαρμογές διαμοιρασμού video:

<https://www.youtube.com/>, <https://vimeo.com/upload>.

Παράδειγμα διδακτικής αξιοποίησης του portfolio στον *Αλέξανδρο* του Πλουτάρχου είναι η σταδιακή δημιουργία ενός φακέλου επιτευγμάτων του/της μαθητή/μαθήτριας για τη διδασκαλία του «Αλεξάνδρου» του Πλουτάρχου, ο οποίος μπορεί να περιλαμβάνει στην τελική του έκδοση, μεταξύ άλλων:

- Σύντομη αυτο-παρουσίαση του/της μαθητή/μαθήτριας τόσο από άποψη βιογραφικών στοιχείων όσο και από άποψη προσδοκιών του/της και προτιμήσεων σχετικά με τον *Αλέξανδρο* του Πλουτάρχου.

- Παραδοτέα, αποτέλεσμα εργασίας σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα: α) ενός πίνακα/καταλόγου συγκέντρωσης χαρακτηριστικών γνωρισμάτων του Αλεξάνδρου, β) ενός πίνακα/καταλόγου με τα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να έχει ο ιδανικός ηγέτης στο παρελθόν αλλά και σήμερα, γ) του σχολιασμού αν και κατά πόσο τα χαρακτηριστικά του Αλεξάνδρου ανταποκρίνονται σε αυτά τα χαρακτηριστικά τόσο σε επίπεδο συγχρονίας όσο και διαχρονίας, δ) της δημιουργίας πολυμεσικού υλικού με αξιοποίηση υλικού και από το διαδίκτυο, και κειμένων που θα συντεθούν βάσει στοχευμένων ερωτημάτων από τον/την εκπαιδευτικό ή βάσει δραστηριοτήτων Φύλλων Εργασίας και παρουσίαση του φακέλου είτε σε σχετική ημερίδα/εκδήλωση του σχολείου είτε σε όλη τη Γ' Γυμνασίου του σχολείου στο τέλος του σχολικού έτους.

- Συλλογή εικόνων (πίνακες, αρχαία αγγεία, αγάλματα, προτομές, εκθέματα μουσείων) σχετικά με τον Αλέξανδρο ή/και άλλα πρόσωπα του περιβάλλοντός του. Επιδιώκεται η συσχέτιση κάθε εικόνας/καλλιτεχνικού έργου με συγκεκριμένες ενότητες του κειμένου.

- Συλλογή διαδικτυακών συνδέσμων σχετικών με τον Αλέξανδρο και την εκστρατεία του.

- Ηλεκτρονικές ρουμπρίκες ή κουίζ που ανατίθενται από τον/την εκπαιδευτικό ή δημιουργούνται από τον/τη μαθητή/μαθήτρια στο πλαίσιο αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης (διαμοιράζονται ηλεκτρονικά στους/στις υπόλοιπους/υπόλοιπες μαθητές/μαθήτριες).

- Δημιουργία πολυμεσικού υλικού (παρουσιάσεις, βίντεο, εννοιολογικοί χάρτες) από τον/τη μαθητή/μαθήτρια σχετικά με τα βιογραφικά στοιχεία που παρέχει το κείμενο.

- Αποτελέσματα δραστηριοτήτων παραγωγής κειμένου από τους/τις μαθητές/μαθήτριες σχετικών με το περιεχόμενο των ενοτήτων του κειμένου.

- Ημερολόγιο αναστοχασμού για την πορεία δημιουργίας του φακέλου επιτευγμάτων (δυσκολίες, ευκολίες, όρια, προοπτικές).
- Αποτίμηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων από τον/την εκπαιδευτικό, από τον/την ίδιο/ίδια τον/τη μαθητή/μαθήτρια και σε επόμενο στάδιο και από τους/τις συμμαθητές/συμμαθήτριές του/της.

2.4.3. Κλίμακες διαβαθμισμένων κριτηρίων (Ρουμπρικές)

Οι κλίμακες διαβαθμισμένων κριτηρίων ή αλλιώς ρουμπρικές αξιολόγησης θεωρούνται ένα αξιόπιστο εργαλείο ποιοτικής κυρίως αποτίμησης της προσπάθειας του/της μαθητή/μαθήτριας να ανταποκριθεί στην επίτευξη των διδακτικών και μαθησιακών σκοπών και στόχων και περιγραφικής αποτύπωσης του βαθμού ανταπόκρισής του/της στις επιδιώξεις του παρόντος Προγράμματος Σπουδών. Είναι ένα εργαλείο, το οποίο διαμορφώνει ο/η ίδιος/ίδια ο/η εκπαιδευτικός λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά του μαθήματος, τις απαιτήσεις του θεσμικού πλαισίου αλλά και τις δυνατότητες των μαθητών/μαθητριών και θεωρείται ευέλικτο, εφόσον μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από τον/την εκπαιδευτικό για τον/τη μαθητή/μαθήτρια και από τον/τη μαθητή/μαθήτρια στο πλαίσιο και της αυτο- και της ετερο-αξιολόγησής του/της, και αποτελεσματικό κυρίως επειδή:

- ✓ Προσαρμόζεται στις ανάγκες και τις δυνατότητες της σχολικής τάξης.
- ✓ Έχει έντονα παιδαγωγικό χαρακτήρα, εφόσον οι μαθητές/μαθήτριες δεν ενημερώνονται για τις αποτυχίες τους αλλά για την πρόδοό τους.
- ✓ Είναι μαθητοκεντρικό, εφόσον οι μαθητές/μαθήτριες δεν βαθμολογούνται αλλά κατατάσσονται σε επίπεδα και μπορούν να δουν τις αδυναμίες τους αλλά και τις δυνατότητές τους.
- ✓ Έχει δυναμικό χαρακτήρα, εφόσον τροποποιώντας τα εκάστοτε κριτήρια-ζητούμενα επικαιροποιείται.
- ✓ Απεικονίζει «δυνάμει» ένα σύνολο στοιχείων περισσότερο ή λιγότερο ενδεικτικών για το μαθησιακό αποτέλεσμα και μάλιστα στον άξονα της χρονικής εξέλιξης της διαδικασίας και όχι σε μεμονωμένα σημεία αυτής.

Η μορφή της ρουμπρικής είναι ένας πίνακας, ο οποίος σε κάθετη στήλη περιλαμβάνει τα κριτήρια που θέτει ο/η εκπαιδευτικός κάθε φορά, τα ζητούμενα, με άλλα λόγια, ώστε να θεωρηθεί ολοκληρωμένη η προσέγγιση της εκάστοτε διδασκόμενης θεματικής και, άρα, αποτελεσματική η διδακτική και μαθησιακή διαδικασία (τι πρέπει να ξέρει ο/η μαθητής/μαθήτρια για το ειδικό απαρέμφατο;), και σε οριζόντια στήλη περιλαμβάνει τα επίπεδα απόδοσης του/της μαθητή/μαθήτριας σε κάθε ένα από τα κριτήρια της κάθετης στήλης, τα οποία συνήθως είναι τρία ή πέντε και περιγράφουν τον βαθμό ανταπόκρισης του/της μαθητή/μαθήτριας στο κάθε κριτήριο (πόσο επιτυχώς ανταποκρίθηκε ο/η μαθητής/μαθήτρια σε καθένα από τα ζητούμενα;).

Η κατασκευή της ρουμπρικής μπορεί να υποστηριχθεί από τις ψηφιακές τεχνολογίες μέσω googleforms, μέσω εργαλείων των προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένου και των λογιστικών φύλλων αλλά και μέσω εξειδικευμένων ηλεκτρονικών εφαρμογών, όπως η δωρεάν πλατφόρμα rubistar. Ενδεικτικές προτεινόμενες εφαρμογές για κατασκευή ρουμπρικής:

<https://www.google.com/forms/about/>,

<http://rubistar.4teachers.org/index.php>, <https://www.quickrubric.com/>.

Παραδείγματα διδακτικής αξιοποίησης των κλιμάκων διαβαθμισμένων κριτηρίων στον Αλέξανδρο του Πλούταρχου:

Α) Υποενότητα: 4.8.–4.9., 5.1.–5.4.: Η σύνεση και ωριμότητα του Αλεξάνδρου (διαμορφωτική αξιολόγηση, αυτο-αξιολόγηση, ετερο-αξιολόγηση)

Αντικείμενο αξιολόγησης: Το επίπεδο κατάκτησης της ικανότητας του/της μαθητή/μαθήτριας α) να εντοπίζει στο αρχαίο ελληνικό κείμενο χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του Αλεξάνδρου και β) να τα περιγράφει στη νέα ελληνική γλώσσα:

Επίπεδο κατάκτησης της ικανότητας α) εντοπισμού χαρακτηριστικών της προσωπικότητας του Αλεξάνδρου και β) περιγραφής τους		
Καθόλου	Αδυναμία εντοπισμού και περιγραφής χαρακτηριστικών	
Λίγο	Εντοπισμός 1-2 χαρακτηριστικών χωρίς ικανότητα περιγραφής	
Μέτρια	Εντοπισμός περισσότερων των 3 χαρακτηριστικών χωρίς ικανότητα περιγραφής	✓
Πολύ	Εντοπισμός 1-2 χαρακτηριστικών με ικανότητα περιγραφής	
Πάρα πολύ	Εντοπισμός περισσότερων των 3 χαρακτηριστικών με ικανότητα περιγραφής	

2.4.4. Εννοιολογικοί χάρτες

Πρόκειται για μια τεχνική μετασχηματισμού της γνώσης, η οποία επιδιώκει να οδηγήσει τον/τη μαθητή/μαθήτρια στην κατανόησή της, την ερμηνεία της και, τελικά, την κατάκτησή της. Οι εννοιολογικοί χάρτες ή αλλιώς νοητικοί χάρτες αναπαριστούν εξωτερικά τη γνώση, εφαρμόζοντας τη διδακτική αρχή της εποπτείας, και παρουσιάζουν διαγραμματικά μία έννοια, μία θεματική ενότητα, ένα γεγονός, ένα φαινόμενο, ένα κείμενο με τρόπο, ώστε να αναδειχθούν οι σχέσεις αιτιακής ή/και χρονικής ακολουθίας, οι οποίες διαπλέκονται σε αυτό. Το όφελος που προκύπτει για τον/τη μαθητή/μαθήτρια από τη χρήση του εννοιολογικού χάρτη είναι διπλό: αφενός, παρακινείται να ανατρέξει σε προηγούμενη γνώση και να την αξιοποιήσει, ώστε να δικαιολογήσει τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στα δομικά στοιχεία της νέας γνώσης και, αφετέρου, εμπλέκεται κοστρουκτιβιστικά στην κατασκευή της γνώσης, είτε γιατί κατασκευάζει ο/η ίδιος/ίδια έναν εννοιολογικό χάρτη είτε γιατί τον συμπληρώνει επιδιώκοντας να αναδείξει τα στοιχεία συνεκτικότητάς του/της, καλλιεργώντας, με τον τρόπο αυτό, σημαντικούς γραμματισμούς προς την κατεύθυνση της δημιουργικής σκέψης και παραγωγής έργου, της αναπλαισίωσης της γνώσης, της πολυτροπικότητας της πληροφορίας, της καλλιέργειας πολλαπλών επικοινωνιακών δεξιοτήτων κ.ά.

Η διαδικασία και η τεχνική της εννοιολογικής χαρτογράφησης μπορεί να εφαρμοστεί έντυπα αλλά και ηλεκτρονικά, με τη χρήση ειδικών εργαλείων, όπως τα Cmap Tools (<https://cmap.ihmc.us/>), αλλά και δυνατοτήτων που δίνουν η πλατφόρμα E-class αλλά και τα προγράμματα παρουσίασης διαφανειών και τα λογισμικά επεξεργασίας κειμένου, ώστε να παραχθεί μία απεικόνιση της πληροφορίας, η οποία, με την επιπλέον δυνατότητα ενσωμάτωσης πολυμεσικού περιεχομένου (ήχος, βίντεο, εικόνα, κείμενο), όπως επίσης και με τη δυνατότητα αξιοποίησής της ως συνεργατικού εργαλείου στα περισσότερα σύγχρονα ψηφιακά περιβάλλοντα, όπως για παράδειγμα στο Popplet (<https://www.popplet.com/>), το Mindomo (<https://www.mindomo.com/>) και το Bubbl.us (<https://bubbl.us/>), μπορεί να αξιοποιηθεί στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία είτε ως

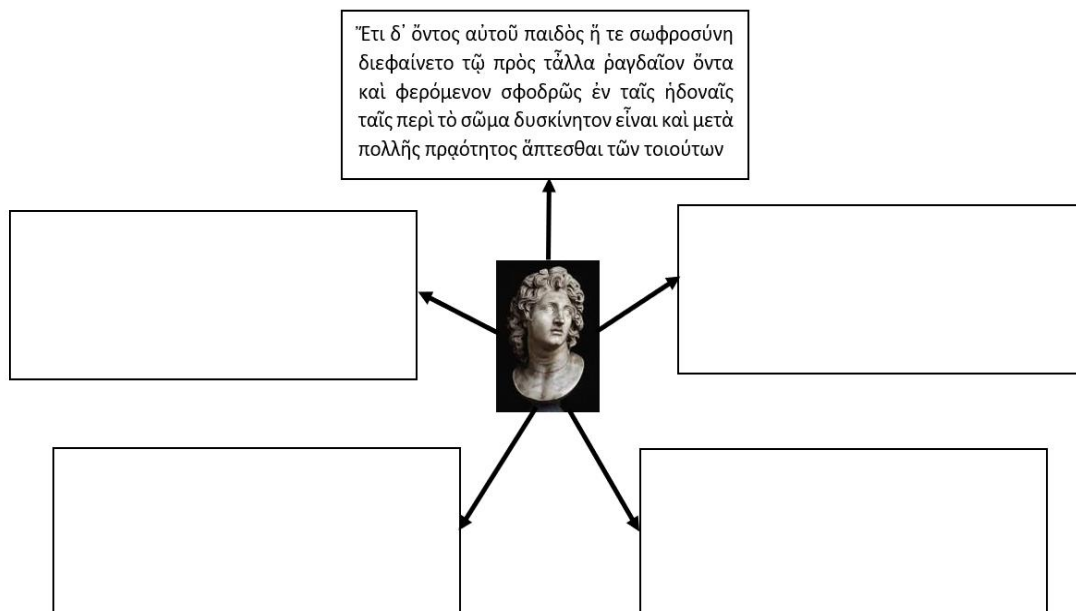
προοργανωτής, είτε ως αποτιμητής (ενδιάμεσος ή/και τελικός), είτε ως τεχνική προσφοράς της νέας γνώσης.

Παράδειγμα διδακτικής αξιοποίησης των εννοιολογικών χαρτών στον Αλέξανδρο του Πλουτάρχου:

- Ο εννοιολογικός χάρτης ως αποτιμητής σε ανασκόπηση

(Διαμορφωτική αξιολόγηση/αυτοαξιολόγηση/ετεροαξιολόγηση, «δυνάμει» εργασία σε ομάδες):

«Ας συμπληρώσουμε τον ακόλουθο εννοιολογικό χάρτη αντλώντας αποσπάσματα που αναδεικνύουν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του Αλεξάνδρου από το αρχαίο ελληνικό κείμενο».

2.4.5. Σχέδιο δράσης (project)

Το σχέδιο δράσης (project) είναι μία μορφή εργασίας, την οποία αναθέτουμε στους/στις μαθητές/μαθήτριες προκειμένου να ολοκληρωθεί σε χρονικό ορίζοντα που υπερβαίνει εκείνο των ημερήσιων αναθέσεων εργασιών και μπορεί να φτάσει μέχρι και ένα σχολικό έτος. Το σχέδιο δράσης, στο πλαίσιο του οποίου ο/η εκπαιδευτικός έχει ρόλο συντονιστικό, συμβουλευτικό και καθοδηγητικό, πρέπει να συνοδεύεται από έρευνα εκ μέρους των μαθητών/μαθητριών, σταδιακή ανάδειξη των αναζητούμενων πεδίων και παρουσίαση της τελικής εργασίας ενώ, επιπλέον, προσφέρεται για συνεργατική διδασκαλία και μάθηση και για διαθεματικές προσεγγίσεις.

Παράδειγμα διδακτικής αξιοποίησης σχεδίου δράσης στο μάθημα του «Αλεξάνδρου» του Πλουτάρχου:

Αλέξανδρος Πλουτάρχου

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί, ξεκινώντας τη διδασκαλία Αλεξάνδρου του Πλουτάρχου, να οργανώσει μικρά σχέδια δράσης α) για τη συλλογή των χαρακτηριστικών του Αλεξάνδρου όπως αναδεικνύονται με αφορμή περιστατικά/γεγονότα της ζωής και της δράσης του, β) για τη δημιουργία μιας πολυτροπικής αφήγησης ή/και χρονογραμμής για τις μάχες που αναφέρονται στη διδακτέα ύλη και αποτυπώνουν σταδιακά την πορεία του προς τον θρίαμβο, γ) για τη δημιουργία μιας παρουσίασης συγκρίσεων της προσωπικότητας του Αλεξάνδρου με άλλες ιστορικές προσωπικότητες, όπως του πατέρα του, του Ιουλίου Καίσαρα, του Ναπολέοντα κ.ά., δ) για τη δημιουργία μιας παρουσίασης των γραμματικών και συντακτικών φαινομένων που διδάσκονται κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους. Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε ομάδες από την αρχή του σχολικού έτους και δουλεύουν το project τους, ώστε να το παρουσιάσουν στην ολομέλεια του τμήματος. Ο/η εκπαιδευτικός σε τακτά (προσδιορισμένα εξ αρχής) χρονικά διαστήματα ελέγχει/καθοδηγεί/διευκολύνει τις ομάδες, για να συνδράμει το έργο τους.

3. Ενδεικτικές εργασίες-ερωτήσεις για τον «Αλέξανδρο» του Πλουτάρχου

3.1. Δημιουργικές εργασίες

Στο πλαίσιο των δημιουργικών εργασιών δεν απαιτείται απλή και μηχανική αναπαραγωγή των πληροφοριών του κειμένου, αλλά οι μαθητές/μαθήτριες ωθούνται σε περαιτέρω σκέψη, ερευνούν και συχνά δουλεύουν σε μικρές ομάδες. Παραδείγματα δημιουργικών εργασιών υπάρχουν διάσπαρτα στα προτεινόμενα Φύλλα εργασίας. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει κάποια από αυτά ή και να συνθέσει δικές του/της κατ' αναλογία.

Παραδείγματα

1. Δραματοποιούν τη συνάντηση του Αλεξάνδρου με την οικογένεια του Δαρείου και εκφράζουν θεατρικά τα συναισθήματα και των δύο πλευρών.
2. Εντοπίζουν σημεία στο αρχαίο ελληνικό κείμενο, όπως επίθετα, μετοχές, ολόκληρες φράσεις, που αναδεικνύουν τον χαρακτήρα του Αλεξάνδρου και επιπλέον συνθέτουν μια παράγραφο, αξιοποιώντας όσα εντόπισαν, για να αποτυπώσουν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του που ενεργοποιήθηκαν κατά το συγκεκριμένο περιστατικό/γεγονός της ζωής του.
3. Κρατούν σε μικρές ομάδες ημερολόγιο (στις ίδιες ομάδες πάντα): Καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς, μετά από κάθε ενότητα συνθέτουν ως «Αλέξανδρος» ένα ημερολόγιο. Περιγράφουν από τον ρόλο τα γεγονότα που μελέτησαν, καταγράφουν συναισθήματα, αγωνίες, προβλέψεις για το μέλλον, στρατιωτικές τακτικές και εναλλακτικά σχέδια. Στο τέλος της χρονιάς, συνθέτουν το «Ημερολόγιο της Εκστρατείας» και ανταλλάσσουν στην ολομέλεια τις σκέψεις τους.
4. Προσωπικές σημειώσεις: Καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς, καταγράφουν προσωπικές σημειώσεις αναφορικά με ένα θέμα που ο εκπαιδευτικός έχει θέσει στην αρχή της χρονιάς. Μπορεί να είναι ένα θέμα-κλειδί που θέλει να επεξεργαστεί σε βάθος μαζί τους, όπως για παράδειγμα τα χαρακτηριστικά του «καλού ηγέτη», η πολιτική του Αλεξάνδρου προς τους άλλους λαούς, τα στοιχεία που καθιστούν το υπό μελέτη κείμενο βιογραφικό και όχι ιστορικό κ.ά.
5. Αναστοχασμός: Καταγράφουν υπό μορφή σημειώσεων κατά τη διάρκεια της χρονιάς σκέψεις και αντιδράσεις τους για τον Αλέξανδρο του Πλουτάρχου αλλά και για το μάθημα συνολικά, δεδομένου

ότι μελετούν τραγωδία σε νεοελληνική απόδοση και έχουν ήδη την εμπειρία μελέτης του μαθήματος για τρία χρόνια.

6. Δημιουργία μιας χρονογραμμής (έντυπης ή ψηφιακής), ώστε να αποτυπωθεί η χρονολογική σειρά των γεγονότων αλλά και οι περιοχές που ο Αλέξανδρος επισκέφθηκε.

3.2. Διαθεματικές εργασίες

Στο πλαίσιο των διαθεματικών εργασιών οι μαθητές/μαθήτριες αξιοποιούν ποικίλα στοιχεία κατά τη διδασκαλία ενός γνωστικού αντικείμενου με στόχο την πληρέστερη και καλύτερη κατανόησή του μέσω της επικοινωνίας και της αλληλόδρασης διαφορετικών θεματικών πεδίων και επιστημονικών περιοχών.

Παραδείγματα

1. Με σημείο αναφοράς σύγχρονους γεωγραφικούς χάρτες, σχεδιάζουν την πορεία του Αλεξάνδρου και εντοπίζουν πόλεις-σταθμούς του σήμερα από τις οποίες πέρασε. Αναζητούν πόλεις που ίδρυσε και μελετούν πώς έχουν διαμορφωθεί σήμερα οι πόλεις αυτές σε επίπεδο πολιτικό, πολιτισμικό, κοινωνικό κ.ο.κ.
2. Αναζητούν πληροφορίες σχετικά με συγκεκριμένα παραδείγματα ζώων, φυτών ή και ιατρικών προσεγγίσεων για τα οποία ο Αλέξανδρος είχε δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον έρευνας. Σε αυτό θα βοηθήσουν πηγές που θα υπάρχουν διαθέσιμες για τον/την εκπαιδευτικό. Αναζητούν τους λόγους αυτού του έντονου ενδιαφέροντός του. Ήταν ειλικρινές; Στρατηγική; Ή και τα δύο και γιατί;
3. Δεδομένου ότι ο Πλούταρχος είναι βιογράφος και όχι ιστορικός, οι μαθητές/μαθήτριες ανατρέχουν σε ιστορικές πηγές προκειμένου να ελέγξουν την ορθότητα όσων παραθέτει αλλά και προκειμένου να εμπλουτίσουν τα όσα αφηγείται με πρόσθετες πληροφορίες ιστορικού περιεχομένου.

3.3. Προτεινόμενες ερωτήσεις

1. Στο αρχαίο ελληνικό κείμενο εντοπίζουμε τη φράση «*Τοὺς δὲ παρὰ τοῦ Περσῶν βασιλέως πρέσβεις ἦγοντας ἀποδημοῦντος Φιλίππου ξενίζων*» (5.1) η οποία αναφέρεται στη φιλοξενία. Ως ομάδα καταγράφουμε πολύ συνοπτικά όσα γνωρίζουμε για το τυπικό της φιλοξενίας στα ομηρικά έπη.
2. Στο αρχαίο ελληνικό κείμενο εντοπίζουμε σημεία στα οποία αναδεικνύεται η σύγκριση της προσωπικότητας του Αλεξάνδρου με την προσωπικότητα του πατέρα του, Φιλίππου και συνθέτουμε ένα σύντομο κείμενο που αναδεικνύει τις διαφορές των δύο.
3. Στο αρχαίο ελληνικό κείμενο εντοπίζουμε τη φράση «*φοβουμένων δὲ πάντων τὸ σημεῖον, Ἀρίστανδρος ἐκέλευε θαρρεῖν*» (14.9) η οποία αναφέρεται στην πίστη ότι κάποια σημάδια φανερώνουν το μέλλον. Ως ομάδα καταγράφουμε τρόπους πρόβλεψης του μέλλοντος, τους οποίους γνωρίζουμε ότι συνήθιζαν οι αρχαίοι Έλληνες, όπως για παράδειγμα αυτούς που συναντήσαμε στα ομηρικά έπη, καθώς και αυτές που γνωρίζουμε ότι συνηθίζονται σήμερα.
4. Μελετούμε το ποίημα «Στα 200 π.Χ.» του Κ.Π. Καβάφη και συνθέτουμε ένα σύντομο κείμενο σχολιάζοντας πώς κρίνουμε εμείς σήμερα την απουσία των Λακεδαιμονίων από την πανελλήνια εκστρατεία εναντίον των Περσών.

5. Συμπληρώνουμε τον πιο κάτω πίνακα, για να θυμηθούμε τα παραθετικά των επιθέτων και επιρρημάτων της α.ε. που μελετήσαμε σε προηγούμενη ενότητα.

6. Αφού μελετήσουμε αποσπάσματα από το έργο του Πλουτάρχου «Περί της Αλεξάνδρου Τύχης ή Αρετής» δημιουργούμε εννοιολογικό χάρτη με στοιχεία της προσωπικότητας του Αλεξάνδρου αξιοποιώντας αυτούσια χωρία/αποσπάσματα που αντλούμε από το αρχαίο ελληνικό κείμενο. Ακολούθως συνοψίζουμε σε κείμενο σύντομης έκτασης στη νέα ελληνική γλώσσα τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του Αλεξάνδρου έτσι όπως προέκυψαν από τα δύο αποσπάσματα, συνδέοντάς τα με όσα γνωρίζουμε μέχρι στιγμής.

7. Σχολιάζουμε τη φράση του πρωτότυπου κειμένου «καὶ ὄλως τὸν μὲν ἐφίλει μάλιστα, τὸν δ' ἐτίμα, νομίζων καὶ λέγων αἰεὶ, τὸν μὲν Ἥφαισίωνα φιλαλέξανδρον εἶναι, τὸν δὲ Κρατερὸν φιλοβασιλέα». Καταγράφουμε την άποψή μας για τους τρόπους με τους οποίους θα εξέφραζε ο Ηφαισίων την αγάπη του στον Αλέξανδρο και με ποιους ο Κρατερός.

4. Ενδεικτικά διδακτικά σενάρια για τον «Αλέξανδρο» του Πλουτάρχου

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο Αλέξανδρος του Πλουτάρχου διδάσκεται για πρώτη φορά στα Γυμνάσια της χώρας, κρίθηκε σκόπιμη η παράθεση **δύο ενδεικτικών σεναρίων για δύο ενότητες της διδακτέας ύλης** του μαθήματος.

Ο/η εκπαιδευτικός που διδάσκει το μάθημα μπορεί να αξιοποιήσει το υλικό αυτούσιο ή να το παραμετροποιήσει, ώστε να γίνει κατάλληλο για τους/τις μαθητές/μαθήτριες, στους/στις οποίους/οποίες απευθύνεται. Το διαδικτυακό υλικό (εικόνες, φωτογραφίες κ.ά.) που περιέχεται στα σενάρια που ακολουθούν, έχει αντληθεί από την ιστοσελίδα Wikimedia Commons (https://commons.wikimedia.org/wiki/Main_Page) και είναι ελεύθερο από πνευματικά δικαιώματα.

4.1. Διδακτικό σενάριο στο πλαίσιο της ενότητας: Η διάβαση του Γρανικού ποταμού

Υποενότητα: 15.1., 15.7., 16.1, 16.13., 16.17-16.19. με τίτλο: Η διάβαση του Γρανικού ποταμού

1. Ταυτότητα

Τίτλος διδακτικού σεναρίου: Κατάληψη Μ. Ασίας – Η μάχη στον Γρανικό ποταμό.

Δημιουργός/Δημιουργοί: Ομάδα Εργασίας

Τάξη: Γ' Γυμνασίου.

Γνωστικό Αντικείμενο: Αρχαία Ελληνικά από πρωτότυπο.

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές: Αρχαία Ελληνικά από πρωτότυπο – Ιστορία.

α. Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου

Παράγραφοι 15.1., 15.7., 16.1, 16.13., 16.17-16.19. με τίτλο: Η διάβαση του Γρανικού ποταμού

β. Συμβατότητα με Προγράμματα Σπουδών άλλων γνωστικών αντικειμένων

Ο προτεινόμενος διδακτικός σχεδιασμός επιχειρεί, μεταξύ άλλων, την ανάκληση γνώσεων που οι μαθητές/μαθήτριες θα έχουν αποκτήσει από το μάθημα της Αρχαίας Ιστορίας Α' Γυμνασίου, σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών που ανακοινώθηκε από το ΙΕΠ. Ειδικότερα, στη Θεματική Ενότητα με τίτλο «Αλέξανδρος ο Μέγας. Η έκταση της εκστρατείας» οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να γνωρίζουν τους σημαντικότερους σταθμούς της εκστρατείας του Αλεξάνδρου στην Ανατολή.

Χρονική διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες.

2. Σκεπτικό σεναρίου – Επιστημονικό περιεχόμενο – Προαπαιτούμενες γνώσεις

Προκειμένου να υλοποιηθεί το παρόν Διδακτικό Σενάριο οι μαθητές/μαθήτριες θα πρέπει να έχουν διδαχθεί τις δύο προηγούμενες ενότητες και να έχουν μελετήσει τα περιστατικά που αναφέρει ο βιογράφος Πλούταρχος για τη γέννηση και τα παιδικά χρόνια του Αλεξάνδρου, καθώς και για την άνοδό του στον θρόνο. Η συγκεκριμένη μελέτη αναμένεται να συμβάλει στην ανάδειξη χαρακτηριστικών στοιχείων της προσωπικότητας του Αλεξάνδρου, τα οποία οι μαθητές/μαθήτριες αντιλαμβάνονται ότι διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην επιτυχή πορεία της εκστρατείας του. Για τη διδασκαλία της συγκεκριμένης ενότητας, σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών, προβλέπεται να αφιερωθούν δύο διδακτικές ώρες. Επομένως, για την ολοκλήρωση της διδασκαλίας θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν και τα δύο Φύλλα Εργασίας που ακολουθούν.

3. Σκοπός σεναρίου – Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Γενικοί Σκοποί: Μέσω του προτεινόμενου σεναρίου επιδιώκεται να ενεργοποιηθεί το σύνολο των γενικών σκοπών του νέου Προγράμματος Σπουδών (Ανθρωπογνωστικός, Πολιτιστικός, Ειδολογικός, Γλωσσικός και Κοινωνικο-λειτουργικός).

Γενικοί διδακτικοί στόχοι: Οι διδακτικοί στόχοι που αναφέρονται στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών και συνάδουν με τη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία της ενότητας είναι να μπορούν οι μαθητές/μαθήτριες:

- να προσλαμβάνουν το κείμενο, να το κατανοούν και να εμβαθύνουν ερμηνευτικά σε αυτό μελετώντας το όχι ως «άψυχο» προϊόν αλλά ως απεικόνιση της δράσης, των συναισθημάτων και των σκέψεων των ανθρώπων (*Ανθρωπογνωστικός σκοπός*),
- να διακρίνουν βασικές εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού, όπως αυτές αποτυπώνονται στο κείμενο, να καταγράφουν και να μελετούν τα χαρακτηριστικά τους και τον κοινωνικό τους ρόλο με τη βοήθεια κειμενικών και εξωκειμενικών πληροφοριών και να αναζητούν διαφοροποιήσεις στη διαχρονική εξέλιξη των πολιτιστικών στοιχείων που μελετούν, από την αρχαία στη σύγχρονη Ελλάδα (*Πολιτιστικός σκοπός*),
- να οικειοποιούνται το αρχαίο κείμενο ως ένα «όλο» στοιχείων που υπερβαίνουν την αρχαιομάθεια, να καλλιεργούν βάσει του κειμένου πολυγραμματισμούς, όπως ο ψηφιακός, ο επικοινωνιακός και ο νοητικός, και σύγχρονες δεξιότητες, όπως η δημιουργική σκέψη και η συναισθηματική νοημοσύνη και να συνειδητοποιούν τη χρησιμότητα των γραμματισμών και δεξιοτήτων αυτών για την ανταπόκρισή τους στις ανάγκες της εποχής (*Ειδολογικός σκοπός*),
- να γνωρίζουν, να κατανοούν και να κατακτούν, σταδιακά και με δυναμικό τρόπο, τη μητρική τους γλώσσα ως ενιαίο, διαχρονικό τρόπο έκφρασης της ανθρώπινης δράσης και σκέψης (*Γλωσσικός σκοπός*),
- να προσαρμόζονται και να εμβαθύνουν, με αφορμή το κείμενο, σε πολυγραμματισμούς, με τρόπο, ώστε να καλλιεργείται και να παγιώνεται στη συνείδησή τους ο επίκαιρος και σύγχρονος χαρακτήρας του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (*Κοινωνικο-λειτουργικός σκοπός*).

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα: Μέσω του προτεινόμενου διδακτικού σχεδιασμού οι μαθητές/τριες αναμένεται να είναι σε θέση να:

- να εντάσσουν στο σωστό χωροχρονικό πλαίσιο τον συγγραφέα και τον βιογραφούμενο με βάση στοιχεία από το κείμενο αλλά και εκτός αυτού (*Κείμενο και περικείμενο*),
- να διακρίνουν στο κείμενο τα πρόσωπα, τη δράση τους, τον χώρο και τον χρόνο με τη βοήθεια και της απόδοσης και να διατυπώνουν σχετικές αξιολογικές κρίσεις και να παρακολουθούν τον βίο του Αλεξάνδρου χωρίς νοηματικά χάσματα κυρίως λόγω του γλωσσικού οργάνου, συνδέοντας κάθε νέα πληροφορία με προηγούμενες (*Το κείμενο ως περιεχόμενο*),
- να εμβαθύνουν στη μελέτη του λεξιλογίου του κειμένου, υλοποιώντας υψηλών απαιτήσεων δράσεις, όπως η αναζήτηση και αντιπαραβολή της συμβατικής με την αντισυμβατική χρήση λέξεων του κειμένου και να ομαδοποιούν τους εκάστοτε ρηματικούς τύπους με κριτήριο τον σχηματισμό τους και να ερμηνεύουν την ομαδοποίηση αυτή (*Το κείμενο ως μορφή*),
- να τεκμηριώνουν, με παραδείγματα, τον ενιαίο χαρακτήρα της ελληνικής γλώσσας και να επιχειρηματολογούν για αυτόν και να δείχνουν ευαισθησία σε θέματα ευρύτερου, παγκόσμιου

ενδιαφέροντος, όπως η ειρήνη, η γνωριμία, και επικοινωνία με τους «άλλους», η διαχείριση του «διαφορετικού», η ισότητα των ανθρώπων κ.ά., με αφορμή τη μελέτη του κειμένου και με ανάληψη σχετικών εργασιών/δραστηριοτήτων (Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου).

4. Οργάνωση της διδασκαλίας και απαιτούμενη υλικοτεχνική υποδομή

Θα αξιοποιηθούν στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων των Φύλλων Εργασίας οι ακόλουθες σελίδες με τη βοήθεια των Ψηφιακών Τεχνολογιών:

- Χάρτης 1 – Φύλλο Εργασίας 2 – Η μάχη του Γρανικού ποταμού:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Battle_Granicus-en.svg
- Χάρτης 2 – Φύλλο Εργασίας 2 – Η μάχη του Γρανικού ποταμού:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Battle_granicus_el.png
- Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Γ' Γυμνασίου) - Βιβλίο Μαθητή (Εμπλουτισμένο) - Κ.Π.ΚΑΒΑΦΗΣ, Στα 200 π.Χ.: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2218/Keimena-Neoellinikis-Logotechnias_G-Gymnasiou_html-empl/index07_09.html

5. Διδακτική προσέγγιση

Φάσεις/στάδια διδασκαλίας:

Πορεία διδασκαλίας: Τριμερής (Όλο – Μέρη – Όλο).

Στάδια διδασκαλίας: α. Όλο (Αφόρμηση-Προσφορά), β. Μέρη (Επεξεργασία-Κατανόηση-Ερμηνεία), γ. Όλο (αποτίμηση).

Τεχνικές/Διδακτικά Εργαλεία:

Μέθοδος: Ερμηνευτική μέθοδος.

Μορφή: Διαλογική.

Διδακτικές αρχές: Αρχή της βιωματικότητας, αρχή της επικαιρότητας, αρχή της εποπτείας.

Τεχνικές διδασκαλίας: Κειμενοκεντρική προσέγγιση, Κατευθυνόμενος διάλογος, Στοχευμένες ερωτήσεις, Διερευνητική μάθηση, Ομάδες εργασίας (με βάση τα Φύλλα Εργασίας).

Μέσα διδασκαλίας: Σχολικό εγχειρίδιο, Ιστοσελίδες.

Πλαίσιο αξιολόγησης:

Θα αξιοποιηθούν οι καινοτόμες προτάσεις του νέου Προγράμματος Σπουδών που αποβλέπει σε μια «αυθεντική αξιολόγηση» των μαθητών/μαθητριών μέσω της αποτελεσματικής συμμετοχής τους στο έργο και της εκπόνησης δημιουργικών εργασιών. Ειδικότερα, θα συμμετάσχουν σε οργανωμένες δραστηριότητες και εργασίες στο πλαίσιο των οποίων θα κληθούν να υπερβούν την απλή καταγραφή και παρουσίαση πληροφοριών, αναζητώντας αιτιακές σχέσεις, εφαρμόζοντας ερμηνευτικές τεχνικές και καλλιεργώντας μεταγνωστικές δεξιότητες.

Διανέμονται στην αρχή της πρώτης διδακτικής ώρας τα Φύλλα Εργασίας (σε έντυπη μορφή) σε μαθητές/μαθήτριες, για να τοποθετηθούν στη συνέχεια στο φυσικό portfolio τους. Στην περίπτωση που αξιοποιείται το Εργαστήριο Πληροφορικής του σχολείου ή η αίθουσα tablet ή κάποια ψηφιακή τάξη (eclass, moodle, edmodo κ.ά.), διανέμονται τα Φύλλα Εργασίας (σε ψηφιακή μορφή), για να αναρτηθούν μετά την ολοκλήρωσή τους στο e-portfolio τους.

6. Περιγραφή δραστηριοτήτων

A. ΟΛΟ

Σύνδεση με τα προηγούμενα: Ο/η εκπαιδευτικός κάνει ερώτηση για το περιεχόμενο της προηγούμενης ενότητας που αφορούσε το περιστατικό της συνάντησης του Αλεξάνδρου με τον Διογένη (στόχος: οι μαθητές/μαθήτριες ανακαλούν την προϋπάρχουσα γνώση και κατανοούν ότι όλα, όσα επιλέγει ο βιογράφος Πλούταρχος, σχηματίζουν σταδιακά μια πλήρη εικόνα για την προσωπικότητα του Αλεξάνδρου και την πορεία του προς τη δόξα). (2 λεπτά περίπου)

Αφόρμηση: Ο/η εκπαιδευτικός κάνει ερώτηση για το αν οι μαθητές/μαθήτριες γνωρίζουν τι συνέβη μετά το πέρασμα του Αλεξάνδρου στην Ασία και ποια ήταν η έκβαση της μάχης στον Γρανικό ποταμό (στόχος: η ανάκληση γνώσεων από τις προσωπικές μελέτες και τις ιστορικές γνώσεις των μαθητών/μαθητριών). (3 λεπτά περίπου)

Η διατύπωση απόψεων/σκέψεων/υποθέσεων των μαθητών/μαθητριών θα επιβεβαιωθεί αλλά και θα εμπλουτιστεί από το κείμενο καθώς, μεταβαίνοντας σε αυτό, ο/η εκπαιδευτικός θα μπορούσε να αναφέρει: «Ας διαβάσουμε λοιπόν τη σημερινή μας ενότητα να δούμε τι επιλέγει να αναφέρει ο Πλούταρχος για το πέρασμα του Αλεξάνδρου στην Ασία και την έκβαση της μάχης στον Γρανικό ποταμό».

Προσφορά: (Δραστηριότητα 1 – Φύλλο Εργασίας 1). Αυτό το στάδιο της διδασκαλίας περιλαμβάνει την πρώτη ανάγνωση του κειμένου από τον/την εκπαιδευτικό. Στο πλαίσιο αυτής, προτείνεται ο/η εκπαιδευτικός να προτρέψει τους/τις μαθητές/μαθήτριες να δουν την αντιπαραβολική παράθεση του κειμένου στην αρχαία ελληνική γλώσσα και με κενά στη νεοελληνική απόδοσή του και να παρακολουθούν τη δική του/της πρώτη, συνολική ανάγνωση παραγράφων, δίνοντας την ακόλουθη αναγνωστική οδηγία: «Έχοντας στα χέρια σας το Φύλλο Εργασίας 1 και καθώς εγώ διαβάζω το κείμενο στο πρωτότυπο, εσείς προσπαθείτε να συμπληρώνετε τα κενά στη νεοελληνική απόδοση του κειμένου. Προτείνεται ο/η εκπαιδευτικός να κινείται στον χώρο και να διαβάξει με δυνατή και καθαρή φωνή το κείμενο αξιοποιώντας την προσωδία/επιτονισμό, για να αναδείξει τα σημαντικά σημεία του κειμένου και να κατευθύνει την αντίληψη των μαθητών/τριών σε αυτά, προκειμένου να εστιάσουν στο θεματικό κέντρο της ενότητας.

B. ΜΕΡΗ

Επεξεργασία-Κατανόηση-Ερμηνεία: Έχοντας ολοκληρώσει ο/η εκπαιδευτικός την ανάγνωση του κειμένου, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να συμπληρώσουν τις δραστηριότητες του πρώτου Φύλλου Εργασίας. Αναφορικά με τις Δραστηριότητες 2 και 3 ο/η εκπαιδευτικός δεν κατευθύνει ούτε βοηθά στην επιτυχή ολοκλήρωσή τους, αλλά επεξηγεί την εκφώνηση και τον τρόπο συμπλήρωσης του πίνακα με βάση τα υπάρχοντα παραδείγματα, αν χρειαστεί. Στη Δραστηριότητα 4 ο/η εκπαιδευτικός δίνει την εντολή σχηματισμού των ομάδων³ και επιβλέπει τη λειτουργία τους,

3

Παρατήρηση για τις ομαδικές δραστηριότητες του Φύλλου Εργασίας:

Οι μαθητές/μαθήτριες έχουν χωριστεί από την αρχή του σχολικού έτους σε ομάδες εργασίας με βάση τον τρόπο που κάθονται στην αίθουσα διδασκαλίας, ώστε να είναι εύκολη και σύντομη η μετακίνησή τους εξυπηρετώντας τόσο την ατομική, όσο και την ομαδική διεκπεραίωση εργασιών (ανά τέσσερις μαθητές/τριες – δύο θρανία – μια ομάδα).

Σε τακτά χρονικά διαστήματα καλό είναι οι ομάδες να ανασυντίθενται.

δίνοντας, αν χρειάζεται, επιπλέον οδηγίες για τον τρόπο συνεργασίας των μελών των ομάδων (π.χ. συνδρομή της άποψης/γνώσης όλων των μελών της ομάδας, σύνθεση απόψεων στην ομάδα και καταγραφή της απάντησης από τον κάθε μαθητή χωριστά, αφού το κάθε Φύλλο Εργασίας θα τοποθετηθεί σε διαφορετικό φυσικό portfolio ή e-portfolio). Στη Δραστηριότητα 5 ο/η εκπαιδευτικός επιβλέπει τη λειτουργία των ομάδων, δίνοντας, αν χρειάζεται, επιπλέον οδηγίες όπως και κατά την προηγούμενη δραστηριότητα.

Μετά την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων του Φύλλου Εργασίας 1 (διάρκεια 25') ο/η εκπαιδευτικός αφιερώνει τον υπόλοιπο χρόνο (10') για συζήτηση και σύνθεση απόψεων στην ολομέλεια του τμήματος. Η Δραστηριότητα 2 προτείνεται να ελεγχθεί σύντομα και ο/η εκπαιδευτικός θα σχηματίσει απλώς μια εικόνα για τη δεξιοτητα των μαθητών/μαθητριών να συνδυάζουν την αρχαία ελληνική με τη νέα ελληνική γλώσσα. Η Δραστηριότητα 3 προτείνεται να ελεγχθεί σύντομα με στόχο να αναδείξει τον βαθμό εμπέδωσης της κλίσης των ουσιαστικών, που αποτελεί διδακτέα ύλη προηγούμενων σχολικών ετών. Μεγάλη έμφαση προτείνεται να δοθεί στη Δραστηριότητα 1, ώστε να βεβαιωθεί ο/η εκπαιδευτικός ότι οι μαθητές/τριες έχουν συμπληρώσει τα κενά με λέξεις που αποδίδουν με πληρότητα το αρχαίο ελληνικό κείμενο στη νέα ελληνική γλώσσα, στη Δραστηριότητα 4, προκειμένου να αιτιολογηθεί η επιλογή του Μ. Αλεξάνδρου να εξαιρέσει επιδεικτικά τους Λακεδαιμονίους από την «ελληνική» νίκη και στη Δραστηριότητα 5, για να φανεί η παιδεία του και η αγάπη του για την *Ιλιάδα* (βλ. και υποενότητα 8.2).

Γ. ΟΛΟ

Η ολοκλήρωση της διδασκαλίας και η επαναφορά στη θεώρηση του κειμένου ως «όλου» προτείνεται ως μια διαδικασία που συμβάλλει στην ερμηνευτική προσέγγιση του κειμένου και όχι απλώς στην επεξεργασία του. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να υιοθετήσει στο στάδιο αυτό τεχνικές, όπως η «τελευταία ανάγνωση» του κειμένου, η οποία μπορεί να ανατεθεί σε έναν ή/και περισσότερους/περισσότερες μαθητές/μαθήτριες, ώστε να γίνει και η αντιληπτή η συνοχή και συνεκτικότητα που διαπνέει το έργο του Πλούταρχου, ο οποίος στην ενότητα αυτή εμπλουτίζει την εικόνα που μέχρι στιγμής είχαμε διαμορφώσει για την προσωπικότητα του Αλεξάνδρου.

Αναστοχασμός/αποτίμηση: Είτε με ερωτήσεις του/της εκπαιδευτικού είτε με πρωτοβουλία των μαθητών/μαθητριών εξάγονται συμπεράσματα ή/και γίνεται ανακεφαλαίωση για το πέρασμα του στρατεύματος του Αλεξάνδρου στην Ασία, την έκβαση της μάχης στον Γρανικό ποταμό και τον τρόπο με τον οποίο διαδόθηκε η νίκη στους Έλληνες. (5 λεπτά περίπου)

Όταν οι δραστηριότητες των Φύλλων Εργασίας πραγματοποιούνται εξ αποστάσεως (σε εικονικά περιβάλλοντα ή κατ' ιδίαν ως εργασίες για το σπίτι), οι ομάδες παραμένουν ίδιες και οι μαθητές/τριες συνεργάζονται με κάθε πρόσφορο τρόπο (τηλεφωνική επικοινωνία, συνεργατικά έγγραφα, δημιουργία ομάδων σε πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης κ.ά.) για την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων.

Αν ένα Τμήμα μαθητών/μαθητριών έχει περισσότερους από είκοσι μαθητές/μαθήτριες, τότε μπορούν να δημιουργηθούν ομάδες των πέντε μελών ή να ανατεθεί κάποια/κάποιες δραστηριότητα/δραστηριότητες σε δύο ομάδες. Αν ένα Τμήμα μαθητών/μαθητριών έχει λιγότερους από είκοσι μαθητές, τότε ανατίθενται δύο δραστηριότητες σε κάθε ομάδα, για να επιτυγχάνεται ισορροπία αναφορικά με τον φόρτο εργασίας των ομάδων.

Ο/η εκπαιδευτικός ελέγχει διαρκώς, διακριτικά, τον τρόπο εργασίας των ομάδων (συνεργασίας των μελών τους) πραγματοποιώντας τις κατάλληλες παρεμβάσεις/αλλαγές/βελτιώσεις σύμφωνα με την εμπειρία του/της με γνώμονα την επίτευξη της συμμετοχής όλων.

ΑΝΑΘΕΣΗ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να προτείνει στους/στις μαθητές/μαθήτριες να αξιοποιήσουν από το Φύλλο Εργασίας 1 τη Δραστηριότητα 4 και από το Φύλλο Εργασίας 2 τη Δραστηριότητα 5.

Παρατήρηση των συντακτών του Σεναρίου: Για τη δεύτερη διδακτική ώρα δεν παρατίθεται αντίστοιχη λεπτομερής περιγραφή υλοποίησης, καθώς υιοθετείται αντίστοιχη πορεία διδασκαλίας με την πρώτη διδακτική ώρα και ο/η εκπαιδευτικός με όμοιο τρόπο θα αξιοποιήσει τις δραστηριότητες του Φύλλου Εργασίας 2 που παρέχουν αφορμή για συζήτηση με τους μαθητές και τις μαθήτριες.

7. Πιθανές επεκτάσεις – Παραλλαγές σεναρίου

Επέκταση του παρόντος διδακτικού σεναρίου θα μπορούσε να αποτελέσει μία διαθεματική προσέγγιση με στόχο να διερευνηθούν και να καταγραφούν από τους/τις μαθητές/μαθήτριες και τα ιστορικά γεγονότα της διάβασης του Γρανικού ποταμού. Ο/η εκπαιδευτικός θα μπορούσε να αναθέσει εργασία διερεύνησης πηγών για τη μάχη στον Γρανικό ποταμό στη βιβλιοθήκη του σχολείου ή στο Διαδίκτυο, προκειμένου οι μαθητές/μαθήτριες να αντιληφθούν στην ολότητά της την εικόνα/προσωπικότητα του Αλεξάνδρου.

8. Βιβλιογραφία- Δικτυογραφία

Αλεξίου, Ε. (2007). *Πλουτάρχου Παράλληλοι Βίοι. Η προβληματική των θετικών και αρνητικών παραδειγμάτων*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press

Ράπτης, Γ. Α. (2005). *Πλούταρχος, Βίοι Παράλληλοι: Αλέξανδρος-Καίσαρ*. Θεσσαλονίκη: Ζήτρος.

Τσιμπουκίδης, Δ. (1987). *Ο βιογράφος Πλούταρχος*. Αθήνα: Παπαδήμα.

9. Παράρτημα: Φύλλα εργασίας

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ «ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ» Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Υποενότητα: 15.1., 15.7., 16.1, 16.13., 16.17-16.19.: Η διάβαση του Γρανικού ποταμού

Φύλλο Εργασίας 1 (αξιοποίηση στην τάξη)

Δραστηριότητα 1 (ατομική)

Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης του πρωτότυπου κειμένου συμπληρώνουμε τα κενά στη νεοελληνική απόδοση του κειμένου (διάρκεια 5΄):

Αρχαίο Κείμενο:

[15.1] Τῆς δὲ στρατιᾶς τὸ πλῆθος οἱ μὲν ἐλάχιστον λέγοντες τρισμυρίους πεζοὺς καὶ τετρακισχιλίους ἰππεῖς, οἱ δὲ πλεῖστον πεζοὺς μὲν τετρακισμυρίους καὶ τρισχιλίους, ἰππέας δὲ πεντακισχιλίους ἀναγράφουσιν.

[15.7] Τοιαύτη μὲν «οὔν» ὄρμη καὶ παρασκευῆ διανοίας τὸν Ἑλλήσποντον διεπέρασεν. ἀναβάς δ' εἰς Ἴλιον, ἔθυσε τῇ Ἀθηνᾶ καὶ τοῖς ἥρωσιν ἔσπεισε.

[16.1] Ἐν δὲ τούτῳ τῶν Δαρείου στρατηγῶν μεγάλην δύναμιν ἠθροικῶτων καὶ παρατεταγμένων ἐπὶ τῇ διαβάσει τοῦ Γρανικοῦ, μάχεσθαι μὲν ἴσως ἀναγκαῖον ἦν, ὥσπερ ἐν πύλαις τῆς Ἀσίας, περὶ τῆς εἰσόδου καὶ ἀρχῆς·

[16.13] οὐ μὴν ὑπέστησαν εὐρώστως οὐδὲ πολὺν χρόνον, ἀλλ' ἔφυγον τραπόμενοι πλὴν τῶν μισθοφόρων Ἑλλήνων· οὗτοι δὲ πρός τινι λόφῳ συστάντες, ἦτουν τὰ πιστὰ τὸν Ἀλέξανδρον.

[16.17] κοινούμενος δὲ τὴν νίκην τοῖς Ἕλλησιν, ἰδίᾳ μὲν τοῖς Ἀθηναίοις ἔπεμψε τῶν αἰχμαλώτων τριακοσίας ἀσπίδας, κοινῇ δὲ τοῖς ἄλλοις λαφύροις ἐκέλευσεν ἐπιγράψαι φιλοτιμοτάτην ἐπιγραφὴν [16.18] «Ἀλέξανδρος [ὁ] Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντων». [16.19] ἐκπώματα δὲ καὶ πορφύρας καὶ ὅσα τοιαῦτα τῶν Περσικῶν ἔλαβε, πάντα τῇ μητρὶ πλὴν ὀλίγων ἔπεμψεν.

Νεοελληνική απόδοση:

[15.1] Ὅσο για τὸ σύνολο _____, ἄλλοι λένε ὅτι εἶχε τουλάχιστον τριάντα χιλιάδες πεζοὺς καὶ _____ ἰππεῖς, ἄλλοι ἀναφέρουν τὸ πολὺ σαράντα τρεῖς χιλιάδες πεζοὺς καὶ πέντε χιλιάδες ἰππεῖς.

[15.7] Με τέτοια λοιπὸν _____ καὶ με τέτοιους σκοποὺς προετοιμασμένος πέρασε ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Ἑλλήσποντο. Καὶ ὅταν προχώρησε στὸ εσωτερικὸ καὶ ἔφτασε στὸ Ἴλιο, _____ στὴν Ἀθηνᾶ καὶ ἔκανε σπονδὲς στους _____.

[16.1] Στὸ μεταξύ, καθὼς οἱ στρατηγοὶ τοῦ Δαρείου εἶχαν συγκεντρώσει _____ δύναμη καὶ εἶχαν _____ στὸν πόρο τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ, ἴσως ἦταν _____ νὰ δώσουν μάχη γιὰ τὴν εἴσοδο καὶ τὴν κυριαρχία, σὰν νὰ βρίσκονταν στὶς πύλες τῆς Ἀσίας.

[16.13] Οἱ Πέρσες ὁμῶς δὲν ἀντιστάθηκαν σθεναρὰ οὔτε καὶ γιὰ πολὺν χρόνον, ἀλλὰ τράπηκαν σὲ _____, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες _____. αὐτοὶ συσπειρώθηκαν κοντὰ σὲ κάποιον λόφο καὶ ζητούσαν ἐγγυήσεις ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο.

[16.17] Θέλοντας νὰ κάνει γνωστὴ τὴ νίκη τοῦ στους Ἕλληνες, _____ χωριστὰ στους Ἀθηναίους τριακοσίες ἀσπίδες τῶν αἰχμαλώτων καὶ στα ἄλλα γενικὰ _____ διέταξε νὰ _____ ἀπὸ κοινοῦ τὴ φιλόδοξη ἐπιγραφή [16.18] «ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ γιὸς τοῦ Φιλίππου, καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν _____ ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ποὺ κατοικοῦν στὴν Ἀσία».. [16.19] Ποτήρια, πορφύρες καὶ ὅσα τέτοια περσικὰ αντικείμενα πήρε τὰ ἔστειλε ὅλα, ἐκτὸς ἀπὸ λίγα, στὴ _____ τοῦ.

Δραστηριότητα 2 (ατομική)

Εντοπίζουμε στο αρχαίο ελληνικό κείμενο τα χωρία που αποτυπώνουν τις πληροφορίες για το πέρασμα του στρατεύματος του Αλεξάνδρου στην Ασία και τη μάχη στον Γρανικό ποταμό και τα καταγράφουμε στην αριστερή στήλη του πίνακα (διάρκεια 5΄):

Πληροφορία	Χωρία του α.ε. κειμένου
π.χ. Πόσους πεζούς στρατιώτες λέγεται ότι είχε το στράτευμα;	ἐλάχιστον τρισμυρίους πεζούς ... πλείστον πεζούς μὲν τετρακισμυρίους καὶ τρισχιλίους
Τι έκανε στο ἴλιο ο Αλέξανδρος;	
Γιατί ήταν σημαντική η μάχη στον Γρανικό;	
Τι έστειλε ο Αλέξανδρος στη μητέρα του;	

Δραστηριότητα 3 (ατομική)

Συμπληρώνουμε τον πιο κάτω πίνακα (διάρκεια 5΄):

Ουσιαστικό της α.ε.	Δοτική Πληθυντικού	Ουσιαστικό της α.ε.	Αιτιατική Ενικού
π.χ. τὸ πλῆθος	τοῖς πλήθεσι	τῆ διαβάσει	
ἵππεῖς		τῶν αἰχμαλώτων	
ἐπιγραφὴν		τῆ μητρὶ	

Δραστηριότητα 4 (ομαδική)

Στο αρχαίο ελληνικό κείμενο εντοπίζουμε τη φράση «*Ἀλέξανδρος [ὁ] Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων*» (16.18) η οποία αποτελεί την επιγραφή που συνόδευε τα λάφυρα που έστειλε ο Μ. Αλέξανδρος, για να κάνει γνωστή τη νίκη του στους Έλληνες. Σχολιάζουμε σε ένα σύντομο κείμενο την επιλογή του αυτή (διάρκεια 5΄):

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Υποενότητα: 15.1., 15.7., 16.1, 16.13., 16.17-16.19.: Η διάβαση του Γρανικού ποταμού

Φύλλο Εργασίας 2 (αξιοποίηση στην τάξη)**Δραστηριότητα 1 (ατομική)**

Αξιοποιώντας τη νέα ελληνική απόδοση του αρχαίου ελληνικού κειμένου, που συμπληρώσαμε στο Φύλλο Εργασίας 1 κατά την προηγούμενη διδακτική ώρα, χαρακτηρίζουμε συντακτικά τις λέξεις στον πίνακα που ακολουθεί (διάρκεια 5'):

Λέξη α.ε. κειμένου	Συντακτική αναγνώριση λέξης
τὸν Ἑλλήσποντον	
ἀναβάς	
Δαρείου	
εὐρώστως	
τοῖς Ἑλλησιν	
τριακοσίας	
ἐπιγραφὴν	

Δραστηριότητα 2 (ατομική)

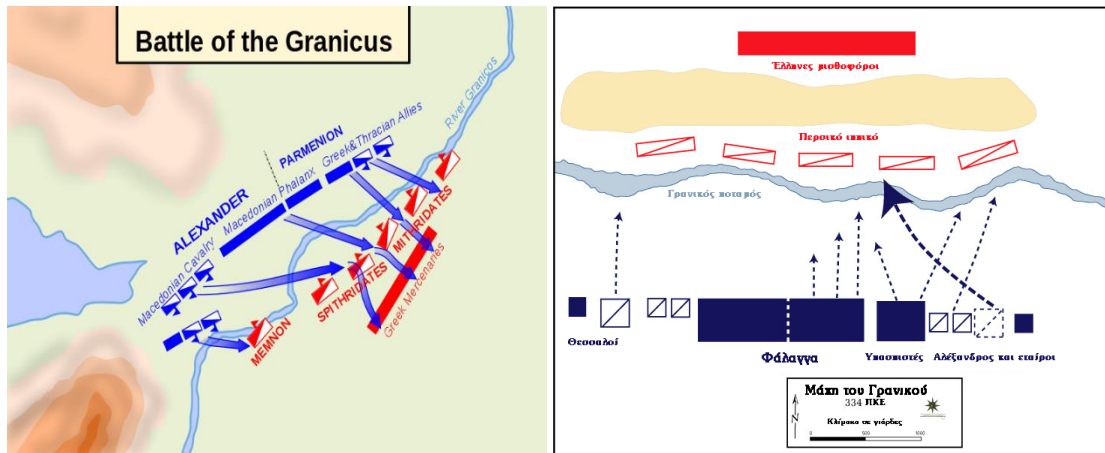
Για τις λέξεις του αρχαίου ελληνικού κειμένου στον πίνακα που ακολουθεί καταγράφουμε ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής που γνωρίζουμε (διάρκεια 5'):

Λέξη κειμένου α.ε.	Λέξη της ν.ε.	Λέξη κειμένου α.ε.	Λέξη της ν.ε.
π.χ. ὄρμη	ορμητικός	τραπόμενοι	
διανοίας		συστάντες	
ἀναβάς		ἐπιγράψαι	

Δραστηριότητα 3 (ατομική)

Παρατηρούμε τους δύο χάρτες (Χάρτης 1 & Χάρτης 2), οι οποίοι παρατίθενται πιο κάτω και αποτυπώνουν την παράταξη των στρατευμάτων στη μάχη του Γρανικού ποταμού, και συνθέτουμε ένα σύντομο κείμενο για το ποιο πιστεύουμε ότι ήταν το σχέδιο μάχης του Μ.

Αλεξάνδρου. Στη συνέχεια συγκρίνουμε την εκτίμησή μας με τα πραγματικά (ιστορικά) γεγονότα (διάρκεια 5’):

Δραστηριότητα 4 (ομαδική)

Συμπληρώνουμε τα κενά στο απόσπασμα που ακολουθεί στη νέα ελληνική γλώσσα τοποθετώντας φράσεις από το αρχαίο ελληνικό κείμενο (διάρκεια 5’):

Οι Πέρσες δεν αντιστάθηκαν για πολύ και _____. Αντίθετα, οι Έλληνες μισθοφόροι _____. Ο Αλέξανδρος, μετά τη μάχη, έστειλε στους Αθηναίους _____, ενώ στη μητέρα του έστειλε _____

Δραστηριότητα 5 (ομαδική)

Μελετούμε το ποίημα «**Στα 200 π.Χ.**» του Κ.Π. Καβάφης και συνθέτουμε ένα σύντομο κείμενο σχολιάζοντας πώς κρίνουμε εμείς σήμερα την απουσία των Λακεδαιμονίων από την πανελλήνια εκστρατεία εναντίον των Περσών (διάρκεια 10'):

Εισαγωγικό σημείωμα από e-book Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ' Γυμνασίου (2021):

Το ποίημα «Στα 200 π.Χ.» είναι το προτελευταίο που δημοσίευσε ο Κ.Π. Καβάφης (1931) και φανερώνει την ειδική σχέση του ποιητή με την ιστορία. Πρόκειται για ένα φανταστικό μονόλογο ενός Έλληνα ο οποίος ζει στα 200 π.Χ. στις περιοχές του «νέου» κόσμου που σχηματίστηκε από τις εκστρατείες του Μ. Αλεξάνδρου. Ο ομιλητής διαβάζει αρχικά την επιγραφή που συνόδευε τα λάφυρα από τη μάχη του Γρανικού, τα οποία αφιέρωσε ο Μ. Αλέξανδρος στον Παρθενώνα: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΛΗΝ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΑΠΟ ΤΩΝ ΒΑΡΒΑΡΩΝ ΤΩΝ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΩΝ. Στη συνέχεια κάνει μια επισκόπηση των ιστορικών γεγονότων που συντελέστηκαν πριν από 130 χρόνια, σχολιάζοντας ειρωνικά την άρνηση των Λακεδαιμονίων να συμμετάσχουν στη λαμπρή πανελλήνια εκστρατεία εναντίον των Περσών, με τη δικαιολογία ότι η σπαρτιατική παράδοση τους εμπόδιζε να πάρουν μέρος σε εκστρατεία στην οποία δεν ήταν οι ίδιοι αρχηγοί.

«Αλέξανδρος Φιλίππου και οι Έλληνες πλην Λακεδαιμονίων—»

Μπορούμε κάλλιστα να φανταστούμε πως θ' αδιαφόρησαν παντάπασι* στην Σπάρτη για την επιγραφήν αυτή. «Πλην Λακεδαιμονίων», μα φυσικά. Δεν ήσαν οι Σπαρτιάται για να τους οδηγούν και για να τους προστάζουσιν πολυτίμους υπηρέτας. Άλλωστε μια πανελλήνια εκστρατεία χωρίς Σπαρτιάτη βασιλέα για αρχηγό δεν θα τους φαίνονταν πολλής περιωπής*. Α βεβαιοτάτα «πλην Λακεδαιμονίων».

Είναι κι αυτή μια στάσις. Νιώθεται*.

Έτσι, πλην Λακεδαιμονίων στον Γρανικό· και στην Ισσό μετά· και στην τελειωτική την μάχη, όπου εσαρώθη* ο φοβερός στρατός που στ' Άρβηλα συγκέντρωσαν οι Πέρσαι: που απ' τ' Άρβηλα ξεκίνησε για νίκη, κι εσαρώθη.

Κι απ' την θαυμάσια πανελλήνιαν εκστρατεία την νικηφόρα, την περιλάμπρη, την περιλάλητη, την δοξασμένη ως άλλη δεν δοξάσθηκε καμιά, την απαράμιλλη*: βγήκαμ' εμείς· ελληνικός καινούριος κόσμος, μέγας.

Εμείς· οι Αλεξανδρείς, οι Αντιοχείς, οι Σελευκείς, κι οι πολυάριθμοι επίλοιποι* Έλληνες Αιγύπτου και Συρίας, κι οι εν Μηδία, κι οι εν Περσίδι, κι όσοι άλλοι. Με τες εκτεταμένες επικράτειες*, με την ποικίλη δράση των στοχαστικών προσαρμογών*. Και την Κοινήν Ελληνικήν Λαλιά* ως μέσα στην Βακτριανή την πήγαμεν, ως τους Ινδούς.

Για Λακεδαιμονίους να μιλούμε τώρα!

*παντάπασι: εντελώς
*περιωπή: σπουδαιότητα
*νιώθεται: μπορεί να γίνει κατανοητή, εξηγείται
*εσαρώθη: διαλύθηκε, εξοντώθηκε
*απαράμιλλη: ασυναγώνιστη
*επίλοιπος: υπόλοιπος
*εκτεταμένες επικράτειες...των στοχαστικών προσαρμογών: οι στίχοι αναφέρονται στις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν με τη δημιουργία των μεγάλων ελληνιστικών βασιλείων και την ανάμιξη των πολιτισμών, μέσα στις οποίες, στοχαστικά, αναπροσαρμόστηκε ο νέος ελληνικός κόσμος
*Κοινή Ελληνική Λαλιά: η ελληνική γλώσσα που καθιερώθηκε και διαδόθηκε στις χώρες της Ανατολής

4.2. Διδακτικό σενάριο στο πλαίσιο της ενότητας: Στις ανατολικές σατραπείες

Υποενότητα: 47.1-47.2, 47.5-47.8:

Η διάχυση της ελληνικής γλώσσας – Ο γάμος με τη Ρωξάνη

1. Ταυτότητα

Τίτλος διδακτικού σεναρίου: *Οικουμενικότητα- Διαπολιτισμικότητα.*

Δημιουργός/Δημιουργοί: Ομάδα Εργασίας

Τάξη: Γ' Γυμνασίου.

Γνωστικό Αντικείμενο: Αρχαία Ελληνικά από πρωτότυπο.

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές: Αρχαία Ελληνικά από πρωτότυπο - Ιστορία-Γεωγραφία.

α. Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου

Παράγραφοι 47.1-47.2, 47.5-47.8 με τίτλο *Η διάχυση της ελληνικής γλώσσας – Ο γάμος με τη Ρωξάνη*

β. Συμβατότητα με Προγράμματα Σπουδών άλλων γνωστικών αντικειμένων

Ο προτεινόμενος διδακτικός σχεδιασμός επιχειρεί, μεταξύ άλλων, την ανάκληση γνώσεων που οι μαθητές/μαθήτριες θα έχουν αποκτήσει από το μάθημα της Αρχαίας Ιστορίας Α' Γυμνασίου, σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών που ανακοινώθηκε από το ΙΕΠ. Ειδικότερα, στη Θεματική Ενότητα με τίτλο «Αλέξανδρος ο Μέγας. Η ιστορική σημασία της εκστρατείας» οι μαθητές/τριες καλούνται να κατανοήσουν τις οικονομικές και πολιτιστικές αλλαγές που επέφερε η κατάκτηση της Ανατολής από τον Αλέξανδρο, με έμφαση στην αντιμετώπιση των πληθυσμών.

Διασύνδεση θα μπορούσε να γίνει και με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Γεωγραφίας, όπου κατά την Β' Γυμνασίου οι μαθητές/μαθήτριες συζητούν στοιχεία ανθρωπίνων δραστηριοτήτων σε σχέση με τη γεωμορφολογία ενός τόπου.

Χρονική διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες.

2. Σκεπτικό σεναρίου-Επιστημονικό περιεχόμενο – Προαπαιτούμενες γνώσεις

Προκειμένου να υλοποιηθεί το παρόν Διδακτικό Σενάριο οι μαθητές/μαθήτριες θα πρέπει να έχουν διδαχθεί την 4^η Ενότητα και να ανακαλέσουν μέσω στοχευμένων ερωτήσεων στη μνήμη τους τα σχετικά με τη στάση του Αλεξάνδρου απέναντι στα αιχμάλωτα μέλη της οικογένειας του Δαρείου. Είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να αναδειχθεί ο σεβασμός του Αλεξάνδρου απέναντι ειδικά στη μητέρα, τη σύζυγο και τις δύο κόρες του «βάρβαρου» και «εχθρού» Δαρείου. Σκοπός είναι να αρχίσουν οι μαθητές/μαθήτριες, σε γνωστικό επίπεδο, να γνωρίζουν και να κατανοούν τη στάση του Αλεξάνδρου απέναντι στους κατακτημένους λαούς, σε επίπεδο δεξιοτήτων, να εντοπίζουν και να απομονώνουν συγκεκριμένες αναφορές του/των κειμένου/κειμένων που επικυρώνουν τη στάση του αυτή, ενώ, σε επίπεδο στάσεων, να σέβονται και να αποδέχονται το διαφορετικό και να το ενσωματώνουν και στη δική τους καθημερινότητα ως ευκαιρία και όχι ως ξένο ή επικίνδυνο (ο/η μαθητής/μαθήτρια γίνεται ένας «νέος Αλέξανδρος»).

3. Σκοπός σεναρίου – Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Γενικοί Σκοποί: Μέσω του προτεινόμενου σεναρίου επιδιώκεται να ενεργοποιηθεί το σύνολο των γενικών σκοπών του νέου Προγράμματος Σπουδών (Ανθρωπογνωστικός, Πολιτιστικός, Ειδολογικός, Γλωσσικός και Κοινωνικο-λειτουργικός).

Γενικοί διδακτικοί στόχοι: Οι διδακτικοί στόχοι που αναφέρονται στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών και συνάδουν με τη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία της ενότητας είναι να μπορούν οι μαθητές/μαθήτριες:

- να προσλαμβάνουν το κείμενο, να το κατανοούν και να εμβαθύνουν ερμηνευτικά σε αυτό μελετώντας το όχι ως «άψυχο» προϊόν αλλά ως απεικόνιση της δράσης, των συναισθημάτων και των σκέψεων των ανθρώπων (*Ανθρωπογνωστικός σκοπός*),
- να διακρίνουν βασικές εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού, όπως αυτές αποτυπώνονται στο κείμενο, να καταγράφουν και να μελετούν τα χαρακτηριστικά τους και τον κοινωνικό τους ρόλο με τη βοήθεια κειμενικών και εξωκειμενικών πληροφοριών και να αναζητούν διαφοροποιήσεις στη διαχρονική εξέλιξη των πολιτιστικών στοιχείων που μελετούν, από την αρχαία στη σύγχρονη Ελλάδα (*Πολιτιστικός σκοπός*),
- να οικειοποιούνται το αρχαίο κείμενο ως ένα «όλο» στοιχείων που υπερβαίνουν την αρχαιομάθεια, να καλλιεργούν βάσει του κειμένου πολυγραμματισμούς, όπως ο ψηφιακός, ο επικοινωνιακός και ο νοητικός, και σύγχρονες δεξιότητες, όπως η δημιουργική σκέψη και η συναισθηματική νοημοσύνη και να συνειδητοποιούν τη χρηστικότητα των γραμματισμών και δεξιοτήτων αυτών για την ανταπόκρισή τους στις ανάγκες της εποχής (*Ειδολογικός σκοπός*),
- να γνωρίζουν, να κατανοούν και να κατακτούν, σταδιακά και με δυναμικό τρόπο, τη μητρική τους γλώσσα ως ενιαίο, διαχρονικό τρόπο έκφρασης της ανθρώπινης δράσης και σκέψης (*Γλωσσικός σκοπός*),
- να προσαρμόζονται και να εμβαθύνουν, με αφορμή το κείμενο, σε πολυγραμματισμούς, με τρόπο, ώστε να καλλιεργείται και να παγιώνεται στη συνείδησή τους ο επίκαιρος και σύγχρονος χαρακτήρας του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (*Κοινωνικο-λειτουργικός σκοπός*).

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα: Μέσω του προτεινόμενου διδακτικού σχεδιασμού οι μαθητές/μαθήτριες αναμένεται να είναι σε θέση να:

- να εντάσσουν στο σωστό χωροχρονικό πλαίσιο τον συγγραφέα και τον βιογραφούμενο με βάση στοιχεία από το κείμενο αλλά και εκτός αυτού (*Κείμενο και περικείμενο*),
- να διακρίνουν στο κείμενο τα πρόσωπα, τη δράση τους, τον χώρο και τον χρόνο με τη βοήθεια και της απόδοσης και να διατυπώνουν σχετικές αξιολογικές κρίσεις και να παρακολουθούν τον βίο του Αλεξάνδρου χωρίς νοηματικά χάσματα κυρίως λόγω του γλωσσικού οργάνου, συνδέοντας κάθε νέα πληροφορία με προηγούμενες (*Το κείμενο ως περιεχόμενο*),
- να εμβαθύνουν στη μελέτη του λεξιλογίου του κειμένου, υλοποιώντας υψηλών απαιτήσεων δράσεις, όπως η αναζήτηση και αντιπαραβολή της συμβατικής με την αντισυμβατική χρήση λέξεων του κειμένου και να ομαδοποιούν τους εκάστοτε ρηματικούς τύπους με κριτήριο το σχηματισμό τους και να ερμηνεύουν την ομαδοποίηση αυτή, (*Το κείμενο ως μορφή*)
- να τεκμηριώνουν, με παραδείγματα, τον ενιαίο χαρακτήρα της ελληνικής γλώσσας και να επιχειρηματολογούν για αυτόν και να δείχνουν ευαισθησία σε θέματα ευρύτερου, παγκόσμιου ενδιαφέροντος, όπως η ειρήνη, η γνωριμία, και επικοινωνία με τους «άλλους», η διαχείριση του «διαφορετικού», η ισότητα των ανθρώπων κ.ά., με αφορμή τη μελέτη του κειμένου και με ανάληψη σχετικών εργασιών/δραστηριοτήτων (*Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου*).

4. Οργάνωση της διδασκαλίας και απαιτούμενη υλικοτεχνική υποδομή

Θα αξιοποιηθούν στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων των Φύλλων Εργασίας οι ακόλουθες σελίδες με τη βοήθεια των Ψηφιακών Τεχνολογιών:

- Ηλεκτρονικό λεξικό Liddell-Scott: https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/tools/liddell-scott/search.html?lq=
- Λεξικό της κοινής νεοελληνικής https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html
- Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/corpora/search.html
- Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα «Σαρκοφάγος του Μεγάλου Αλεξάνδρου» https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/art/page_147.html.

5. Διδακτική προσέγγιση

Φάσεις/στάδια διδασκαλίας:

Πορεία διδασκαλίας: Τριμερής (Όλο – Μέρη – Όλο).

Στάδια διδασκαλίας: α. Όλο (Αφόρμηση-Προσφορά), β. Μέρη (Επεξεργασία-Κατανόηση-Ερμηνεία), γ. Όλο (αποτίμηση).

Τεχνικές/Διδακτικά Εργαλεία:

Μέθοδος: Ερμηνευτική μέθοδος.

Μορφή: Διαλογική.

Διδακτικές αρχές: Αρχή της βιωματικότητας, αρχή της επικαιρότητας, αρχή της εποπτείας.

Τεχνικές διδασκαλίας: Κειμενοκεντρική προσέγγιση, Κατευθυνόμενος διάλογος, Στοχευμένες ερωτήσεις, Διερευνητική μάθηση, Ομάδες εργασίας (με βάση τα Φύλλα Εργασίας).

Μέσα διδασκαλίας: Σχολικό εγχειρίδιο, Λεξικό (έντυπο ή/και ηλεκτρονικό), Ιστοσελίδες.

Πλαίσιο αξιολόγησης:

Θα αξιοποιηθούν οι καινοτόμες προτάσεις του νέου Προγράμματος Σπουδών που αποβλέπει σε μια «αυθεντική αξιολόγηση» των μαθητών/μαθητριών μέσω της αποτελεσματικής συμμετοχής τους στο έργο και της εκπόνησης δημιουργικών εργασιών. Ειδικότερα, θα συμμετάσχουν σε οργανωμένες δραστηριότητες και εργασίες, στο πλαίσιο των οποίων θα κληθούν να υπερβούν την απλή καταγραφή και παρουσίαση πληροφοριών, αναζητώντας αιτιακές σχέσεις, εφαρμόζοντας ερμηνευτικές τεχνικές και καλλιεργώντας μεταγνωστικές δεξιότητες.

6. Περιγραφή δραστηριοτήτων

A. ΟΛΟ

Αφόρμηση: Προτού ξεκινήσει η προσέγγιση της ενότητας και προκειμένου να προκληθεί το ενδιαφέρον των μαθητών/μαθητριών, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει να θυμηθούν οι μαθητές/μαθήτριες όσα διαδραματίστηκαν στην 4^η Ενότητα προς μελέτη και συγκεκριμένα τα σχετικά με τη στάση του Αλεξάνδρου απέναντι στα αιχμάλωτα μέλη της οικογένειας του Δαρείου. Είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να αναδειχθεί ο σεβασμός του Αλεξάνδρου απέναντι ειδικά στη μητέρα, τη σύζυγο και τις δύο κόρες του «βάρβαρου» και «εχθρού» Δαρείου. Επόμενες, στοχευμένες ερωτήσεις του/της εκπαιδευτικού μπορεί να αφορούν στο να τοποθετηθούν οι μαθητές/μαθήτριες

και να εκφράσουν την προσωπική τους άποψη σχετικά με τη στάση του Αλεξάνδρου απέναντι τόσο στους κατακτημένους λαούς, όσο και συνολικά στο «διαφορετικό» (λόγω φύλου, εθνικότητας κ.λπ.). Στόχος είναι να αρχίσουν οι μαθητές/μαθήτριες σε γνωστικό επίπεδο να γνωρίζουν και να κατανοούν τη στάση του Αλεξάνδρου απέναντι στους κατακτημένους λαούς, σε επίπεδο δεξιοτήτων να εντοπίζουν και να απομονώνουν συγκεκριμένες αναφορές του/των κειμένου/κειμένων που επικυρώνουν τη στάση του αυτή, ενώ σε επίπεδο στάσεων να σέβονται και να αποδέχονται το διαφορετικό και να το ενσωματώνουν και στη δική τους καθημερινότητα ως ευκαιρία και όχι ως ξένο ή επικίνδυνο (ο/η μαθητής/μαθήτρια γίνεται ένας «νέος Αλέξανδρος»).

Στη συνέχεια ο/η εκπαιδευτικός θα μπορούσε να ρωτήσει τους/τις μαθητές/μαθήτριες αν ανακαλούν άλλους ήρωες, τόσο από τα έργα που έχουν μελετήσει στο σχολείο όσο και από προσωπικά τους αναγνώσματα, οι οποίοι είτε αποδέχτηκαν είτε απέρριψαν με τη στάση τους το «διαφορετικό» και το «ξένο». Μπορούν εδώ να αναφερθούν στη στάση του Αχιλλέα απέναντι στον Πρίαμο ή τη στάση του Πριάμου απέναντι στην Ελένη (*Ιλιάδα*), τη στάση της Ναυσικάς και των Φαιάκων απέναντι στον ναυαγισμένο Οδυσσέα (*Οδύσσεια*) και εν γένει τη στάση μας σήμερα απέναντι στον πρόσφυγα, τον μετανάστη, τον «ναυαγισμένο». Δεν απαιτείται στο στάδιο να συζητήσουν αναλυτικά για αυτούς, αλλά έχοντας τα παραδείγματά τους ως οδηγούς θα μπορέσουν στη συνέχεια να συμμετάσχουν περισσότερο στις συζητήσεις και ασυνείδητα να προβληματιστούν ακόμα περισσότερο για όσα μελετώνται αλλά και για τη δική τους καθημερινότητα.

Η διατύπωση απόψεων/σκέψεων/υποθέσεων των μαθητών/μαθητριών θα επιβεβαιωθεί αλλά και θα εμπλουτιστεί από το κείμενο καθώς, μεταβαίνοντας σε αυτό, ο/η εκπαιδευτικός θα μπορούσε να αναφέρει: «Ας διαβάσουμε λοιπόν τη σημερινή μας ενότητα να δούμε πώς ο Αλέξανδρος αντιμετώπισε στις ανατολικές σατραπείες τον ντόπιο πληθυσμό, τα ήθη και τα έθιμά του».

Προσφορά: Αυτό το στάδιο της διδασκαλίας περιλαμβάνει την πρώτη ανάγνωση του κειμένου από τον/την εκπαιδευτικό. Στο πλαίσιο αυτής, προτείνεται ο/η εκπαιδευτικός να προτρέψει τους/τις μαθητές/μαθήτριες να ανοίξουν τα βιβλία τους και να παρακολουθούν τη δική του/της πρώτη, συνολική ανάγνωση παραγράφων, δίνοντας την ακόλουθη αναγνωστική οδηγία: «Ανοίξτε λοιπόν τα βιβλία σας στη σελίδα που θα σας πω και καθώς εγώ διαβάζω το κείμενο εσείς προσπαθείτε να βρείτε και να υπογραμμίσετε στοιχεία που αφορούν τον τρόπο αντιμετώπισης του ντόπιου πληθυσμού των σατραπειών από τον Αλέξανδρο. Προτιμήστε να εστιάσετε στο πρωτότυπο κείμενο ακόμα κι αν δεν κατανοείτε πλήρως την απόδοση των λέξεων. Στην πορεία θα αποδώσουμε το κείμενο στα νέα ελληνικά, ώστε να κατανοήσετε πλήρως τη σημασία των λέξεων που σας δυσκολεύουν».

B. ΜΕΡΗ

Επεξεργασία-Κατανόηση-Ερμηνεία: Έχοντας ολοκληρώσει ο/η εκπαιδευτικός την ανάγνωση του κειμένου, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να αναφέρουν τα στοιχεία που αναδεικνύονται από το κείμενο καθώς και τα εντοπίσουν μέσα στο κείμενο.

Το αποτέλεσμα όλης της παραπάνω διαδικασίας θα είναι η συγκριτική απεικόνιση της στάσης του Αλεξάνδρου απέναντι στους κατακτημένους, «βάρβαρους» πληθυσμούς στο πλαίσιο των επιμέρους αποσπασμάτων αλλά και ένας πρώτος προβληματισμός των μαθητών για το αν η στάση του Αλεξάνδρου συνάδει με την τόσο μεγάλη δύναμή του και πώς αυτή η «επιείκειά» του απέναντι στον «ξένο», τον «βάρβαρο», τον «άλλο» συνέβαλε ενδεχομένως στην εδραίωση της κυριαρχίας του.

Ο/Η εκπαιδευτικός, αξιοποιώντας τον παραπάνω προβληματισμό, έχει τη δυνατότητα να προκαλέσει συζήτηση με τους/τις μαθητές/μαθήτριες σχετικά με τη στάση απέναντι στον «ξένο» και πώς αυτή

μπορεί να καθορίζεται και να διαφοροποιείται αλλά και να προτρέψει τους/τις μαθητές/μαθήτριες να προβούν σε συγκρίσεις ανάμεσα στην ομηρική, κλασική, ελληνιστική και σημερινή εποχή. Εφαρμόζοντας τις αρχές του καθοδηγούμενου διαλόγου ο/η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει τόσο τις ομοιότητες όσο και τις διαφορές που θα εντοπίσουν οι μαθητές/μαθήτριες. Στο σημείο αυτό ο/η εκπαιδευτικός καλό είναι να επιστρέψει στα παραδείγματα που οι μαθητές/μαθήτριες έδωσαν νωρίτερα, ώστε να κάνει την απαιτούμενη σύνδεση με τις δικές τους ιδέες αλλά και να τις επεξεργαστεί με τους/τις μαθητές/μαθήτριες κριτικά.

Στο σημείο αυτό της διδασκαλίας, ο/η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα, αν το επιθυμεί και αν το επιτρέπει ο χρόνος, να αξιοποιήσει το Φύλλο Εργασίας 2 και να δουλέψει με τους/τις μαθητές/μαθήτριες του/της σε ομάδες εργασίας. Η κάθε ομάδα μπορεί να αναλάβει επιμέρους παραγράφους των παρατιθέμενων αποσπασμάτων από το έργο του Πλουτάρχου «Περί της Αλεξάνδρου Τύχης ή Αρετής» (Λόγος Α, 328d, 329a-d).

Αρχαίο Κείμενο:

Τὴν δ' Ἀλεξάνδρου παιδεῖαν ἄν ἐπιβλέπῃς, Ὑρκανούς γαμῆν ἐπαίδευσε καὶ γεωργεῖν ἐδίδαξεν Ἀραχωσίους, καὶ Σογδιανούς ἔπεισε πατέρας τρέφειν καὶ μὴ φονεύειν, καὶ Πέρσας σέβεσθαι μητέρας ἀλλὰ μὴ γαμῆν. ὦ θαυμαστῆς φιλοσοφίας, δι' ἣν Ἴνδοι θεοὺς Ἑλληνικοὺς προσκυνοῦσι, Σκύθαι θάπτουσι τοὺς ἀποθανόντας οὐ κατεσθίουσι.

ἀλλ' Ἀλεξάνδρου τὴν Ἀσίαν ἐξημεροῦντος Ὅμηρος ἦν ἀνάγνωσμα, καὶ Περσῶν καὶ Σουσιανῶν καὶ Γεδρωσίων παῖδες τὰς Εὐρυπίδου καὶ Σοφοκλέους τραγωδίας ᾗδον.

Ἀλέξανδρος δ' ὑπὲρ ἑβδομήκοντα πόλεις βαρβάρους ἔθνεσιν ἐγκτίσας καὶ κατασπείρας τὴν Ἀσίαν Ἑλληνικοῖς τέλεσι, τῆς ἀνημέρου καὶ θηριώδους ἐκράτησε διαίτης. καὶ τοὺς μὲν Πλάτωνος ὀλίγοι νόμους ἀναγιγνώσκωμεν, τοῖς δ' Ἀλεξάνδρου μυριάδες ἀνθρώπων ἐχρήσαντο καὶ χρῶνται· μακαριώτεροι τῶν διαφυγόντων Ἀλέξανδρον οἱ κρατηθέντες γενόμενοι· τοὺς μὲν γὰρ οὐδεὶς ἔπαυσεν ἀθλίως ζῶντας, τοὺς δ' ἠνάγκασεν εὐδαιμονεῖν ὁ νικήσας.

Καὶ μὴν ἡ πολὺ θαυμαζομένη Πολιτεία τοῦ τὴν Στωικῶν αἵρεσιν καταβαλομένου Ζήνωνος εἰς ἓν τοῦτο συντείνει κεφάλαιον, ἵνα μὴ κατὰ πόλεις μηδὲ κατὰ δήμους οἰκῶμεν ἰδίους ἕκαστοι διωρισμένοι Βδικαίοις, ἀλλὰ πάντας ἀνθρώπους ἠγώμεθα δημότας καὶ πολίτας, εἷς δὲ βίος ἦ καὶ κόσμος, ὡσπερ ἀγέλης συννόμου νομῶ κοινῶ συντρεφομένης. τοῦτο Ζήνων μὲν ἔγραψεν

Νεοελληνική απόδοση:

Αν όμως κοιτάξεις τα μαθήματα του Αλεξάνδρου, θα δεις ότι έμαθε στους Υρκανούς να τελούν γάμους, δίδασξε στους Αραχωσίους να καλλιεργούν τα χωράφια, έπεισε τους Σογδιανούς να τρέφουν και να μη σκοτώνουν τους πατέρες τους, και τους Πέρσες να σέβονται και να μην παντρεύονται τις μητέρες τους. Είναι πράγματι αξιοθαύμαστη η φιλοσοφία, με την οποία οι Ινδοί προσκυνούν θεούς ελληνικούς, οι Σκύθες θάβουν και δεν τρώνε τους νεκρούς.

Αλλά με την εξημέρωση της Ασίας από τον Αλέξανδρο, ο Όμηρος ήταν το αναγνωστικό της, και τα παιδιά των Περσών και των Σουσιανών και των Γεδρωσίων έπαιζαν με τις τραγωδίες του Ευριπίδη και του Σοφοκλή.

ο Αλέξανδρος όμως έκτισε πάνω από εβδομήντα πόλεις μέσα σε βαρβαρικά έθνη και γέμισε την Ασία με ελληνικά ήθη και επιβλήθηκε στον άγριο και θηριώδη τρόπο της ζωής τους. Και τους νόμους του Πλάτωνα λίγοι τους διαβάζουμε, τους νόμους όμως του Αλεξάνδρου τους εφαρμόσαν και τους εφαρμόζουν εκατομμύρια ανθρώπων, έχοντας γίνει περισσότερο ευτυχισμένοι αυτοί που υποτάχτηκαν παρά αυτοί που ξέφυγαν από την κυριαρχία του Αλεξάνδρου· γιατί τους δεύτερους κανείς δεν τους απάλλαξε από την άθλια ζωή, ενώ τους πρώτους τους υποχρέωσε ο νικητής να ζουν ευτυχισμένοι.

Εκείνο πάλι το πολύ θαυμαζόμενο πολίτευμα του Ζήωνα, που υπερασπίζεται την επιλογή των Στωικῶν, συντείνει σ' αυτόν τον κεφαλαιώδη στόχο, να μην κατοικούμε δηλαδή κατὰ πόλεις και δήμους διοικούμενοι ο καθένας με ξεχωριστούς νόμους, αλλά να θεωρούμε όλους τους ανθρώπους δημότες και πολίτες (μιας πόλης), και να υπάρχει ένας τρόπος ζωής και μία τάξη, όπως

ὥσπερ ὄναρ ἢ εἶδωλον εὐνομίας φιλοσόφου καὶ πολιτείας ἀνατυπωσάμενος, Ἀλέξανδρος δὲ τῷ λόγῳ τὸ ἔργον παρέσχεν.

οὐ γάρ, ὡς Ἀριστοτέλης συνεβούλευεν αὐτῷ, τοῖς μὲν Ἕλλησιν ἡγεμονικῶς τοῖς δὲ βαρβάροις δεσποτικῶς χρώμενος, καὶ τῶν μὲν ὡς φίλων καὶ οἰκείων ἐπιμελούμενος τοῖς δ' ὡς ζῴοις ἢ φυτοῖς προσφερόμενος, πολέμων πολλῶν καὶ φυγῶν ἐνέπλησε καὶ στάσεων ὑπούλων τὴν ἡγεμονίαν· ἀλλὰ κοινὸς ἦκειν θεόθεν ἄρμοστής καὶ διαλλακτῆς τῶν ὅλων νομίζων, οὓς τῷ λόγῳ μὴ συνῆγε τοῖς ὄπλοις βιαζόμενος, εἰς τὸ αὐτὸ συνενεγκῶν τὰ πανταχόθεν, ὥσπερ ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ μείζας τοὺς βίους καὶ τὰ ἦθη καὶ τοὺς γάμους καὶ τὰς διαίτας, πατρίδα μὲν τὴν οἰκουμένην προσέταξεν ἡγεῖσθαι πάντας, ἀκρόπολιν δὲ καὶ φρουρὰν τὸ στρατόπεδον, συγγενεῖς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλοφύλους δὲ τοὺς πονηροὺς· τὸ δ' Ἕλληνικὸν καὶ βαρβαρικὸν μὴ χλαμῦδι μηδὲ πέλτη μηδ' ἀκινάκη μηδὲ κἀνδυῖ διορίζειν, ἀλλὰ τὸ μὲν Ἕλληνικὸν ἀρετῇ τὸ δὲ βαρβαρικὸν κακίᾳ τεκμαίρεσθαι· κοινὰς δ' ἐσθῆτας ἡγεῖσθαι καὶ τραπέζας καὶ γάμους καὶ διαίτας, δι' αἵματος καὶ τέκνων ἀνακεραννυμένους.

ένα κοπάδι πειθαρχημένο που ζει με κοινές συνήθειες. Αυτό ο Ζήνωνας το περιέγραψε σαν αποτύπωση ονείρου ή ειδώλου φιλοσοφικής ευνομίας και διακυβέρνησης, αλλά ο Αλέξανδρος υλοποίησε με πράξη τη θεωρία.

Γιατί δε γέμισε την επικράτειά του με πολλούς πολέμους και εξορίες και ύπουλες στάσεις αντιμετωπίζοντας τους Έλληνες ως ηγέτης και τους βαρβάρους ως κατακτητής, όπως τον είχε συμβουλευσει ο Αριστοτέλης, και φροντίζοντας τους πρώτους ως φίλους και συγγενείς και τους δεύτερους ως ζώα ή φυτά, αλλά πιστεύοντας ότι είχε αποσταλεί από το θεό ως κοινός κυβερνήτης και συμφιλιωτής ὅλων, εξαναγκάζοντας με τα ὄπλα ὅσους δεν έπειθε με το λόγο και συνενώνοντας σε ένα τα πάντα, αναμειγνύοντας τον τρόπο ζωής και τα ἦθη και τους γάμους και τις συνήθειες, όπως σε κρατήρα αγάπης, καθόρισε ὅλοι να θεωρούν ως πατρίδα την οἰκουμένη και ως ἀκρόπολη και φρουρά το στρατόπεδο και ως συγγενεῖς τους ἐνάρετους και ως ἀλλόφυλους τους κακοὺς· και τον Έλληνα ή το βάρβαρο να μην τον προσδιορίζει η χλαμύδα ή η ασπίδα, ούτε το περσικό μαχαίρι ή το ένδυμα, αλλά να συμπεραίνουν ότι κάποιος είναι Έλληνας από την ἀρετή του και βάρβαρος από την κακία του, και αν ἔχουν συναντίληψη για τα ἐνδύματα και τα φαγητά και τους γάμους και τον τρόπο ζωής, συνενούμενοι με συγγένεια αἵματος και με παιδιά.

Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε ομάδες και μελετούν τα αποσπάσματα τόσο από το πρωτότυπο όσο και στη νέα ελληνική τους απόδοση με την οδηγία να εντοπίσουν στοιχεία που αφορούν στη στάση του Αλεξάνδρου απέναντι στους κατακτημένους λαούς της Ασίας αλλά και τη συνολική πολιτική του απέναντι σε αυτούς (γλώσσα, ἦθη, ἔθιμα, ενδυμασία, εκπαίδευση, πολιτική συγκρότηση).

Κατόπιν, με αφορμή αυτά που αναφέρει ο Πλούταρχος και στα δύο έργα του συζητάμε με τους/τις μαθητές/μαθήτριες τα ακόλουθα: «Τι σκεφτόμαστε για τη σημερινή εποχή; Ποια στάση μας 'διδάσκει' ο Αλέξανδρος να τηρούμε σήμερα απέναντι στον 'ξένο';», «Είναι η αποδοχή 'δύναμη' ή 'ἀδυναμία';»

Η ενότητα αυτή παρέχει πολύτιμη ευκαιρία να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές/μαθήτριες, μέσα από τη στάση του Αλεξάνδρου απέναντι στους κατακτημένους λαούς, ότι η συμβίωση λαών με διαφορετικό πολιτισμό, γλώσσα, θρησκεία και ιστορία είναι φαινόμενο που φτάνει στο σήμερα από πολύ παλιά, ενώ το αίτημα για μία ειρηνική συμβίωση, αποδοχή, και αναγνώριση του άλλου είναι διαχρονικό και συνιστά συνδεδετικό κρίκο των λαών αναγόντων τους σε ανθρώπους/πολίτες του κόσμου.

Γ. ΟΛΟ

Η ολοκλήρωση της διδασκαλίας και η επαναφορά στη θεώρηση του κειμένου ως «όλου» προτείνεται ως μια διαδικασία που συμβάλλει στην ερμηνευτική προσέγγιση του κειμένου και όχι απλώς στην

επεξεργασία του. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να υιοθετήσει στο στάδιο αυτό τεχνικές, όπως η «τελευταία ανάγνωση» του κειμένου, η οποία μπορεί να ανατεθεί σε έναν ή/και περισσότερους/περισσότερες μαθητές/μαθήτριες, ώστε να γίνει και η αντιληπτή η συνοχή και συνεκτικότητα που διαπνέει το έργο του Πλουτάρχου, ο οποίος επιστρέφει στην ενότητα αυτή για να εμπλουτίσει την εικόνα που μέχρι στιγμής είχαμε διαμορφώσει για τον Αλέξανδρο και τη στάση του απέναντι στον «άλλο».

Σε αυτό το στάδιο διδασκαλίας ο/η εκπαιδευτικός καλό είναι να προσπαθήσει να «αποτιμήσει», «αξιολογήσει» τη σημασία της ενότητας και τον ρόλο της στο σύνολο του έργου και σε συνδυασμό με τα γεγονότα που μελέτησαν νωρίτερα οι μαθητές/μαθήτριες. Θεωρείται ιδιαίτερα χρήσιμο, για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των μαθητών/μαθητριών, την άσκησή τους σε αφαιρετικές νοητικές διεργασίες (το πιο χρήσιμο από το λιγότερο χρήσιμο) και τη διαμόρφωση κώδικα και κριτηρίων αξιολόγησης εκ μέρους τους, να αναδείξει ο/η εκπαιδευτικός τον βαθμό συμβολής της ενότητας στο έργο. Ερωτήσεις, όπως: «Μάθαμε στην ενότητα αυτή κάτι για τον Αλέξανδρο που δεν το γνωρίζαμε και τι είναι αυτό;», «Τι μηνύματα μας δίνει η στάση του για το σήμερα;», «Πόσο επίκαιρο αναδεικνύεται στην Ελλάδα του σήμερα το μήνυμα της οικουμενικότητας και της πολυπολιτισμικότητας;»

ΑΝΑΘΕΣΗ ΚΑΤ'ΟΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να προτείνει στους/στις μαθητές/μαθήτριες να αξιοποιήσουν από το Φύλλο Εργασίας 1 τις Δραστηριότητες 4 και 5.

7. Πιθανές επεκτάσεις – Παραλλαγές σεναρίου

Παραλλαγή του παρόντος διδακτικού σεναρίου θα μπορούσε να αποτελέσει μία διαθεματική προσέγγιση με στόχο να αναδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο ο Αλέξανδρος σεβόμενος τα ήθη και έθιμα των λαών με τους οποίους ήρθε σε επαφή κατάφερε να αντλήσει από αυτούς αλλά και να τους τροφοδοτήσει με ποικίλλα πολιτισμικά στοιχεία. Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν για τον σκοπό αυτό να χωριστούν σε ομάδες που θα αναλάβουν να ερευνήσουν και μια διαφορετική θεματική περιοχή (γεωγραφία, ζωολογία, ιατρική, κ.λπ.)

8. Βιβλιογραφία - Δικτυογραφία

Duff, T. (1999). *Plutarch's Lives: Exploring Virtue and Vice*. Oxford: Clarendon Press.

Αλεξίου, Ε. (2007). *Πλουτάρχου Παράλληλοι Βίοι. Η προβληματική των θετικών και αρνητικών παραδειγμάτων*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Η Πύλη για την ελληνική γλώσσα: <https://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Καθολικός Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Προσβάσιμου Ψηφιακού Εκπαιδευτικού Υλικού: <http://prosvasimo.iep.edu.gr/el/>

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Περιοδικό *Μέντωρ*:

<http://www.iep.edu.gr/library/index.php/2013-01-03-12-04-22/mentor-intro>

Τσιμπουκίδης, Δ. (1987). *Ο βιογράφος Πλούταρχος*. Αθήνα: Παπαδήμα.

9. Παράρτημα: Φύλλα εργασίας

Ενότητα: Στις ανατολικές σατραπείες

Υποενότητα: 47.1-47.2, 47.5-47.8:

Η διάχυση της ελληνικής γλώσσας – Ο γάμος με τη Ρωξάνη

Φύλλο Εργασίας 1 (αξιοποίηση στην τάξη)

Δραστηριότητα 1 (ατομική)

Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης του πρωτότυπου κειμένου συμπληρώνουμε τα κενά στη νεοελληνική απόδοση του κειμένου (διάρκεια 5’):

Αρχαίο Κείμενο:

[47.1] Φοβούμενος δὲ τοὺς Μακεδόνας μὴ εἰς τὰ ὑπόλοιπα τῆς στρατείας ἀπαγορεύσῃσι, τὸ μὲν ἄλλο πλῆθος εἶασε κατὰ χώραν, τοὺς δ’ ἀρίστους ἔχων ἐν Ὑρκανία μεθ’ ἑαυτοῦ, δισμυρίους πεζοὺς καὶ τρισχιλίους ἵππεῖς, «πεῖραν» προσέβαλε, λέγων ὡς νῦν μὲν αὐτοὺς † ἐνύπνιον τῶν βαρβάρων ὀρώντων, ἂν δὲ μόνον ταράξαντες τὴν Ἀσίαν ἀπίωσιν, ἐπιθησομένων εὐθὺς ὥσπερ γυναῖξιν.

[47.2] οὐ μὴν ἄλλ’ ἀφιέναι γε τοὺς βουλομένους ἔφη, καὶ μαρτυράμενος ὅτι τὴν οἰκουμένην τοῖς Μακεδόσι κτῶμενος ἐγκαταλέλειπται, μετὰ τῶν φίλων καὶ τῶν ἐθελόντων στρατεύειν.

[47.5] Οὕτω δὴ καὶ τὴν δίαιταν ἔτι μᾶλλον ὁμοίου τε τοῖς ἐπιχωρίοις ἑαυτὸν, ἐκείνους τε προσῆγε τοῖς Μακεδονικοῖς ἔθεσιν, ἀνακράσει καὶ κοινωνία μᾶλλον δι’ εὐνοίας καταστήσεσθαι τὰ πράγματα νομίζων ἢ βία, μακρὰν ἀπαίροντος αὐτοῦ.

[47.6] διὸ καὶ τρισμυρίους παῖδας ἐπιλεξάμενος ἐκέλευσε γράμματά τε μανθάνειν Ἑλληνικὰ καὶ Μακεδονικοῖς ὄπλοις ἐντρέφεσθαι, πολλοὺς ἐπιστάτας καταστήσας,

[47.7] καὶ τὰ περὶ Ῥωξάνην ἔρωτι μὲν ἐπράχθη, καλὴν καὶ ὠραίαν ἐν τινι χορῶν παρὰ πότον

Νεοελληνική απόδοση:

[47.1] _____ για τους Μακεδόνες μὴπως κουραστούν στην εκστρατεία από εδώ και στο εξής, άφησε το υπόλοιπο πλῆθος του στρατού στις θέσεις του και με τους αρίστους που είχε στην Ὑρκανία μαζί του, εἴκοσι χιλιάδες πεζοὺς και τρεις χιλιάδες ἵππεις, ἔκανε επίθεση, λέγοντας ὅτι οι βάρβαροι _____ τῶρα σαν σε ὄνειρο, αν ὁμως δημιουργήσουν μόνο αναταραχή στην Ασία και φύγουν, θα τους επιτεθούν αμέσως σαν σε γυναῖκες.

[47.2] Ωστόσο εἶπε ὅτι ἄφηνε να φύγουν _____, παραπονούμενος ὅτι, παρόλο που κατακτούσε ὅλο τον κόσμο για χάρη των Μακεδόνων, ἔχει ἐγκαταλειφθεῖ _____ μόνο με τους φίλους του και τους εθελοντές.

[47.5] Ἔτσι λοιπόν και ο ἴδιος _____ ἀκόμη περισσότερο στον τρόπο ζωῆς των ντόπιων και ἐκείνους οδηγούσε στις συνήθειες των Μακεδόνων, επειδή πίστευε ὅτι με την επαφή και την επικοινωνία μᾶλλον παρά με τη βία θα επιτύχανε ευνοϊκή κατάσταση, ἀκόμη και _____.

[47.6] Γι’ αυτό ἐπέλεξε τριάντα χιλιάδες παιδιά και ἔδωσε διαταγή _____ Ἑλληνικά και _____ στα μακεδονικά ὄπλα, ὀρίζοντας πολλοὺς εκπαιδευτές.

[47.7] Επίσης, ο γάμος του με τη Ρωξάνη, που την εἶδε ὁμορφη και νέα σε κάποιο χορὸ σε

ὄφθεῖσαν, ἔδοξε δ' οὐκ ἀνάρμοστα τοῖς ὑποκειμένοις εἶναι πράγμασιν.

διασκέδαση, ἐγινε ἀπὸ ἔρωτα καὶ _____ ὅτι δὲν ἦταν ἀσχετος με τὴν κατάσταση που επικρατοῦσε.

[47.8] ἐθάρρησαν γὰρ οἱ βάρβαροι τῇ κοινωσίᾳ τοῦ γάμου, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον ὑπερηγάπησαν, ὅτι σωφρονέστατος περὶ ταῦτα γεγονώς οὐδ' ἥς μόνης ἠττήθη γυναικὸς ἄνευ νόμου θιγεῖν ὑπέμεινεν.

[47.8] Γιατί με τὸν γάμο ἐνισχύθηκε ἡ αυτοπεποίθησις τῶν βαρβάρων καὶ _____ τὸν Ἀλέξανδρο, ἐπειδὴ ὑπῆρξε _____ σχετικὰ με τὰ ζητήματα αὐτὰ καὶ δὲν τὸ βάσταξε ἡ συνείδησί του νὰ συζεῖ παράνομα με τὴ μοναδικὴ γυναῖκα που τὸν εἶχε σκλαβώσει.

Δραστηριότητα 2 (ατομική)

Ένας/μία μαθητής/μαθήτρια διαβάζει ξανά δυνατά το πρωτότυπο κείμενο με αναγνωστική οδηγία να κυκλώνουμε οι υπόλοιποι μαθητές/μαθήτριες τα ρήματα καθώς και τους συνδέσμους που συναντούμε και τα καταγράφουμε στον ακόλουθο πίνακα (διάρκεια 10'):

Ρήματα	Σύνδεσμοι

Δραστηριότητα 3 (ατομική)

Σε συνέχεια της προηγούμενης άσκησης καλούμαστε να συμπληρώσουμε τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα ως εξής: για τα ρήματα να καταγράψουμε τη φωνή και την έγκλιση στην οποία ανήκουν και για τους συνδέσμους αν πρόκειται για υποτακτικούς ή παρατακτικούς (διάρκεια 10'):

Ρήματα	Έγκλιση	Φωνή	Σύνδεσμοι	Είδος

Δραστηριότητα 4 (ομαδική)

Ο Πλούταρχος επανειλημμένα αναφέρεται στους εχθρούς του Αλεξάνδρου χρησιμοποιώντας τον όρο «βάρβαρος». Με τη βοήθεια του ηλεκτρονικού λεξικού Liddell-Scott:

https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/tools/liddell-scott/search.html?lq=

καθώς και του λεξικού της κοινής νεοελληνικής

https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html

ας δικαιολογήσουμε την επιλογή αυτού του όρου από τον συγγραφέα καθώς και την ετυμολογία της λέξης.

Ακολούθως, ας αξιοποιήσουμε την Παράλληλη Αναζήτηση στο Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων

https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/corpora/search.html

και να συζητήσουμε αν σήμερα ο όρος χρησιμοποιείται με την ίδια σημασία ή όχι. (διάρκεια 10΄):

Δραστηριότητα 5 (ομαδική)

Ας αναζητήσουμε στις Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα τη «Σαρκοφάγο του Μεγάλου Αλεξάνδρου»

https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/art/page_147.html.

Αφού διαβάσουμε τα σχετικά με την ιστορία και το περιεχόμενο της σαρκοφάγου, παρατηρούμε τις εικόνες εντοπίζοντας στοιχεία που διαφοροποιούν τους Μακεδόνες από τους «βάρβαρους» μαχητές. Καταγράφουμε και συζητάμε στην τάξη.

Υποενότητα: 47.1-47.2, 47.5-47.8:**Η διάχυση της ελληνικής γλώσσας – Ο γάμος με τη Ρωξάνη****Φύλλο Εργασίας 2 (κατ' οίκον προετοιμασία και/ή εργασία σε ομάδες)**

Στο δεύτερο αυτό Φύλλο Εργασίας στόχος είναι οι μαθητές/μαθήτριες να επεξεργαστούν αποκλειστικά παράλληλα αποσπάσματα. Στόχος είναι (σε γνωστικό επίπεδο) να εμπλουτίσουν την εικόνα που μέχρι στιγμής έχουν διαμορφώσει για τη σχέση του Αλεξάνδρου με τους βαρβάρους και άρα τη στάση του, (σε επίπεδο δεξιοτήτων) να διαχειριστούν αποτελεσματικά το παράλληλο κείμενο με στόχο να αντλήσουν από αυτό τις απαραίτητες πληροφορίες για την άσκηση που τους έχει ανατεθεί, ενώ (σε επίπεδο στάσεων) να αντιληφθούν τη σημασία που έχει η αναζήτηση και μελέτη πολλαπλών πηγών για τη διασφάλιση έγκυρης και επιστημονικά τεκμηριωμένης γνώσης.

Οδηγία: Ο/η εκπαιδευτικός χωρίζει τους/τις μαθητές/μαθήτριες της τάξης σε ομάδες εργασίας. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει ένα απόσπασμα από τα παρακάτω και γίνεται ο/η «εκπαιδευτικός» της τάξης. Διαβάζουν το πρωτότυπο κείμενο αλλά και την νεοελληνική απόδοση δυνατά. Ακολουθώντας, στις μικρές ομάδες συζητούν πάνω στην παρακάτω δραστηριότητα. Ανταλλάσσουν τις σκέψεις τους στην ολομέλεια.

Δραστηριότητα (ομαδική) [διάρκεια: 45']

Αφού μελετήσουμε με προσοχή τα παρακάτω αποσπάσματα από το έργο του Πλούταρχου «Περί της Αλεξάνδρου Τύχης ή Αρετής» συζητάμε σχετικά με τη στάση του Αλεξάνδρου απέναντι στον «άλλο». Με αφορμή αυτά που αναφέρει ο Πλούταρχος, τι σκεφτόμαστε για τη σημερινή εποχή; Ποια στάση μας διδάσκει ο Αλέξανδρος να τηρούμε σήμερα απέναντι στον «ξένο»; Για να απαντήσουμε αναζητούμε πρώτα στο λεξικό της νέας ελληνικής τα λήμματα *οικουμενικός, διαπολιτισμικός, πολυπολιτισμικός*. Συσχετίζουμε το περιεχόμενο των λημμάτων αυτών με τα όσα θα συζητήσουμε στην τάξη.

Αρχαίο Κείμενο:

Τὴν δ' Ἀλεξάνδρου παιδεῖαν ἂν ἐπιβλέψῃς, Ὑρκανούς γαμείν ἐπαίδευσε καὶ γεωργεῖν ἐδίδαξεν Ἀραχωσίους, καὶ Σογδιανούς ἔπεισε πατέρας τρέφειν καὶ μὴ φονεύειν, καὶ Πέρσας σέβεσθαι μητέρας ἀλλὰ μὴ γαμείν. ὦ θαυμαστῆς φιλοσοφίας, δι' ἣν Ἴνδοι θεοὺς Ἑλληνικοὺς προσκυνοῦσι, Σκύθαι θάπτουσι τοὺς ἀποθανόντας οὐ κατεσθίουσι.

ἀλλ' Ἀλεξάνδρου τὴν Ἀσίαν ἐξημεροῦντος Ὅμηρος ἦν ἀνάγνωσμα, καὶ Περσῶν καὶ Σουσιανῶν καὶ Γεδρωσίων παῖδες τὰς Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους τραγωδίας ἤδον.

Ἀλέξανδρος δ' ὑπὲρ ἑβδομήκοντα πόλεις βαρβάρους ἔθνεσιν ἐγκτίσας καὶ κατασπείρας τὴν Ἀσίαν Ἑλληνικοῖς τέλεσι, τῆς ἀνημέρου καὶ θηριώδους ἐκράτησε διαίτης. καὶ τοὺς μὲν

Νεοελληνική απόδοση:

Αν όμως κοιτάξεις τα μαθήματα του Αλεξάνδρου, θα δεις ότι έμαθε στους Υρκανούς να τελούν γάμους, δίδαξε στους Αραχωσίους να καλλιεργούν τα χωράφια, έπεισε τους Σογδιανούς να τρέφουν και να μη σκοτώνουν τους πατέρες τους, και τους Πέρσες να σέβονται και να μην παντρεύονται τις μητέρες τους. Είναι πράγματι αξιοθαύμαστη η φιλοσοφία, με την οποία οι Ινδοί προσκυνούν θεούς ελληνικούς, οι Σκύθες θάβουν και δεν τρώνε τους νεκρούς.

Αλλά με την εξημέρωση της Ασίας από τον Αλέξανδρο, ο Όμηρος ήταν το αναγνωστικό της, και τα παιδιά των Περσών και των Σουσιανών και των Γεδρωσίων έπαιζαν με τις τραγωδίες του Ευριπίδη και του Σοφοκλή.

ο Αλέξανδρος όμως έκτισε πάνω από εβδομήντα πόλεις μέσα σε βαρβαρικά έθνη και γέμισε την Ασία με ελληνικά ήθη και επιβλήθηκε στον άγριο

Πλάτωνος ὀλίγοι νόμους ἀναγινώσκομεν, τοῖς δ' Ἀλεξάνδρου μυριάδες ἀνθρώπων ἐχρήσαντο καὶ χρῶνται· μακαριώτεροι τῶν διαφυγόντων Ἀλέξανδρον οἱ κρατηθέντες γενόμενοι· τοὺς μὲν γὰρ οὐδεὶς ἔπαυσεν ἀθλίως ζῶντας, τοὺς δ' ἠνάγκασεν εὐδαιμονεῖν ὁ νικήσας.

Καὶ μὴν ἡ πολὺ θαυματομένη Πολιτεία τοῦ τῆν Στωικῶν αἵρεσιν καταβαλομένου Ζήνωνος εἰς ἓν τοῦτο συντείνει κεφάλαιον, ἵνα μὴ κατὰ πόλεις μηδὲ κατὰ δήμους οἰκῶμεν ἰδίους ἕκαστοι διωρισμένοι Βδικαίοις, ἀλλὰ πάντας ἀνθρώπους ἠγώμεθα δημότας καὶ πολίτας, εἷς δὲ βίος ἢ καὶ κόσμος, ὥσπερ ἀγέλης συννόμου νομῶ κοινῶ συντρεφομένης. τοῦτο Ζήνων μὲν ἔγραψεν ὥσπερ ὄναρ ἢ εἰδωλον εὐνομίας φιλοσόφου καὶ πολιτείας ἀνατυπωσάμενος, Ἀλέξανδρος δὲ τῷ λόγῳ τὸ ἔργον παρέσχεν.

οὐ γάρ, ὡς Ἀριστοτέλης συνεβούλευεν αὐτῷ, τοῖς μὲν Ἑλλησιν ἡγεμονικῶς τοῖς δὲ βαρβάροις δεσποτικῶς χρώμενος, καὶ τῶν μὲν ὡς φίλων καὶ οἰκείων ἐπιμελούμενος τοῖς δ' ὡς ζῴοις ἢ φυτοῖς προσφερόμενος, πολέμων πολλῶν καὶ φυγῶν ἐνέπλησε καὶ στάσεων ὑπούλων τὴν ἡγεμονίαν· ἀλλὰ κοινὸς ἦκειν θεόθεν ἀρμοστής καὶ διαλλακτῆς τῶν ὄλων νομίζων, οὐς τῷ λόγῳ μὴ συνῆγε τοῖς ὄπλοις βιαζόμενος, εἰς τὸ αὐτὸ συνενεγκῶν τὰ πανταχόθεν, ὥσπερ ἓν κρατῆρι φιλοτησίῳ μείζας τοὺς βίους καὶ τὰ ἦθη καὶ τοὺς γάμους καὶ τὰς διαίτας, πατρίδα μὲν τὴν οἰκουμένην προσέταξεν ἠγεῖσθαι πάντας, ἀκρόπολιν δὲ καὶ φρουρὰν τὸ στρατόπεδον, συγγενεῖς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλοφύλους δὲ τοὺς πονηροὺς· τὸ δ' Ἑλληνικὸν καὶ βαρβαρικὸν μὴ χλαμῦδι μηδὲ πέλτη μηδ' ἀκινάκη μηδὲ κἀνδύϊ διορίζειν, ἀλλὰ τὸ μὲν Ἑλληνικὸν ἀρετῇ τὸ δὲ βαρβαρικὸν κακίᾳ τεκμαίρεσθαι· κοινὰς δ' ἐσθῆτας ἠγεῖσθαι καὶ τραπέζας καὶ γάμους καὶ διαίτας, δι' αἵματος καὶ τέκνων ἀνακεραννυμένους.

καὶ θηριώδη τρόπον τῆς ζωῆς τους. Καὶ τοὺς νόμους τοῦ Πλάτωνα λίγους διαβάζουμε, τοὺς νόμους ὅμως τοῦ Ἀλεξάνδρου τοὺς ἐφάρμοσαν καὶ τοὺς ἐφαρμόζουν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, ἔχοντας γίνεαι περισσότερο εὐτυχησμένοι αὐτοὶ ποὺ υποτάχτηκαν παρά αὐτοὶ ποὺ ξέφυγαν ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ Ἀλεξάνδρου· γιατί τοὺς δευτέρους κανεῖς δεν τοὺς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν ἀθλία ζωή, ἐνῶ τοὺς πρώτους τοὺς υποχρέωσε ὁ νικητῆς να ζοὺν εὐτυχησμένοι.

Εκεῖνο πάλι τὸ πολὺ θαυματοζόμενο πολίτευμα τοῦ Ζήνωνα, ποὺ υπερασπίζεται τὴν ἐπιλογή των Στωικῶν, συντείνει σ' αὐτὸν τὸν κεφαλαίωδη στόχο, να μην κατοικοῦμε δηλαδή κατὰ πόλεις καὶ δήμους διοικούμενοι ὁ καθένας με ξεχωριστοὺς νόμους, ἀλλὰ να θεωροῦμε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους δημότες καὶ πολίτες (μιας πόλης), καὶ να ὑπάρχει ἓνας τρόπος ζωῆς καὶ μία τάξη, ὅπως ἓνα κοπάδι πειθαρχημένο ποὺ ζεῖ με κοινές συνήθειες. Αὐτὸ ὁ Ζήνωνας τὸ περιέγραψε σαν ἀποτύπωση ονειρίου ἢ εἰδώλου φιλοσοφικῆς εὐνομίας καὶ διακυβέρνησης, ἀλλὰ ὁ Ἀλέξανδρος ὑλοποίησε με πράξη τὴ θεωρία.

Γιατί δε γέμισε τὴν ἐπικράτειά του με πολλοὺς πολέμους καὶ ἐξορίες καὶ ὑποὺλες στάσεις ἀντιμετωπίζοντας τοὺς Ἑλληνας ὡς ἡγέτες καὶ τοὺς βαρβάρους ὡς κατακτητῆς, ὅπως τὸν εἶχε συμβουλεύσει ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ φροντίζοντας τοὺς πρώτους ὡς φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ τοὺς δευτέρους ὡς ζῶα ἢ φυτὰ, ἀλλὰ πιστεύοντας ὅτι εἶχε ἀποσταλεῖ ἀπὸ το θεοῦ ὡς κοινὸς κυβερνήτης καὶ συμφιλιωτῆς ὄλων, ἐξαναγκάζοντας με τὰ ὄπλα ὅσους δεν ἐπειθε με τὸ λόγο καὶ συνενώνοντας σε ἓνα τὰ πάντα, ἀναμειγνύοντας τὸν τρόπο ζωῆς καὶ τὰ ἦθη καὶ τοὺς γάμους καὶ τὶς συνήθειες, ὅπως σε κρατῆρα ἀγάπης, καθόρισε ὅλοι να θεωροῦν ὡς πατρίδα τὴν οἰκουμένη καὶ ὡς ἀκρόπολη καὶ φρουρά τὸ στρατόπεδο καὶ ὡς συγγενεῖς τοὺς ἐνάρετους καὶ ὡς ἀλλοφύλους τοὺς κακοὺς· καὶ τὸν Ἑλληνα ἢ τὸ βάρβαρο να μην τὸν προσδιορίζει ἡ χλαμῦδα ἢ ἡ ἀσπίδα, οὔτε τὸ περσικὸ μαχαίρι ἢ τὸ ἐνδυμα, ἀλλὰ να συμπεραίνουν ὅτι κάποιος εἶναι Ἑλληνας ἀπὸ τὴν ἀρετῇ του καὶ βάρβαρος ἀπὸ τὴν κακία του, καὶ ἀν ἔχουν συναντίληψη για τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ φαγητὰ καὶ τοὺς γάμους καὶ τὸν τρόπο ζωῆς, συνενούμενοι με συγγένεια αἵματος καὶ με παιδιὰ.

[Πλουτάρχου, *Περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Τύχης ἢ Ἀρετῆς*, Λόγος Α, 328d, 329a-d]

5. Φύλλα εργασίας

5.1. Φύλλα εργασίας της ενότητας: Ο χαρακτήρας του Αλεξάνδρου

Υποενότητα: 39.1, 41.1-41.2, 42.3-42.4: Ο χαρακτήρας του Αλεξάνδρου

Φύλλο Εργασίας 1

Δραστηριότητα 1 (ατομική)

Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης του πρωτότυπου κειμένου συμπληρώνουμε τα κενά στη νεοελληνική απόδοση του κειμένου (διάρκεια 5΄):

Αρχαίο Κείμενο:

[39.1] Φύσει δ' ὦν μεγαλοδωρότατος, ἔτι μᾶλλον ἐπέδωκεν εἰς τοῦτο τῶν πραγμάτων αὐξομένων· καὶ προσῆν ἢ φιλοφροσύνη, μεθ' ἧς μόνης ὡς ἀληθῶς οἱ διδόντες χαρίζονται.

[41.1] Ἀλέξανδρος μὲν οὖν ἑαυτὸν ἀσκῶν ἅμα καὶ τοὺς ἄλλους παροξύνων πρὸς ἀρετὴν ἐκινδύνευεν· οἱ δὲ φίλοι διὰ πλοῦτον καὶ ὄγκον ἤδη τρυφᾶν βουλόμενοι καὶ σχολάζειν, ἐβαρύνοντο τὰς πλάνας καὶ τὰς στρατείας, καὶ κατὰ μικρὸν οὕτω προήλθον εἰς τὸ βλασφημεῖν καὶ κακῶς λέγειν αὐτόν.

[41.2] ὁ δὲ καὶ πάνυ πρᾶως ἐν ἀρχῇ πρὸς ταῦτα διέκειτο, φάσκων βασιλικὸν εἶναι τὸ κακῶς ἀκούειν εὖ ποιοῦντα.

[42.3] ἀλλ' ὕστερόν γ' αὐτὸν ἐξετράχυναν αἱ πολλαὶ διαβολαί, διὰ τῶν ἀληθῶν πάροδον· καὶ πίστιν ἐπὶ τὰ ψευδῆ λαβοῦσαι,

[42.4] καὶ μάλιστα κακῶς ἀκούων ἐξίστατο τοῦ φρονεῖν, καὶ χαλεπὸς ἦν καὶ ἀπαραίτητος, ἅτε δὴ τὴν δόξαν ἀντὶ τοῦ ζῆν καὶ τῆς βασιλείας ἠγαπηκῶς.

Νεοελληνική απόδοση:

[39.1] Ο Αλέξανδρος, ὄντας ἀπὸ τῆ φύση του _____, ἐγίνε ἀκόμη περισσότερο, _____ ὅταν αὐξήθηκε ὁ πλοῦτος του. _____ καὶ ἡ φιλοφροσύνη, που καὶ ἀπὸ μόνη τῆς δίνει χαρὰ σε ὅσους προσφέρουν δῶρα·

[41.1] Ο Αλέξανδρος λοιπὸν διακινδύνευε _____ καὶ συνάμα παροτρύνοντας καὶ τοὺς ἄλλους γιὰ τὴν ἀρετὴ. Οἱ φίλοι του ὅμως που ἐπιθυμοῦσαν, λόγω του πλοῦτου καὶ τῆς ἐπαρσης, νὰ ἀπολαμβάνουν τρυφηλὴ ζωὴ καὶ _____, ἐνοχλοῦνταν με τὶς περιπλανήσεις καὶ τὶς ἐκστρατείες· ἐτσι, ἐφτάσαν σιγὰ σιγὰ στο σημεῖο νὰ τον βρίζουν καὶ _____.

[41.2] Ο Αλέξανδρος στὴν ἀρχὴ _____ πρὸς αὐτὲς τὶς συμπεριφορὲς, λέγοντας πως τὸ _____ ἕνας βασιλιάς εἶναι κάτι σύνηθες, καὶ μάλιστα ὅταν αὐτὸς κάνει εὐεργεσίες.

[42.3] Ἀργότερα ὅμως οἱ πολλὲς _____ τον ἔκαναν σκληρό, καθὼς, περνώντας μέσα ἀπὸ τὶς ἀληθινὲς, εὗρισκαν δρόμο ὥστε νὰ γίνουν καὶ αὐτὲς πιστευτὲς.

[42.4] Γινόταν μάλιστα ἐκτὸς ἑαυτοῦ, σκληρὸς καὶ ἀλύγιστος, ὅταν τον κακολογοῦσαν λέγοντας ὅτι εἶχε ἀγαπήσει πιὸ πολὺ τὴ δόξα _____.

Δραστηριότητα 2 (ατομική)

Εντοπίζουμε στο αρχαίο ελληνικό κείμενο τρία (3) **πρωτόκλιτα ουσιαστικά** της αρχαίας ελληνικής και τα μεταφέρουμε στον άλλο αριθμό. Για καθένα από αυτά συζητάμε στην ολομέλεια αν συναντώνται στη νέα ελληνική και αν διατηρούν ή όχι τη σημασία τους και την καταγράφουμε. Αν για κάποιο από αυτά δεν είμαστε σίγουροι, το αναζητούμε στο λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας (διάρκεια 10’):

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός	Σημασία στη ν.ε.

Δραστηριότητα 3 (ατομική)

Συμπληρώνουμε τον πιο κάτω πίνακα, για να θυμηθούμε τα παραθετικά των επιθέτων και επιρρημάτων της αρχαίας ελληνικής που μελετήσαμε σε προηγούμενη ενότητα (διάρκεια 5’):

Θετικός βαθμός	Συγκριτικός βαθμός	Υπερθετικός βαθμός
		ὁ μεγαλοδωρότατος
		μάλιστα
ὁ χαλεπός		

Δραστηριότητα 4 (ομαδική)

Ας θυμηθούμε τα σχετικά με την προσωπικότητα του Αλεξάνδρου που μελετήσαμε σε προηγούμενα αποσπάσματα. Ποια χαρακτηριστικά του φαίνεται να επιβεβαιώνονται στην παρούσα ενότητα και ποια νέα χαρακτηριστικά μπορούμε να προσθέσουμε; Τα καταγράφουμε παρακάτω και τα συζητάμε στην ολομέλεια (διάρκεια 10’):

Δραστηριότητα 5 (ομαδική)

Εργαζόμαστε και πάλι σε μικρές ομάδες. Αξιοποιώντας στοιχεία από όσα μέχρι τώρα έχουμε μελετήσει προβληματιζόμαστε και επιχειρηματολογούμε για το αν ο Αλέξανδρος αναδείχθηκε τυχαία ή μη σε μεγάλο στρατηλάτη και βασιλιά (διάρκεια 15’):

Υποενότητα: 39.1, 41.1-41.2, 42.3-42.4: Ο χαρακτήρας του Αλεξάνδρου**Φύλλο Εργασίας 2**

Στο δεύτερο αυτό Φύλλο Εργασίας οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να επεξεργαστούν αποκλειστικά παράλληλα αποσπάσματα. Στόχος είναι (σε γνωστικό επίπεδο) να εμπλουτίσουν την εικόνα που μέχρι στιγμής έχουν διαμορφώσει για την προσωπικότητα του Αλεξάνδρου, (σε επίπεδο δεξιοτήτων) να διαχειριστούν αποτελεσματικά το παράλληλο κείμενο με στόχο να αντλήσουν από αυτό τις απαραίτητες πληροφορίες για την άσκηση που τους έχει ανατεθεί, ενώ (σε επίπεδο στάσεων) να αντιληφθούν τη σημασία που έχει η αναζήτηση και μελέτη πολλαπλών πηγών για τη διασφάλιση έγκυρης και επιστημονικά τεκμηριωμένης γνώσης.

Οδηγία: Ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει αρχικά το πρωτότυπο κείμενο μία φορά, αργά και καθαρά. Ακολούθως, διαβάζει τη νεοελληνική απόδοσή του. Μπορεί να δώσει μία αναγνωστική οδηγία για κάθε απόσπασμα στους/στις μαθητές/μαθήτριες, όπως λ.χ. να εντοπίσουν ουσιαστικά ή επίθετα του κειμένου ή και δευτερεύουσες προτάσεις, ώστε παράλληλα να καλύπτεται και η ύλη του μαθήματος σε γραμματική και συντακτικό.

Αρχαίο Κείμενο:

τοῦτον ἐκ παιδὸς ἔμφυτον ἔχων ἔρωτα
 συντρεφόμενον καὶ συναυξανόμενον, ὡς
 ἀφίκοντο πρέσβεις παρὰ τοῦ Περσῶν
 βασιλέως πρὸς Φίλιππον, ὁ δ’ οὐκ
 ἔνδημος ἦν, φιλοφρονούμενος καὶ ξενίζων
 αὐτοὺς Ἀλέξανδρος οὐδὲν ἠρώτα
 παιδικόν, οἷον οἱ ἄλλοι, περὶ τῆς χρυσοῦς
 ἀναδενδράδος ἢ τῶν κρεμαστῶν κήπων ἢ
 πῶς ὁ βασιλεὺς κεκόσμηται, ἀλλ’ ὅλος ἐν
 τοῖς κυριωτάτοις ἦν τῆς ἡγεμονίας,
 διαπυνθανόμενος πόση δύναμις ἢ
 Περσῶν, ποῦ τεταγμένος βασιλεὺς ἐν ταῖς
 μάχαις διαγωνίζεται (καθάπερ Ὀδυσσεὺς
 ἐκεῖνος, ποῦ δέ οἱ ἔντεα κέῖται ἀρήια, ποῦ
 δέ οἱ ἵπποι;) τίνες ὁδοὶ βραχυτάται τοῖς
 ἄνω πορευομένοις ἀπὸ θαλάττης· ὥστε
 τοὺς ξένους ἐκπεπλήχθαι καὶ λέγειν ὡς “ὁ
 παῖς οὗτος βασιλεὺς μέγας, ὁ δ’ ἡμέτερος
 πλούσιος.”

Νεοελληνική απόδοση:

Καθώς λοιπόν είχε ἔμφυτο ἀπὸ τὴν παιδική του ηλικία
 αὐτὸν τὸν πόθο νὰ μεγαλῶνει μαζί του καὶ νὰ
 συναυξάνεται, ὅταν κάποτε ἔφτασαν στὸν Φίλιππο
 πρέσβεις ἀπὸ τὸ βασιλιά των Περσῶν, κι ἐκεῖνος (ὁ
 Φίλιππος) ἀπουσίαζε, στὶς φιλοφρονήσεις καὶ τὴ
 φιλοξενία τους ὁ Αλέξανδρος δε ρωτοῦσε τίποτα τὸ
 παιδικό, ὅπως οἱ ἄλλοι, γιὰ τὴ χρυσὴ δηλαδὴ ἄμπελο καὶ
 τους κρεμαστοὺς κήπους, ἢ πῶς ἦταν λαμπροφορεμένος
 ὁ Πέρσης βασιλιάς, ἀλλὰ ἦταν ολόκληρος
 επικεντρωμένος στα σπουδαιότερα θέματα (τοῦ
 Περσικοῦ) βασιλείου, ρωτώντας νὰ μάθει πόση εἶναι ἡ
 δύναμη των Περσῶν, ποῖα θέση στὸ στράτευμα παίρνει
 ὁ βασιλιάς τὴν ὥρα τῆς μάχης, ὅπως ὁ γνωστός
 Ὀδυσσεὺς που ρωτοῦσε «Ποῦ εἶναι τὰ πολεμικά του
 ὄπλα, ποῦ τὰ ἀλογά του», ποιοὶ εἶναι οἱ συντομότεροι
 δρόμοι γιὰ αὐτοὺς που πορεύονται πρὸς τὸ εσωτερικό
 τῆς Ἀσίας ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα· οἱ ξένοι ἐμείναν
 ἐκπληκτοὶ καὶ ἔλεγον: «Αὐτὸς ὁ νέος εἶναι μέγας
 βασιλιάς, ἐνῶ ὁ δικὸς μας εἶναι πλούσιος».

[Πλουτάρχου, *Περὶ τῆς Αλεξάνδρου Τύχης ἢ Αρετῆς*, Λόγος Β, 342b,c]

[...]

Αρχαίο Κείμενο:

Τίνες οὖν ἦσαν αἱ ἐλπίδες ἐφ' αἷς διέβαιναν εἰς Ἀσίαν Ἀλέξανδρος; οὐ τείχεσι πόλεων μυριάδων ἐκμετρομένη δύναμις οὐδὲ στόλοι δι' ὀρῶν πλέοντες, οὐδὲ μαστιγες οὐδὲ πέδα, μανικά καὶ βάρβαρα κολαστήρια θαλάττης, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκτὸς ἐν ὀλίγοις ὄπλοις φιλοτιμία πολλή καὶ ζήλος ἡλικίας παραλλήλου καὶ ἄμιλλα περὶ δόξης καὶ ἀρετῆς ἐταίρων· αὐτὸς δ' εἶχεν ἐν ἑαυτῷ τὰς μεγάλας ἐλπίδας· εὐσέβειαν περὶ θεοῦ, πίστιν πρὸς φίλους, εὐτέλειαν, ἐγκράτειαν, ἐμπειρίαν, ἀφοβίαν πρὸς θάνατον, εὐψυχίαν, φιланθρωπίαν, ὁμιλίαν εὐάρμοστον, ἀψευδὲς ἦθος, εὐστάθειαν ἐν βουλαῖς, τάχος ἐν πράξεσιν, πρῶτα δόξης, προαίρεσιν ἐν τῷ καλῷ τελεσιουργόν.

Νεοελληνική απόδοση:

Και ποιες ήταν οι ελπίδες, πάνω στις οποίες στηριζόμενος ο Αλέξανδρος περνούσε απέναντι στην Ασία; Δεν ήταν ασφαλώς δύναμη πεζική που πολεμούσε απέναντι σε τείχη πολυάνθρωπων πόλεων, δεν ήταν στόλοι που έπλεαν μέσα από βουνά, δεν ήταν μαστιγώματα και αλυσίδες, μανιακά και βαρβαρικά μαστιγώματα της θάλασσας, αλλά για το σχετικά λιγοστό στράτευμα (ελπίδα ήταν) η μεγάλη φιλοτιμία του και ο ζήλος συνομηλίκων του και η άμιλλα των εταίρων του για τη δόξα και την αρετή· αυτός ο ίδιος ο Αλέξανδρος είχε μέσα του τις μεγάλες ελπίδες, την ευσέβεια δηλαδή προς τους θεούς, την εμπιστοσύνη στους φίλους, απλότητα, εγκράτεια, πετυχημένη δράση, έλλειψη φόβου μπροστά στο θάνατο, γενναιότητα, φιλάνθρωπα αισθήματα, προσηνεια στη συναναστροφή, ειλικρίνεια, σταθερότητα στις αποφάσεις, ταχύτητα στις ενέργειές του, έρωτα για τη δόξα, αποτελεσματική επιλογή για το καλό.

[Πλουτάρχου, *Περί της Αλεξάνδρου Τύχης ή Αρετής*, Λόγος Β, 342ε,ϛ]

Δραστηριότητα 1 (ομαδική) [διάρκεια: 45']

Αφού μελετήσουμε τα παραπάνω αποσπάσματα από το έργο του Πλουτάρχου «*Περί της Αλεξάνδρου Τύχης ή Αρετής*» δημιουργούμε εννοιολογικό χάρτη με στοιχεία της προσωπικότητας του Αλεξάνδρου αξιοποιώντας αυτούσια χωρία/αποσπάσματα που αντλούμε από το αρχαίο ελληνικό κείμενο. Ακολουθώντας συνοψίζουμε σε κείμενο σύντομης έκτασης στη νέα ελληνική γλώσσα τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του Αλεξάνδρου έτσι όπως προέκυψαν από τα δύο αποσπάσματα, συνδέοντάς τα με όσα γνωρίζουμε μέχρι στιγμής.

Υποενότητα: 42.7-42.10: Ο χαρακτήρας του Αλεξάνδρου

Φύλλο Εργασίας 3

Δραστηριότητα 1 (ατομική)

Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης του πρωτότυπου κειμένου συμπληρώνουμε τα κενά στη νεοελληνική απόδοση του κειμένου (διάρκεια 7’):

Αρχαίο Κείμενο:

[42.7] ἔνθα δὴ Μακεδόνες ἀπήντησαν αὐτῶ τινες ὕδωρ ἐν ἀσκοῖς ἐφ’ ἡμίονων κομίζοντες ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ θεασάμενοι τὸν Ἀλέξανδρον ἤδη μεσημβρίας οὐσης κακῶς ὑπὸ δίψους ἔχοντα, ταχὺ πλησάμενοι κράνος προσήνεγκαν.

[42.8] πυθομένου δ’ αὐτοῦ τίσι κομίζοιεν, «υἱοῖς» ἔφασαν «ιδίοις· ἀλλὰ σοῦ ζῶντος ἐτέρους ποιησόμεθα, κἂν ἐκείνους ἀπολέσωμεν».

[42.9] ταῦτ’ ἀκούσας, ἔλαβεν εἰς τὰς χεῖρας τὸ κράνος· περιβλέψας δὲ καὶ θεασάμενος τοὺς περὶ αὐτὸν ἵππεῖς ἅπαντας ἐγκεκλικότας ταῖς κεφαλαῖς καὶ πρὸς αὐτὸν ἀποβλέποντας, ἀπέδωκεν οὐ πῶν, ἀλλ’ ἐπαίνεσας τοὺς ἀνθρώπους «ἂν γὰρ αὐτὸς» ἔφη «πίω μόνος, ἄθυμῆσουσιν οὗτοι».

[42.10] θεασάμενοι δὲ τὴν ἐγκράτειαν αὐτοῦ καὶ μεγαλοψυχίαν οἱ ἵππεῖς ἄγειν ἀνέκραγον θαρροῦντα καὶ τοὺς ἵππους ἐμάστιζον· οὔτε γὰρ κάμνουν οὔτε διψᾶν οὔθ’ ὄλως θνητοὺς εἶναι νομίζουσιν αὐτούς, ἕως ἂν ἔχωσι βασιλεῶς τοιοῦτον.

Νεοελληνική απόδοση:

[42.7] Ακριβῶς ἐκεῖ _____ κάποιοι Μακεδόνες που μετέφεραν νερό ἀπὸ το ποτάμι σε ασκούς _____. Ὅταν εἶδαν τον Αλέξανδρο να εἶναι σε ἀσχημη κατάσταση ἀπὸ τη δίψα —ἦταν κιάλας μεσημέρι— γέμισαν γρήγορα μια περικεφαλαία και του _____.

[42.8] Ὅταν αὐτὸς ζήτησε να μάθει για ποιους μετέφεραν το νερό, του εἶπαν: «για τα παιδιά μας. Αλλά, _____, με εσένα ζωντανό θα κάνουμε ἄλλα».

[42.9] Σαν ἀκούσε αὐτά, πήρε στα χέρια του την περικεφαλαία· _____ ὁμως ολόγυρα και παρατηρώντας ὅτι ὅλοι οι ἵππεῖς της ακολουθίας του εἶχαν σκύψει τα κεφάλια και τον κοίταζαν, _____ χωρίς να πει· ευχαρίστησε τους ἀνθρώπους και εἶπε: «αν πιω μόνον ἐγώ, θα στενοχωρηθοῦν πολὺ αὐτοί».

[42.10] Βλέποντας οι ἵππεῖς την ἐγκράτεια και το μεγαλεῖο της ψυχῆς του, φώναζαν να συνεχίσει να τους οδηγεί με θάρρος και _____ τα ἄλογά τους. Γιατί, ὅσο εἶχαν ἕναν τέτοιο βασιλιά, οὔτε κουράζονταν οὔτε διψοῦσαν και, γενικά, _____.

Δραστηριότητα 2 (ατομική)

Αξιοποιώντας τη νέα ελληνική απόδοση του αρχαίου ελληνικού κειμένου, που συμπληρώσαμε στην προηγούμενη Δραστηριότητα, χαρακτηρίζουμε συντακτικά τους εμπρόθετους προσδιορισμούς στον πίνακα που ακολουθεί (διάρκεια 5΄):

Λέξη α.ε. κειμένου	Συντακτική αναγνώριση λέξης
ἐφ' ἡμιόνων	
ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ	
ὑπὸ δίψους	
εἰς τὰς χεῖρας	

Δραστηριότητα 3 (ατομική)

Για τις λέξεις του αρχαίου ελληνικού κειμένου του πίνακα που ακολουθεί καταγράφουμε ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής που γνωρίζουμε (διάρκεια 6΄):

Λέξη κειμένου α.ε.	Λέξη της ν.ε.	Λέξη κειμένου α.ε.	Λέξη της ν.ε.
θεασάμενοι		ἐπαινέσας	
κομίζοιεν		ἄθυμήσουσιν	
ἀπολέσωμεν		ἐμάστιζον	

Δραστηριότητα 4 (ατομική)

Ο Πλούταρχος στο έργο του *Περὶ τῆς Αλεξάνδρου Τύχης ἢ Αρετῆς* (Λόγος Α΄, παρ. 9) αναφέρει «Αν πάλι καμιά φορά γίνονταν κριτική για τους στίχους του Ομήρου στις συζητήσεις ή στα συμπόσια, ενώ άλλοι θεωρούσαν σπουδαιότερο άλλο στίχο, ο ίδιος ο Αλέξανδρος ξεχώριζε πιο πολύ απ' όλους τον εξής: *Μαζί ενάρετος βασιλιάς και πολεμιστής γενναίος*». Ο στίχος αυτός αποδίδεται στην Ελένη, στην Ραψωδία Γ της *Ιλιάδας*. Θυμηθείτε το περιεχόμενό της. Πώς συνδέεται με τα όσα μέχρι τώρα έχουμε δει και συζητήσει σχετικά με την προσωπικότητα του Αλεξάνδρου (διάρκεια 12΄);

Δραστηριότητα 5 (ομαδική)

Επισκεπτόμαστε/μεταβαίνουμε στις Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα το «Ψηφιδωτό του Μεγάλου Αλεξάνδρου»

https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/art/page_124.html.

Διαβάζουμε τα σχετικά με την ιστορία και τις απεικονίσεις του ψηφιδωτού. Αρχικά παρατηρούμε το σύνολο του ψηφιδωτού και στη συνέχεια μέρη αυτού όπως παρατίθενται παρακάτω:

Εστιάζουμε στα πρόσωπα των δύο μαχητών, Αλεξάνδρου και Δαρείου. Περιγράφουμε την όψη τους, τα συναισθήματά τους. Τι θα σχολιάζαμε συγκρίνοντάς τους; Τι μπορούμε να υποθέσουμε για την ψυχολογία και τη στάση του Αλεξάνδρου κατά τη διάρκεια της μάχης; (διάρκεια: 15')

5.2. Φύλλα εργασίας της ενότητας: Εκστρατεία στην Ινδία

Υποενότητα: 58.1-58.2, 61.1-62.3: Η απόφαση για επιστροφή

Φύλλο Εργασίας 1 (αξιοποίηση στην τάξη)

Δραστηριότητα 1 (ατομική)

Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης του πρωτότυπου κειμένου συμπληρώνουμε τα κενά στη νεοελληνική απόδοση του κειμένου (διάρκεια 10΄):

Αρχαίο Κείμενο:

[58.1] Πολλοὶ μὲν οὖν κατὰ τὰς μάχας αὐτῶ κίνδυνοι συνέπεσον, καὶ τραύμασι νεανικοῖς ἀπήνητσε, τὴν δὲ πλείστην φθορὰν ἀπορίας τῶν ἀναγκαίων καὶ δυσκρασίας τοῦ περιέχοντος ἀπειργάσαντο τῆς στρατιᾶς.

[58.2] αὐτὸς δὲ τόλμη τὴν τύχην ὑπερβαλέσθαι καὶ τὴν δύναμιν ἀρετῇ φιλοτιμούμενος, οὐδὲν ὤετο τοῖς θαρροῦσιν ἀνάλωτον οὐδ' ὄχυρόν εἶναι τοῖς ἀτόλμοις.

[61.1] Ἐκ δὲ τῆς πρὸς Πῶρον μάχης καὶ ὁ Βουκεφάλας ἐτελεύτησεν, οὐκ εὐθύς, ἀλλ' ὕστερον, ὡς οἱ πλείστοι λέγουσιν, ἀπὸ τραυμάτων θεραπευόμενος, ὡς δ' Ὀνησίκριτος, διὰ γῆρας ὑπέρπυος γενόμενος· τριάκοντα γὰρ ἐτῶν ἀποθανεῖν αὐτόν.

[61.2] ἐδήχθη δ' ἰσχυρῶς Ἀλέξανδρος, οὐδὲν ἄλλ' ἢ συνήθη καὶ φίλον ἀποβεβληκένα νομίζων, καὶ πόλιν οἰκίας ἐπ' αὐτῶ παρὰ τὸν Ὑδάσπην Βουκεφαλίαν προσηγόρευσε.

[61.3] λέγεται δὲ καὶ κύνα Περίταν ὄνομα τεθραμμένον ὑπ' αὐτοῦ καὶ στεργόμενον ἀποβαλὼν, κτίσαι πόλιν ἐπώνυμον. τοῦτο δὲ Σωτίων φησὶ Ποτάμῳνος ἀκοῦσαι τοῦ Λεσβίου.

Νεοελληνική απόδοση:

[58.1] Συνέβη να αντιμετωπίσει ο Αλέξανδρος στις μάχες πολλούς κινδύνους ταυτόχρονα, και _____ λόγω της νεανικής του ορμής· αλλά τη μεγαλύτερη φθορά στον στρατό _____ η έλλειψη τροφίμων και το άσχημο κλίμα της περιοχής.

[58.2] Ο Αλέξανδρος όμως, με τη φιλοδοξία που είχε _____ την τύχη με την τόλμη και τη δύναμη με την παλικάριά, πίστευε πως για τους τολμηρούς δεν υπήρχε μέρος άπαρτο ούτε και οχυρό που να ασφαρίζει τους δειλούς.

[61.1] Μετά τη μάχη εναντίον του Πώρου _____ και ο Βουκεφάλας, όχι αμέσως αλλά αργότερα, όπως υποστηρίζουν οι περισσότεροι, από τα τραύματα, που προσπαθούσαν να του θεραπεύσουν· όπως όμως λέει ο Ονησίκριτος, επειδή είχε κουραστεί πολύ _____, αφού ψόφησε σε ηλικία τριάντα ετών.

[61.2] Ο Αλέξανδρος στενοχωρήθηκε πάρα πολύ, σαν να είχε χάσει όχι κάτι άλλο παρά συγγενή ή φίλο· γι' αυτό έχτισε πόλη προς τιμήν του κοντά στον Ὑδάσπη και την _____ Βουκεφαλία.

[61.3] Λέγεται ακόμη ότι, όταν έχασε έναν σκύλο, που τον έλεγε Περίτα και τον είχε μεγαλώσει ο ίδιος και τον αγαπούσε πολύ, _____. Αυτό λέει ο Σωτίων ότι το άκουσε από τον Ποτάμωνα τον Λέσβιο.

[62.1] Τοὺς μέντοι Μακεδόνας ὁ πρὸς Πῶρον ἄγων ἀμβλυτέρους ἐποίησε, καὶ τοῦ πρόσω τῆς Ἰνδικῆς ἔτι προελθεῖν ἐπέσχε.

[62.2] μόλις γὰρ ἐκεῖνον ὡσάμενοι, δις μυρία πεζοὶ καὶ δισχιλίοι ἵππεῦσι παραταξάμενοι, ἀντέστησαν ἰσχυρῶς Ἀλεξάνδρῳ, βιαζομένῳ καὶ τὸν Γάγγην περᾶσαι ποταμόν, εὖρος μὲν αὐτοῦ δύο καὶ τριάκοντα σταδίων εἶναι πυνθανόμενοι καὶ βάθος ὀργυιάς ἑκατόν, ἀντιπέρασ δὲ τὰς ὄχθας ἀποκεκρῦφθαι πλήθεισιν ὄπλων καὶ ἵππων καὶ ἐλεφάντων.

[62.3] ἐλέγοντο γὰρ ὀκτῶ μὲν μυριάδας ἵπποτων, εἴκοσι δὲ πεζῶν, ἄρματα δ' ὀκτακισχίλια καὶ μαχίμους ἐλέφαντας ἑξακισχιλίους ἔχοντες οἱ Γανδαριτῶν καὶ Πραισίων βασιλεῖς ὑπομένειν.

[62.1] Ἡ μάχη ἐναντίον τοῦ Πῶρου ἔκανε τοὺς Μακεδόνες περισσότερο _____ καὶ σταμάτησε τὴν περαιτέρω _____ πρὸς τὴν Ἰνδία.

[62.2] Γιατί, αφοῦ με δυσκολία ἀπώθησαν ἐκεῖνον, ποὺ παρατάχθηκε ἀπέναντί τους με εἴκοσι χιλιάδες πεζοὺς καὶ δύο χιλιάδες ἵππεις, ἀντιτάχθηκαν ἔντονα στὸν Ἀλέξανδρο, _____ νὰ περάσουν καὶ τὸν Γάγγη ποταμό, τοῦ οὐοῖου, ὅπως πληροφοροῦνταν, τὸ πλάτος ἦταν τριάντα δύο στάδια, τὸ βάθος ἑκατὸ ὀργιές, καὶ οἱ ἀπέναντι ὄχθες τοῦ _____ ἀπὸ ὄπλα, ἄλογα καὶ ἐλέφαντες.

[62.3] Ἐλεγαν πὼς τοὺς περίμεναν οἱ βασιλεῖς τῶν Γανδαριτῶν καὶ τῶν Πραισίων με ογδόντα χιλιάδες ἵππεις, διακόσιες χιλιάδες πεζοὺς, οχτῶ χιλιάδες ἄρματα καὶ ἕξι χιλιάδες πολεμικοὺς ἐλέφαντες.

Δραστηριότητα 2 (ατομική)

Εντοπίζουμε στὸ παραπάνω κείμενο ὅλους τοὺς τύπους οριστικής/επαναληπτικής ἀντωνυμίας καὶ σημειώνουμε στὴν περίπτωση τῆς ἐπαναληπτικῆς ποῖος ὅρος τῆς πρότασης ἐννοεῖται (διάρκεια 7'):

Ἀντωνυμία	Ὅρος ποὺ ἐννοεῖται

Δραστηριότητα 3 (ατομική)

Ἀς θυμηθοῦμε ποῖος εἶναι ὁ ρόλος τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου σὲ μία πρόταση, σὲ ποῖα φωνὴ βρίσκεται τὸ ρῆμα ἐξάρτησής του καὶ ποῖοι οἱ τρόποι σχηματισμοῦ του. Ἀκολουθῶς, ἀς ἐντοπίσουμε στὸ παραπάνω κείμενο ὀρους ποὺ λειτουργοῦν συντακτικὰ ὡς ποιητικό αἶτιο. Σημειώνουμε πῶς θὰ τοὺς ἀποδίδαμε στὰ νέα ἐλληνικά (διάρκεια 3'):

Ποιητικό Αἶτιο	Ἀπόδοση στὰ ν.ε.

Δραστηριότητα 4 (ατομική)

Αφού κάνουμε πλήρη γραμματική αναγνώριση στην ολομέλεια των τύπων *θεραπεύομενον* και *παραταξάμενον*, χρησιμοποιούμε τον πίνακα που ακολουθεί, ώστε να αντικαταστήσουμε χρονικά τους τύπους αυτούς, αφού πρώτα τους τοποθετήσουμε στην κατάλληλη θέση (διάρκεια 10'):

Χρόνοι	θεραπεύομενον	παραταξάμενον

Δραστηριότητα 5 (ανά δύο)

Οδηγία προς τον/την εκπαιδευτικό: Ο/η εκπαιδευτικός θα διαβάσει ξανά το πρωτότυπο κείμενο με την ακόλουθη αναγνωστική οδηγία προς τους/τις μαθητές/μαθήτριες (Καλό είναι πριν τη διεξαγωγή της δραστηριότητας να προηγηθεί μία σύντομη συζήτηση/επανάληψη στην ολομέλεια σχετικά με τη μορφή που έχουν οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί):

Βήμα Α: Καλούμαστε κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης να κυκλώνουμε όρους που λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί του χρόνου, του τόπου και της αιτίας.

Βήμα Β: Στη συνέχεια αποδίδουμε τους όρους αυτούς στα νέα ελληνικά.

Βήμα Γ: Σε δυάδες (με τον/τη διπλανό/διπλανή μας στο θρανίο) συζητάμε τις απαντήσεις ο/η ένας/μία του/της άλλου/άλλης και κάνουμε τις απαραίτητες διορθώσεις ή προσθήκες.

Βήμα Δ: Κατόπιν, στον πίνακα (λευκοπίνακα ή διαδραστικό) της τάξης διαμορφώνουμε εννοιολογικό χάρτη με τη συνδρομή όλων των ζευγών μαθητών/μαθητριών του τμήματος με το σύνολο των παραπάνω επιρρηματικών προσδιορισμών. (διάρκεια 15')

Υποενότητα: 58.1-58.2, 61.1-62.3: Η απόφαση για επιστροφή

Φύλλο Εργασίας 2 (στην τάξη και κατ'οίκον)**Δραστηριότητα 1 (ατομική)**

Εντοπίζουμε στις παραγράφους που μελετήσαμε τύπους αορίστου β' και τους αναγνωρίζουμε στον παρακάτω πίνακα (διάρκεια 12')

Τύποι αορίστου β'	Γραμματική αναγνώριση

Δραστηριότητα 2 (ατομική)

Για τους παραπάνω τύπους που εντοπίσαμε, αναλύουμε καθέναν από αυτούς στα συνθετικά του γράφοντας σε παρένθεση το ρήμα στο α' ενικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα (διάρκεια 12').

Τύποι αορίστου β'	Συνθετικά

Δραστηριότητα 3 (ομαδική και κατ'οίκον)

Δημιουργούμε μία «καρτέλα ρήματος» για καθένα από τα ρήματα τάσσω, βάλλω, μένω, πίπτω και ἔχω. Προσπαθούμε με καταιγισμό ιδεών στη μικρή ομάδα να συνθέσουμε όσα περισσότερα ρήματα μπορούμε με β συνθετικό τα ρήματα αυτά. Όταν ολοκληρώσουμε, συζητάμε στην ολομέλεια τα σύνθετα ρήματα που εντοπίσαμε και προσθέτουμε όσα οι συμμαθητές/συμμαθήτριές μας προτείνουν και δεν είχαμε σκεφτεί (διάρκεια 15'). Κατόπιν, στο σπίτι αξιοποιούμε το λεξικό της αρχαίας ελληνικής και βρίσκουμε τη σημασία καθενός συνθέτου. Διατηρούν τη σημασία τους στη νέα ελληνική; Αξιοποιούνται σήμερα όλα τα σύνθετα που εντοπίσαμε; Υπάρχει περίπτωση να έχουν αντικατασταθεί από άλλα συνώνυμά τους και αν ναι ποια;

Δραστηριότητα 4 (ατομική-κατ'οίκον)

Ο Αλέξανδρος ίδρυσε προς τιμήν του Βουκεφάλα την πόλη Βουκεφαλία. Παράλληλα, το ίδιο έκανε για το σκύλο του Περίτα. Αναζητήστε με τη βοήθεια του διαδικτύου άλλες πόλεις που ίδρυσε ο Αλέξανδρος. Με ποια αφορμή ιδρύθηκαν; Πού βρίσκονται οι πόλεις αυτές σήμερα στον χάρτη και τι γνωρίζουμε για τις σύγχρονες πόλεις που σήμερα βρίσκονται στη θέση τους; Θα μας βοηθήσει στην έρευνά μας ο ακόλουθος χάρτης

6. Βιβλιογραφία και δικτυογραφία

6.1. Βιβλιογραφία (ενδεικτική)

- Beck, M. (2014). *A Companion to Plutarch*. UK: Wiley Blackwell.
- Bodson, L. (1991). ALEXANDER THE GREAT AND THE SCIENTIFIC EXPLORATION OF THE ORIENTAL PART OF HIS EMPIRE: An Overview of the Background, Trends and Results, *Ancient Society* 22, 127-138.
- Chrysanthou, Ch. (2007). The proems of Plutarch's Lives and Historiography. *Histos* 2, 123-153.
- Duff, T. (1999). *Plutarch's Lives: Exploring Virtue and Vice*. Oxford: Clarendon Press.
- Easterling, P.E. - Knox, B.M.W. (1994). *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας*. Μετάφρ. Ν. Κονομής, Χ. Γρίμπα, Μ. Κονομή. Αθήνα: Παπαδήμα.
- Geiger, J. (1988). Nepos and Plutarch: From Latin to Greek Political Biography. *Illinois Classical Studies* 13 (2), 245-256.
- Gill, Ch. (1983). The Question of Character-Development: Plutarch and Tacitus. *The Classical Quarterly* 33 (2), 469-487.
- Jacobs, S. (2017). *Plutarch's pragmatic biographies: Lessons for Statesmen and generals in the Parallel lives*. Netherlands: Brill.
- Lesky, A. (1972). *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας*. Μετάφρ. Α. Τσοπανάκη, Θεσσαλονίκη: χ.ε.
- Pelling, C. (2002). *Plutarch and History*. London: The classical Press of Wales and Duckworth.
- Thomas, C. (2007). *Alexander the Great in his World*. UK: Blackwell Publishing.
- Αλεξίου, Ε. (2006). Η αρετή ως ύψιστη τέχνη: Το παράδειγμα του Περικλή και η παιδεία της πλουτάρχειας βιογραφίας. *Ελληνικά* 56 (1), 63-87.
- Αλεξίου, Ε. (2007). *Πλουτάρχου Παράλληλοι Βίοι. Η προβληματική των θετικών και αρνητικών παραδειγμάτων*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Αλεξίου, Ε. (2014). Ο πρωταγωνιστής επί σκηνής: Η αλληλεπίδραση του ιδιωτικού και δημόσιου βίου στον Πλούταρχο. Στο Λ. Αθανασάκη, Τ. Νικολαΐδης, Δ. Σπαθάρας (Επιμ.), *Ιδιωτικός Βίος και Δημόσιος διάλογος: Στην ελληνική Αρχαιότητα και στον διαφωτισμό*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 346-380.
- Αποστολίδης, Σ. (2015). *Μέγας Αλέξανδρος, οι πρώτες πηγές - Τα αποσπάσματα των αρχαίων ιστορικών*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μερακλής, Μ. (1966). *Πλούταρχος Ο Χαιρωνεύς: η ζωή και το έργο του*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.
- Νικολαΐδης, Α. (1984). Ο σκοπός των Βίων του Πλουτάρχου και οι διάφορες συναφείς θεωρίες, *Αρχαιογνωσία* 3, 93-114.
- Πλούταρχος. (2005). *Βίοι Παράλληλοι: Αλέξανδρος-Καίσαρ*. Εισαγωγή – περίληψη – μετάφραση – σχόλια Γ. Α. Ράπτης. Θεσσαλονίκη: Ζήτρος.
- Τσιμπουκίδης, Δ. (1987). *Ο βιογράφος Πλούταρχος*. Αθήνα: Παπαδήμας.

6.2. Δικτυογραφία (ενδεικτική)

Cambridge - Journal of Classics Teaching:

<https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-classics-teaching>

Institute of Classical Studies - Open Access Resources:

<https://library.ics.sas.ac.uk/open-access-resources> (με επιμέρους ηλεκτρονικές βάσεις ελεύθερης πρόσβασης ανά θεματική)

Loeb Classical Library:

<https://www.loebclassics.com/>

Perseus Digital Library:

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>

The Classics Library:

<https://www.theclassicslibrary.com/resources-intro/>

Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράματα και βοηθήματα:

<https://repository.kallipos.gr/>

Ελληνικό Επιστημονικό Περιεχόμενο στον δημόσιο ψηφιακό χώρο:

<https://www.openarchives.gr/aggregator-openarchives/portal/>

Η Πύλη για την ελληνική γλώσσα:

<https://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>

Ηλεκτρονικά Τεύχη Περιοδικού *Παρουσία*:

<http://epub.lib.uoa.gr/index.php/parousia/issue/archive>

Ηλεκτρονικά Τεύχη Περιοδικού Φιλολόγος (Ελάχιστα):

<https://philologos.web.auth.gr/magazine.html>

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Καθολικός Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Προσβάσιμου Ψηφιακού Εκπαιδευτικού Υλικού:

<http://prosvasimo.iep.edu.gr/el/>

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Περιοδικό *Μέντωρ*:

<http://www.iep.edu.gr/library/index.php/2013-01-03-12-04-22/mentor-intro>

Μουσείο της Ακρόπολης:

<https://www.theacropolismuseum.gr/>

Φωτόδεντρο-Διαδραστικά Σχολικά βιβλία:

<http://ebooks.edu.gr/ebooks/>

Φωτόδεντρο-Εθνικός Συσσωρευτής Εκπαιδευτικού Περιεχομένου:

<http://photodentro.edu.gr/aggregator/>